АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

1

1940

„МИСТЕЦТВО“

АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

№ 1, січень 1940 р.

ЗМІСТ

Передова—Справа Леніна перемогла . . . 1

По-більшовицькому здійснювати рішення VI пленуму Спілки рад. архітекторів . . 3

А. Михайлов—Соціалістичний реалізм в архітектурі 4

П. І. Клевайчук—Новий універмаг у Києві 9

І. Я. Кислий—Зимове оформлення парку . 13

І. Ф. Рувінський—Генеральний план розвитку Чернігова 16

О. М. Кас'янов — Про проектування масового індивідуального житла 22

А. А. Сорокін—Впорядкувати декретне будівництво на Україні 25

О. К. Шпольський—Будівництво міст з погляду протиповітряної оборони 26

І. К.—Зберегти пам'ятник культури . . . 31

Доцент *Б. В. Порай-Кошиць*—Виставка студентських робіт 32

Проф. *С. О. Гіляров*—Архітектурні стилі. Ампір 34

Календар архітектора 39

О. Л. Ейнгорн 40

Хроніка 40

L'ARCHITECTURE DE L'UKRAINE SOVIÉTIQUE

№ 1, janvier 1940

SOMMAIRE

Editorial—L'oeuvre de Lénine a vaincu . . 1

Accomplissons à la bolchevik les résolutions de l'Assemblée pleinnière du présidium de l'Union des Architectes Soviétiques . 3

A. Mikhaylov—Le réalisme socialiste en Architecture 4

P. Klevaytchouk—Nouveau grand magasin à Kiev 9

I. Kyslyi—Aménagement hivernal d'un parc 13

I. Rouvinski—Plan général d'aménagement de Tchernigov 16

O. Kassianov—De l'étude des projets en masse d'habitations individuelles 22

A. Sorokine—Mettons de l'ordre dans la construction décrétée en Ukraine 25

O. Chpolski—L'aménagement des villes au point de vue de la défense aérienne . . . 26

I. K.—Conservons le monument de la Culture 31

B. Poray-Kochits, docent—Exposition de travaux d'étudiants 32

S. Hiliarov, professeur—Les styles architecturaux. Empire 34

Calendrier de l'Architecte 39

O. Einhorn 40

Chronique 40

Відп. редактор Г. В. ГОЛОВКО

Адрес редакції: Київ, Пушкінська, 1, тел. 3-17-00.
Adresse de la Rédaction: Pouchkinskaya, 1, Kiev, RSSU.

Оформлення **М. Дмитрієвська** Коректор **М. Ярешко**

Уповнов. Головліту № 334. Тир. 1100. Здано до складання 14/XII 1939 р. Підписано до друку 28/I 1940 р. Зам. 945. Друк. арк. 5. Пап. 2½. Формат 62 x 94 см.
Фабрика художнього друку Державного Видавництва „Мистецтво". Харків, Пушкінська вул., 44

АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

ОРГАН СПІЛКИ РАДЯНСЬКИХ АРХІТЕКТОРІВ УРСР

СІЧЕНЬ, № 1

Справа Леніна перемогла

Шістнадцять років тому перестало битись серце великого і дорогого нам В. І. Леніна, того, хто завжди умів переконувати і підіймати своїми словами міліонні маси на боротьбу за соціалізм.

Помер геній міжнародного пролетаріату і світової революції, безстрашний полководець, який вів робітничий клас від перемоги до перемоги. Щоб уявити образ Леніна як пролетарського вождя, необхідно прочитати і глибоко вдуматись в слова товариша Сталіна, сказані ним про Леніна на вечері кремлівських курсантів 28 січня 1929 р.:

> „Ленін був народжений для революції. Він був поістині генієм революційних вибухів і найвидатнішим майстром революційного керівництва. Ніколи він не почував себе так вільно і радісно, як в епоху революційних потрясінь. Цим я зовсім не хочу сказати, що Ленін однаково схвалював всяке революційне потрясіння або що він завжди і при всяких умовах стояв за революційні вибухи. Ані трохи. Цим я хочу лише сказати, що ніколи геніальна прозорливість Леніна не проявлялась так повно і виразно, як під час революційних вибухів. У дні революційних поворотів він буквально розцвітав, ставав ясновидцем, наперед угадував рухи класів і можливі зигзаги революції, бачучи їх як на долоні. Недарма говориться в наших партійних колах, що „Ільїч уміє плавати в хвилях революції, як риба в воді“.

Ось чому смерть Леніна стала найбільшою втратою для всього людства. Його оплакувала вся країна як єдина сім'я. Трудящі і пригнічені всього світу переживали глибокий траур, вони схиляли голови перед могилою свого вождя і вчителя, який віддав своє життя до кінця на благо пролетарської революції.

В. І. Ленін відійшов від нас тоді, коли молода радянська держава переживала дуже складну і важку обстановку, в якій доводилось відбудовувати зруйноване народне господарство після закінчення громадянської війни. Перед країною стояли величезні завдання в справі побудови соціалістичного суспільства. Потрібна була гігантська робота для того, щоб розв'язати величезне завдання пролетарської революції, перетворити Росію непівську в Росію соціалістичну, як заповів Ленін.

Шістнадцять років тому в статтях з приводу смерті Леніна буржуазна преса ховала нашу революцію. Не приховуючи торжества, вона писала про „крах комуністичного експерименту“.

Вороги народу всіх мастей організувались у своїй боротьбі проти ленінських заповітів, бо в цьому вони вбачали найстрашнішу небезпеку для себе. Але ніяка ворожа організація і ворожий опір не змогли загальмувати соціалістичного будівництва, заплямувати великий прапор Леніна. Немає такої сили в світі, яка могла б зупинити тріумфальний похід могутнього радянського народу на чолі з великою партією Леніна—Сталіна.

Після смерті Леніна, в нових історичних умовах, товариш Сталін взяв у свої руки ленінський прапор боротьби за соціалізм.

Шістнадцять років тому, прощаючись з Леніним, більшовицька партія устами товариша Сталіна дала велику клятву про виконання ленінських заповітів, дала клятву довести справу Леніна до переможного кінця.

Товариш Сталін відстояв ленінське вчення і розвинув його далі. Він теоретично і практично узагальнив досвід будівництва соціалізму за 20 з лишком років. Те, що не встиг зробити Ленін, зробив Сталін.

Щоб відстояти ленінізм, треба було сталінською залізною рукою організувати розгром ворожих нам сил на всіх етапах боротьби за соціалізм. Партія, під керівництвом товариша Сталіна, виконала свій обов'язок перед трудящими нашої країни і всього світу, розгромивши троцькістсько-бухарінські і буржуазно-націоналістичні банди найтитів світового капіталізму.

Заклятим ворогам не вдалося порушити єдність більшовицької партії і зштовхнути її з ленінського шляху. Партія пішла за Сталіним, вона пішла за тим, хто разом з Леніним будував більшовицьку партію, хто разом з Леніним пройшов всі труднощі боротьби за торжество пролетарської революції, хто привів країну до торжества соціалізму в нашій батьківщині.

„В усіх успіхах соціалізму, в усіх наших перемогах, ми бачимо всепереможну силу ленінізму. Ми перемогли вірністю ленінізму.

Цьому учив і учить нас товариш Сталін.

Ми тому з таким успіхом проводили в життя ці ленінські заповіти, що всією нашою справою, всією нашою роботою керує достойний продовжувач справи Леніна, якому належить заслуга розвитку ленінських ідей про соціалістичну революцію — наш Сталін" (Молотов).

Ось чому зразок політичного діяча ленінського типу народи всього світу бачуть в товаришеві Сталіні.

В свідомості народів СРСР невіддільний від Леніна образ кращого його учня і друга — товариша Сталіна.

Про Леніна і Сталіна співає вільний радянський народ. Він складає чудові легенди і казки. В осетинській пісні „Клятва" співається:

„Он, умирая, другу и брату —
Сталину — нашу судьбу поручил:
„Брат мой, храни бедняков от богатых,
Жизнь переделай, как я учил".
Сталин от горестных мыслей очнулся,
Слезы сдержал ради тысяч людей.
К сердцу учителя он прикоснулся,
И успокоил клятвой своей".

Два імені великих вождів — Леніна і Сталіна злились воєдино в свідомості народних мас і імена їх вимовляються нероздільно.

В своїй книзі „Сталін" Анрі Барбюс писав: „...але можна сказати, ні в кому так не втілені мисль і слова Леніна, як в Сталіні. Сталін — це Ленін сьогодні".

В безіменному народному сказі „Два солнца" сказано:

„Вы два солнца, два ярких щита,
Озаряющих земли и воды.
И ничьей огнедышащей злобе
Угасить вас не будет дано.
Вы над миром сливаетесь оба
В плодотворное солнце одно".

Народ, який будує своє щасливе життя під сонцем Сталінської Конституції, вірить у те, що

...над сталинской землею
Солнце правды не зайдет.

Правда Леніна—Сталіна прозвучала на весь світ. Вона стала прапором боротьби для всіх експлуатованих і пригнічених за своє визволення, за соціалізм.

Пісні і легенди про Леніна і Сталіна — це пісні про великі діла нашої славної батьківщини, про непереможний радянський народ, керований великою партією Леніна — Сталіна.

Шістнадцять років без Леніна трудящі соціалістичної країни дружно і уперто, не покладаючи рук, працювали день-у-день, щоб виконати клятву товариша Сталіна — клятву більшовицької партії і всіх трудящих, дану над свіжою могилою Леніна.

Клятва виконана. Робітничий клас, селянство та інтелігенція, згуртувавшись навколо більшовицької партії і свого великого вождя товариша Сталіна, перетворили Росію непівську в дивний соціалістичний сад вільного і щасливого життя всіх народів багатоміліонної, багатонаціональної соціалістичної держави.

Завершуючи будівництво соціалізму, ми, під керівництвом великої партії Леніна — Сталіна, йдемо вперед до ще грандіозніших перемог — до комунізму,

Всі перемоги соціалізму в нашій країні зв'язані з ім'ям Сталіна. Гігант революційної мислі — товариш Сталін, як у свій час Ленін, дає неперевершені теоретичні обгрунтування кожній перемозі, кожному успіхові нашого соціалістичного будівництва, узагальнює ці успіхи і геніально визначає їх напрям, їх дальший рух.

Ось чому в усій роботі товариша Сталіна ми бачимо повну ідейну тотожність з роботою Леніна.

Ось чому вся наша країна, трудящі всього світу, підбиваючи підсумки рік-у-рік пройденого шляху без Леніна, з таким почуттям великої любові, приносять дорогому Сталіну свою подяку, свої щирі побажання довгого плодотворного життя, бо наша країна, весь радянський народ певні, що під прапором Маркса — Енгельса — Леніна — Сталіна, під геніальним керівництвом Йосифа Віссаріоновича справа Леніна, справа Сталіна переможе в усьому світі.

В. І. ЛЕНІН

По-більшовицькому здійснювати рішення VI пленуму Спілки радянських архітекторів

Протягом чотирьох днів пленум Спілки радянських архітекторів СРСР енергійно працював над великими і складними питаннями швидкісного будівництва, переважно, житла.

Практика швидкісного будівництва Москви, Ленінграда, а також деяких міст України показала, що значні успіхи залежать, насамперед, від творчого контакту архітекторів з інженерами, від типізації як цілих проектів, так і окремих деталей.

Повідомлення ряду організацій, в тому числі, найбільших організацій України — харківської і сталінської — є кращим прикладом того, як провадиться боротьба на місцях за виконання директив XVIII з'їзду партії про масове втілення швидкісних методів будівництва.

Успіхи безперечні, але вони ще погано узагальнюються і популяризуються. Ще слабо, а іноді зовсім не критикується те негідне, що заважає швидкісним будовам, а подекуди і дискредитує їх.

Необхідно вижити консерватизм у нашій промисловості будівних матеріалів щодо збагачення і поліпшення якості асортименту випускної продукції, яка має вирішальне значення для наших багаточисленних споруд. Працювати тепер в цьому напрямкові по-старому це значить об'єктивно працювати проти широкого розвитку швидкісного будівництва.

Тов. Сталін на нараді стахановців сказав: ...„приборкати всі ті елементи з господарських та інженерно-технічних працівників, які вперто чіпляються за старе, не хотять рухатись вперед і систематично гальмують розгортання стахановського руху“ [1].

До будівництва треба підійти так само, як ми підходимо і до високо розвинутої промисловості і поставити наше будівництво та будівну індустрію на один рівень з сучасною розвинутою промисловістю, як це робиться, наприклад, в Америці.

Доповідь академіка архітектури тов. Алабяна про масове житлове будівництво в США показала, що Америка по рівню будівної промисловості, стану техніки і методах будування стоїть на першому місці в світі і нам є що запозичити, є чому повчитись, щоб догнати і перегнати Америку і в будівництві. А що ми переженемо — немає ніякого сумніву. Треба сміливіше і ширше запроваджувати нові методи і не тупцювати на місці.

Серйозне, критичне вивчення досвіду американського будівництва, американських стандартів і застосування їх у наших умовах, дасть нам змогу зробити значний крок уперед в підтягуванні нашої будівної промисловості до загальних завдань нашого соціалістичного будівництва.

Уже настав певний перелом, швидкісне будівництво останнього часу виходить з стадії дослідного, показового і перетворюється в нормальний вид будівництва; але слід відмітити необхідність розгорнутої роз'яснювальної роботи і боротьби з наявними, серед будівників і архітекторів, тенденціями, що, мовляв, швидкісні методи будівництва без великих механізмів, як от крани і т. інш. нічого не варті.

Практика швидкісного будівництва не тільки в великих містах, а й в селах, наприклад, будівництво школи в с. Чернин, Київської області, і багато інших показала, що з тими же механізмами, які використовувались, коли будівництво тягнулось роками, тепер воно закінчується за $1^1/_2$—2 місяці. Так що суть не тільки в механізмах, а і в більшовицькій організації всієї проектної і будівельної справи, в палкому бажанні.

Одна з причин, що заважала виконанню планів будівництва — це гігантоманія і надмірності в проектуванні, часті перегляди проектів і кошторисів, відірваність архітектора-проектувальника від будівництва.

Успішне виконання грандіозного плану будівельних робіт в третій п'ятирічці, в значній мірі, залежить від дальшого піднесення будівної промисловості, від всемірного розвитку нової техніки, від тісної і активної співдружності архітекторів і інженерів з стахановцями-будівниками.

Посувати вперед швидкісне будівництво треба сміливіше, і гостріше треба ставити питання творчої критики. Архітектурні огріхи споруди не можуть виправдуватись тим, що ця споруда збудована швидкісними методами, бо швидкісне будівництво не тільки не суперечить архітектурним вимогам, а, навпаки, дає широкий творчий діапазон кожному архітекторові.

Ми говоримо про архітектуру як про застиглу музику і ця архітектурна музика найтісніше зв'язана з трудящими, особливо житло. Звідси і та відповідальність архітектурної творчої критики, яка повинна бути до кінця принципіальною і всебічно грамотною.

Швидкісне будівництво дає архітекторові нові і більш широкі можливості виявлення своєї творчої ініціативи, щоб архітектурно-художнє оформлення кожної споруди було зразком культури і правдивості.

Поточно-швидкісне будівництво житлових будинків у Москві показує, що з тих самих стандартних елементів за одним типовим проектом можна домогтись різноманітних архітектурних рішень і оформлень.

VI пленум має величезне значення в справі широкого і всебічного обміну досвідом. Він відіграв певну роль в справі закріплення позитивних результатів у роботі архітектора і проектувальника, а також намітив заходи, щоб усунути хиби, які гальмують спорудження будов і цілих ансамблів. Ці ансамблі красномовно розповідатимуть про героїку наших днів, наших людей, що будують своє щасливе радісне життя під керівництвом великого зодчого країни соціалізму — товариша Сталіна.

[1] Й. Сталін, „Питання ленінізму“, вид. 11, ст. 504.

Соціалістичний реалізм в архітектурі

А. Михайлов

II[1]

Уже з перших днів революції у нас почали створюватись нові типи споруд. У відбудовний період ми вже мали десятки палаців культури, клубів, нових жилих селищ і інших будинків, які були соціалістичними за своїм типом і своїм соціальним змістом, але вони в стильовому оформленні ще не можуть вважатись зразками стилю соціалістичної архітектури.

Розуміється, прагнення до нового стилю знайшло собі втілення вже і тоді. Ще при проектуванні перших палаців для робітників (1918—1919 рр.) програми вимагали, щоб палаци, будучи новими за своїм типом, включаючи все, що треба для політико-освітнього виховання мас, в той же час були світлими, наповненими повітрям і не пригнічували б відвідувача важкістю і похмурістю своїх форм. Це прагнення до більш відкритого простору уже свідчить про шукання нового стилю. Ці шукання мали місце і в найбільшому конкурсі початку відбудовного періоду по проектуванню Палацу праці в Москві (1923 р.).

Однак, в той період над архітектурою ще тяжіли стильові течії, характерні для епохи капіталізму: формалізм, конструктивізм, різні форми механічного наслідування минулого і т. д. В перші роки революції частина архітекторів намагалась виразити революцію в абстрактних символах. Проектувались будинки у вигляді спіралі або величезних машинних механізмів, для того, щоб виразити динаміку нашої епохи і панування праці. Але, розуміється, в таких абстрактних символах не можна було виразити конкретно-історичний зміст нашої епохи. Тому символічний напрям розпався, не створивши образу, який втілював би ідеї Великої Жовтневої соціалістичної революції.

В наступні роки конструктивізм проголосив взагалі відмовлення від роботи над ідейним змістом і образом в архітектурі, звівши архітектурну творчість лише до розв'язання ділової, утилітарної функції будинку. Поширення конструктивізму і „коробочної" архітектури не могло сприяти становленню нового стилю.

Рішучий злам починається з періоду проектуваня Палацу Рад, тобто з 1931—1932 рр. В проектуванні Палацу Рад вперше було з усією конкретністю поставлене питання про створення архітектурного образу, що втілює епоху соціалізму. Шукання цього образу одночасно означали подолання формалістично-конструктивістських перекручень і механічного відтворення зразків минулого. Партія і уряд безпосередньо керували роботою радянських архітекторів над образом Палацу Рад.

Вказівки Ради будівництва Палацу відіграли величезну роль в повороті всієї архітектури на шлях шукання стилю і образу нашої епохи. Вони вказали шлях цих шукань, на основі яких і був створений величний пам'ятник епохи соціалізму—Палац Рад.

Палац Рад є першим великим твором, який втілив зміст нашої епохи не тільки в типі будинку, але і в його стилі. Стиль Палацу—це стиль соціалістичного реалізму, бо Палац правдиво і глибоко відбив нашу дійсність, наш героїчний час.

Дальший розвиток стилю соціалістичного реалізму знаходить своє яскраве втілення в таких чудових ансамблях, як Московський метрополітен, канал Москва—Волга, нові жилі будинки і зокрема споруди на вулиці Горького, павільйони СРСР на всесвітніх виставках в Парижі і Нью-Йорку, Всесоюзна сільськогосподарська виставка і інш.

Треба підкреслити, що коли ми говоримо про ці споруди як про найкращі зразки соціалістичного реалізму в архітектурі, то це зовсім не означає, що розвиток соціалістичного реалізму обмежується наведеними прикладами. Але в цих прикладах риси соціалістичного реалізму виразились яскравіше і зібраніше, тому на них краще розкриваються головні особливості нового стилю.

Які ж основні риси соціалістичного реалізму в архітектурі?

Соціалістичний реалізм в архітектурі характеризується насамперед корінною зміною в розумінні самої архітектури. В капіталістичному суспільстві, як і в усякому іншому класовому суспільстві, архітектурні достоїнства, право називатись художнім твором визнається лише за спорудами, які безпосередньо обслужують пануючий клас. Буржуазні особняки, біржі, парламенти, ратуші, палаци і садиби, будинки міністерств, театри і т. д.—ось основні види споруд, які звичайно репрезентували стиль. Масові споруди, робітниче і селянське житло, фабрики і обслужуючі будівлі були в своїй масі позбавлені художніх форм.

[1] Див. „АРУ" № 10 за 1939 р.

В наших умовах цей поділ на унікальну архітектуру, як на мистецтво, і на масову архітектуру, як на не мистецтво, — відпадає.

Споруди, які обслуговують маси, трактуються у нас, як твори архітектурного мистецтва, і розв'язуються у високій естетичній якості. Яскравим прикладом цього є Московське метро. Ця, здавалось би, чисто утилітарна споруда розв'язана у нас з урахуванням всіх потреб людини, в тому числі і його естетичних потреб. Ширші, ніж у західних метро, платформи, трактовані, як просторі добре оформлені зали і галереї, зовсім знищують почуття підземності. Простір, даний у метро, своїми розмірами і організацією далеко перевищує ті масштаби, які були б необхідні при вузько функціональному трактуванні. Завдяки цьому досягається відчуття монументального простору, яке надає платформам характеру підземних палаців. Ці палаци людина країни соціалізму побудувала для себе, подолавши вузько утилітарне розуміння споруд метро. Але саме це подолання функціональної необхідності, підняття над нею характеризує архітектуру як мистецтво.

Соціалізм означає гармонійний, всебічний фізичний і духовний розвиток людини. Отже, він означає і розвиток всіх естетичних можливостей, закладених в природі людини. Прагнення мас до мистецтва, до краси — характерна риса нашої епохи. Саме це і приводить до того, що архітектура в наших умовах стає справжнім мистецтвом, що вона дає всебічне обслуговування всіх потреб людини, в тому числі і естетичних.

В архітектурі капіталізму людина поступово все більш і більш витісняється машиною або знеособленим процесом, на які і орієнтувалась споруда. Речовизм і функціоналізм — антигуманістичні самою своєю суттю. Епоха соціалізму створює архітектуру для людини, і в цій архітектурі немає нічого, що подавляє людину або заважає їй. Насамперед це позначається в трактуванні простору, бо простір є ядром архітектури.

Трактування простору в нашій архітектурі найближче до класики.

Простір в єгипетській архітектурі і в готиці трактується як щось ізольоване і замкнене від реального світу. Він являє собою ніби самодовліючий світ. В античній архітектурі архітектурний простір не суперечить навколишньому світові, а зливається з ним через колонади, портики, відкриті цели і т. д. В цьому злитті, в розкритті внутрішнього простору, в насиченні його сонячним світлом, повітрям позначився реалізм античного мистецтва, його глибокий зв'язок з природою і реальною людиною.

Ці риси позначаються і у нас. Прагнення до розкриття внутрішнього простору, наближення його до людини проймає, наприклад, всі споруди каналу Москва — Волга. Башти керування тут завершаються легкими портиками або бельведерами, оперізуються легкими балконами, еркерами. За своїм функціональним характером внутрішній простір споруд каналу закритий для глядача, бо він містить у собі технічні агрегати і процеси. Але з допомогою названих прийомів архітектори зуміли розкрити перед відвідувачем каналу архітектурний простір і тим наблизити до нього будівлі каналу. В найбільш розгорнутій формі тенденція до розкриття простору реалізована в Хімкінському річковому вокзалі. Тут перед відвідувачем гостинно розкриваються простори вестибюля, залів і терас, в яких людина почуває себе повним хазяїном.

Ту саму рису ми знаходимо і в метро. В наших жилих будинках дуже поширився прийом лоджій; нерідко застосовуються, як завершення, відкриті просторові форми: бельведери, портики. Таким чином, прагнення до розкриття внутрішнього простору і до того, щоб дати можливість відвідувачеві почувати себе повним хазяїном простору, який призначений для нього, — є характерними рисами архітектури соціалістичного реалізму.

Соціалістичний реалізм в архітектурі означає правдиве відбивання нашої дійсності як в типах споруд, так і в їх стилі. Ми вже вказували, як це відбивається в типах будинків. Як же відбивається наше життя в стилі архітектури?

Архітектура соціалістичного реалізму є архітектурою ідейно насиченою, змістовною — в противагу формалізмові і конструктивізмові. Ідеї соціалістичної архітектури народжені самим нашим життям.

Візьмемо образ Палацу Р д. Він втілює могутність і впевненість у своїх силах радянського народу, втілює момент утвердження соціалістичного ладу. Ця ідея виражена вже в самій побудові композиції, в самому ритмі будинку. Вертикальний взліт будинку у вигляді наростаючих ярусів-циліндрів надає йому величезної сили і моці, величезного динамічного устремління. Весь будинок звучить як заклик до активності, руху, як утвердження. Монументальність і велич пам'ятника промовляють про творчий пафос нашої епохи.

Композиція завершається статуєю Леніна, і Палац дістає значення пам'ятника геніальному творцеві Радянської держави. В образі Леніна ідея Палацу дістає своє гранично конкретне втілення і завершення. Вся енергія, з якою архітектурні форми устремляються вгору, втілюється кінець-кінцем у фігурі Леніна, її динамічному устремлінні і зверненні до глядача.

Скульптурний образ Леніна, піднесений на висоту чотирьох сот з лишком метрів, є образом, який вті-

лює всю нашу велику епоху, є образом всеохоплюючого, всенародного значення.

Другим прикладом є павільйон СРСР на Паризькій виставці. Тут архітектура дає наростаючий східчастий ритм, дає динаміку об'ємів і переходить у завершаючий скульптурний образ людей соціалізму—колгоспниці і робітника. Їх узагальнені образи втілюють молодість, енергію і устремління вперед всього нашого суспільства, всього народу. Не випадково, що павільйон СРСР на Паризькій виставці зробив таке сильне враження на Заході. Його глибока ідейність, образність і захоплююче динамічне устремління говорили людям Заходу про новий світ, який іде на зміну капіталізмові. Цей павільйон промовляє новою мовою соціалістичного реалізму.

Ідейність проймає і ансамбль каналу Москва—Волга. Тут ми також бачимо стремління до висотної, утверджуючої композиції, реалізованої в баштах керування, і до підвищення ідейної виразності споруди з допомогою тематичної скульптури і живопису.

Але те, що втілено в Палаці Рад, павільйонах СРСР в Парижі і в Нью-Йорку, в ансамблі каналу—характерно для всієї нашої архітектури. Вона позначається глибокою ідейністю і для вираження ідейного змісту, що відбиває наше життя, широко користується засобами інших мистецтв, створюючи синтетичні ансамблі. Можна сказати, що нашій архітектурі властиве стремління до розвинутої образності, бо тільки використовуючи всі засоби образного вираження, архітектура може досягти найяскравішого і найповнішого втілення ідеї. Відомо, наприклад, яку велику роль відігравала в архітектурі Парфенона статуя Афіни, що стояла на Акрополі і просторово була зв'язана з храмом, а також фронтонні композиції і фриз, які наочно розкривають ідею про перевагу Афін і елінів над іншими народами. В нашій архітектурі ми бачимо ще більш розвинену образність, яка особливо яскраво виразилась у стремлінні до завершення монументальних споруд скульптурними образами, при чому чисто архітектурні форми при цьому органічно зливаються з скульптурою.

Ми вже вказували на те, що нашій архітектурі властиві порив, пафос, піднесеність. Соціалістична архітектура, правдиво відображаючи нашу епоху, включає в себе моменти романтики. Це значить, що архітектура не тільки відбиває дійсність, але і вказує шлях вперед, розкриває перед нами перспективу майбутнього. Втілення в архітектурі пориву, динамічного устремління в історії архітектури найбільш яскраво було реалізоване готикою. Але готичне устремління і порив, в основі яких лежав великий ідейно-релігійний зміст, мають спіритуалістичний характер. Готична архітектура ніби відриває споруду від землі, прагне перебороти всі реальні закони ваги і рівноваги, перетворити камінь у чисту духовність, в застиглий релігійний порив до неба. Наша архітектура не відривається від реального грунту—від землі. Її романтика не метафізична, а цілком реальна, бо вона основана на розкритті реальної перспективи руху вперед, до комунізму, на втіленні героїчного характеру нашої епохи.

Прекрасним прикладом злиття реалізму і романтики є павільйон СРСР на Паризькій виставці. Тут безперечно з великою силою дано романтичний образ устремленого вперед соціалістичного суспільства. Але романтика ця виростає на основі узагальнення і активізації реальних образів, на основі самого життя.

Романтика мала місце в радянській архітектурі і в перші роки її розвитку. Але це була романтика відірвана від життя, романтика абстрактно-геометричних, надуманих символів на зразок спіралі або „сполучення вертикального і горизонтального рухів". Ось чому вона кінець-кінцем виродилась у пустишку. Наша романтика, втілена в Палаці Рад, в павільйонах в Парижі і в Нью-Йорку та в інших спорудах, органічно зв'язана з життям, і в цьому її сила і запорука дальшого розвитку.

Характерною рисою соціалістичної архітектури є її багатонаціональність. Конструктивізм у своєму нівелюючому, функціональному підході до архітектури зовсім відкидав питання національної форми, вважаючи її якимсь атавізмом. Ця риса конструктивізму відповідає загальному характерові капіталістичної цивілізації, яка руйнує національну своєрідність і культуру малих народів. Але це означає величезне збідніння архітектури, яка позбавляється справжнього джерела свого розквіту—зв'язку з народними культурами різних національностей.

Соціалізм означає дружбу народів і розквіт культури, соціалістичної змістом і національної формою. З чого ж складається національна своєрідність архітектурної форми. Вона складається із своєрідності типів споруд у зв'язку з національно-побутовими і кліматичними умовами, із своєрідності матеріалів і з урахування національної художньої спадщини і народної творчості. Пам'ятники історичної національної архітектури і народної творчості є могутнім джерелом, яке живить розквіт національних культур епохи соціалізму. Шукання національної своєрідності уже дали свої результати в будівництві ряду республік і збагатили всю нашу архітектуру в цілому. В Грузії, Азербайджані, Україні, Вірменії, Узбекістані і інших республіках створюються споруди, в яких творчо використовуються форми народної архітектури і орнаментики. Особливо велике значення в цьому плані має грандіозний ансамбль Всесоюзної

сільськогосподарської виставки. Архітектура павільйонів виставки відбиває все багатство і різноманітність національних культур Радянського Союзу, невичерпні скарби народної творчості. Вона безперечно збагатить нашу архітектурну практику.

В Палаці Рад, який сам по собі є втіленням дружби народів СРСР, ця ідея знайде свій вираз у використанні всіх досягнень національного мистецтва в оформленні Палацу.

Як позитивний приклад використання національного мистецтва можна навести оформлення вестибюля станції метро „Київська“, де використані мотиви української народної творчості.

Приклади, вказані тут, і ряд будинків і проектів в окремих республіках є тільки початком того розквіту багатонаціональної архітектури, який зумовлений ленінсько-сталінською національною політикою.

Дуже важливим моментом в архітектурі соціалістичного реалізму є розв'язання проблеми зв'язку будівництва і природи. Ніякий великий стиль архітектури не може існувати поза зв'язком з природою, ландшафтом. Прекрасно відомо, як органічно були зв'язані з ландшафтом давні єгіпетські храми (наприклад, Деір-Ель-Бахрі і інш.), античні споруди (Акрополь, відкриті театри, римські акведуки та інш.), класичні твори XVIII і початку XIX століття. Цей органічний зв'язок з природою можна спостерігати не тільки в садибних спорудах, де архітектурний твір має своє продовження в архітектурно обробленій природі: парках, ставках, парадних алеях, що ведуть до будинку, та інш., але і в містах. Яскравий приклад—Ленінград, де містоутворюючим фактором величезного значення є Нева. Оформлення берегів Неви, підкреслювання її могутньої гладі, забудування берегів стрункою лінією монументальних будинків підвищує вплив ріки і зливає в одно нерозривне ціле могутній фактор природи і створення рук людини.

В період стихійної забудови XIX століття зв'язок архітектури і природи в містах все більш і більш руйнувався. Ріки забудовували малоцінними будівлями, відгороджували від міста, вони забруднялись, зелень відступала, а в центральних частинах міста зникала зовсім. Простір, необхідний для зв'язку архітектури з ландшафтом, через скупчену забудову, також пропадав. В соціалістичній архітектурі ми бачимо прагнення до відновлення втраченого зв'язку архітектури і природи. Яскраві приклади цьому дає реконструкція Москви. Забруднена, заміліла, невпорядкована Москва-ріка тепер обводнена, оформлена красивими набережними, монументальними мостами, забудовується новими будівлями. Ріка стає одним з провідних факторів в архітектурному образі міста.

Значно ширші можливості зв'язку архітектури з природою відкриваються при забудовуванні нових районів міста і окраїн. Виникнення тут нових парків, скверів, квітників і т. д. цілком змінює характер міської архітектури, як ми звикли її уявляти по капіталістичному місту. Зелень є невід'ємним супутником наших новопроектованих кварталів.

Один з кращих зразків зв'язку архітектури і ландшафту дають безперечно споруди каналу Москва—Волга. Ансамблі шлюзів, розташовані коло води, серед горбів і близько підступаючих лісів, дають чудове видовище, в значній мірі саме завдяки зв'язкові архітектури і ландшафту (особливо споруди шлюзів №№ 2, 4, 5).

Ансамблеві архітектури і природи повинен відповідати і ансамбль всередині самої архітектури. Стара архітектура немислима поза ансамблем. Руська архітектура дає чудові зразки ансамблів, починаючи з кремлів і монастирів і кінчаючи петербургськими ансамблями початку XIX століття (вулиця Россі, стрілка Васильєвського острова, Адміралтейство і інш.).

Епоха еклектизму і модерну не тільки не створила нових ансамблів, але і зіпсувала багато із створених попередніми епохами. Модерн ввів мислення відокремленими архітектурними одиницями: кожний особняк, доходний дім і інші будинки розглядались як щось самодовліюче, не зв'язане з навколишніми будівлями. Це і привело до того, що наслідування класики сусідувало з будинками в „мавританському“ або „руському“ стилі і т. п. Вулиці стали представляти анархію стильових манер, смаків і безсмаку. Тут відбувалась своєрідна естетична „боротьба всіх проти всіх“, тобто сюди перекочував основний принцип самого капіталізму як системи.

Тільки після соціалістичної революції на весь зріст була поставлена проблема ансамблю. Але розв'язання цієї проблеми не можна досягти одразу. Ансамбль Московського метрополітену був першим великим ансамблем, створеним в реальній практиці. Єдність самих типів будинків і схожість в їх архітектурно-просторовому розв'язанні дали підставу для ансамбльового розв'язання станції метро при всій їх відмінності одної від одної.

Ще більш яскраво виражена ансамблевість у спорудах каналу Москва—Волга. Тут знов зв'язок всього ансамблю досягається, з одного боку, повторюваністю типів будівель (висотних башт керування і горизонтально розв'язаних гребель, електростанцій і інших енергетичних споруд), з другого—схожістю архітектурних прийомів (завершальні портики і бельведери башт керування, арочні мотиви будинків насосних і електростанцій і т. д.) і стильового трактування.

Архітектура соціалістичного реалізму спирається на найновіші досягнення науки і техніки. Прикладом цього є будований Палац Рад. Він являє собою найграндіозніший будинок, здійснення якого стало можливим лише завдяки оволодінню всіма можливостями сучасної будівної техніки. Про це саме свідчать і метро, канал Москва—Волга і інші споруди. Але наша архітектура є найбільш масовою. Тому надзвичайно важливим питанням є впровадження сучасної техніки саме в масове будівництво. Тут постає проблема стандарту, бо поза використуванням стандартних, виготовлених фабричним способом, елементів не можна до кінця розв'язати проблему масового будівництва. Стандарт ані трохи не суперечить завданню створення високохудожньої форми. Більше того, він взагалі не суперечить природі архітектури, бо, як ми вже відмічали, в архітектурі є своєрідні естетичні стандарти у вигляді певних типів колон, карнизів, арок, наличників і т. д. Повторюючись кожний у відносно незмінній формі, вони дають різноманітність форм завдяки різному сполученню одного з одним, завдяки різному ритмові, розмірам. Ось чому оволодіння стандартом є не тільки технічним, але і естетичним завданням. Відомо, що такий чудовий твір, як Адміралтейство по суті теж оперує стандартом: куб, прорізаний аркою і портик—ось два елементи, з повторення і чергування яких створюється багатовиразність цієї споруди. Прикладом оперування естетичним стандартом є різне застосування двохсвітлового (римського) вікна, вписаного в плоску арочну нішу, у Гваренги.

Поряд з питаннями стандарту постає завдання використання нових матеріалів, не тільки з конструктивного, але і з естетичного боку. Спробою такого використання (і в основному вдалою) є застосування неіржавіючої сталі для обличкування пілонів у станції метро „Площа Маяковського".

Але тут треба сказати, що іноді вдаються в крайність, твердячи, нібито соціалістична архітектура можлива тільки на основі найновішої техніки і сучасних матеріалів. Таке твердження неправильне. Дерев'яний будинок, збудований звичайним способом, без застосування індустріальних методів, також може виразити зміст нашої епохи, як і велика, технічно більш досконала споруда.

Наприкінці необхідно сказати кілька слів про роль виразних деталей в архітектурі. Архітектура відбиває навколишню дійсність не тільки з допомогою загальних виразних моментів: ритму, пропорцій, композиції, не тільки з допомогою синтезу мистецтв, але і з допомогою деталей. Кожна епоха вводить свої деталі. Це можна простежити, наприклад, на формі колони і капітелі. Єгіпетська колона використовує навколишню природу, з якої бере лотос, папірус і пальму і, узагальнюючи їх, створює типи колони; греки використовують аканф, в романській архітектурі з'являються вже мотиви європейської рослинності (листя дуба, плюща, винограду тощо).

Поряд з мотивами природи в утворенні деталей велику роль відіграють емблеми: в християнській архітектурі це крест, з емблематичними накресленнями, голуб і інш., в мусульманській — речення з корану, подані орнаментально, півмісяць; в період ампіру—емблеми воєнної перемоги—трубляча слава, арматура, ядра та інш.

Цілком природно, що і наша архітектура шукає нових виразних мотивів в навколишньому житті, в емблемах соціалізму. Колосся, снопи, серп і молот, п'ятикутна зірка, герби радянських республік вводяться в капітелі, в оформлення площин або утворюють форму колони, а іноді цілого будинку (п'ятикутна зірка у плані театру Червоної Армії, станція метро „Арбатська площа"). Вдалий приклад нової капітелі з включенням радянських емблем дає станція метро „Комсомольська площа".

Цей шлях безперечно є правильним, і треба продовжувати шукання деталей, спираючись на оточуюче нас життя і природу.

В основному шлях розвитку соціалістичної архітектури вже вказаний нашими провідними спорудами. Цей шлях треба продовжувати і далі.

Дальший розвиток соціалістичного реалізму в архітектурі, мені здається, буде йти на основі органічної єдності нових типів споруд і всіх технічних можливостей з художньо-естетичними шуканнями, які відправляються від нашого соціалістичного життя.

Одним з важливіших завдань в ході становлення соціалістичної архітектури є рішуче подолання механічної наслідувальності стильовим формам архітектури минулого.

Радянська архітектура повинна вбачати своє головне завдання в яскравому втіленні прогресивності, героїчності і утверджуючого характеру нашої епохи. Це завдання може бути здійснене лише на основі злиття реалістичності з соціалістичною романтикою.

Новий універмаг у Києві

П. І. Клевайчук

Рік-у-рік гігантськими темпами розвивається наша квітуча країна. Невпинно зростає її господарська міць, непохитна обороноздатність, підноситься культурний рівень багатоміліонних мас трудящих.

Рік-у-рік невпинно зростає добробут її населення, життя стає дедалі кращим і веселішим. Потреби і запити населення, що стають дедалі ширшими і різноманітнішими, задовольняються величезною сіткою культурно-побутових закладів. Про це красномовно свідчить велике розгортання радянської торгівлі, особливо роздрібного товарообороту, який, до речі, лише за роки другої п'ятирічки збільшився в 2,7 раза.

Зростання культурної радянської торгівлі викликає невпинне розширення сітки універмагів у містах і селах нашої країни. За останні роки в багатьох містах УРСР, наприклад, у Харкові, Сталіно, Києві, Ворошиловграді та ін., споруджено нові великі будинки для універмагів.

Досить великий архітектурно-будівний досвід будівництва торгових закладів повинен був би до цього часу дати певні наслідки щодо поліпшення архітектури, визначення архітектурного образу будівлі міського універмагу та удосконалення прийомів його архітектурного розв'язання. Але цього не можна сказати про новий центральний універмаг, споруджений у Києві на розі вулиць Леніна і Хрещатика.

Проект універмагу склали архітектори 2 архітектурної майстерні Моськради тт. Міцеян і Фрідман.

Будинок має в основному 6 поверхів і підвал, загальним обсягом до 55000 кубометрів. Вартість будівництва в цілому дорівнює 6,5 міліона карбованців. Споруджений на розі двох вулиць, будинок має два корпуси, поставлені по червоних лініях обох цих вулиць під прямим кутом. Кут зрізано і з нього запроектовано головний вхід до універмагу. Зрізання кута створює потрібний простір для руху на перетині двох центральних вулиць міста, тобто на місці, яке останнього часу, в зв'язку з зростанням населення, стало дуже перевантаженим.

Центральна кутова частина виділена об'ємно і обробкою. Вона має форму прямокутної призми, членованої в вертикальному напрямі, і переходить у два менші об'єми, поставлені один на один. Ці два об'єми, поставлені площинами під кутом до вулиць, а також об'єм сходовні неприємно читаються в перспективі з обох магістралей і справляють враження випадкового нагромадження. Закрити ці об'єми неможливо і при умові забудови сусідніми будинками, бо така

Архіт. Міцеян і Фрідман. Новий універмаг у Києві. Загальний вигляд.

Miceian et Fridman, architectes. Nouveau grand magasin à Kiev. Vue générale.

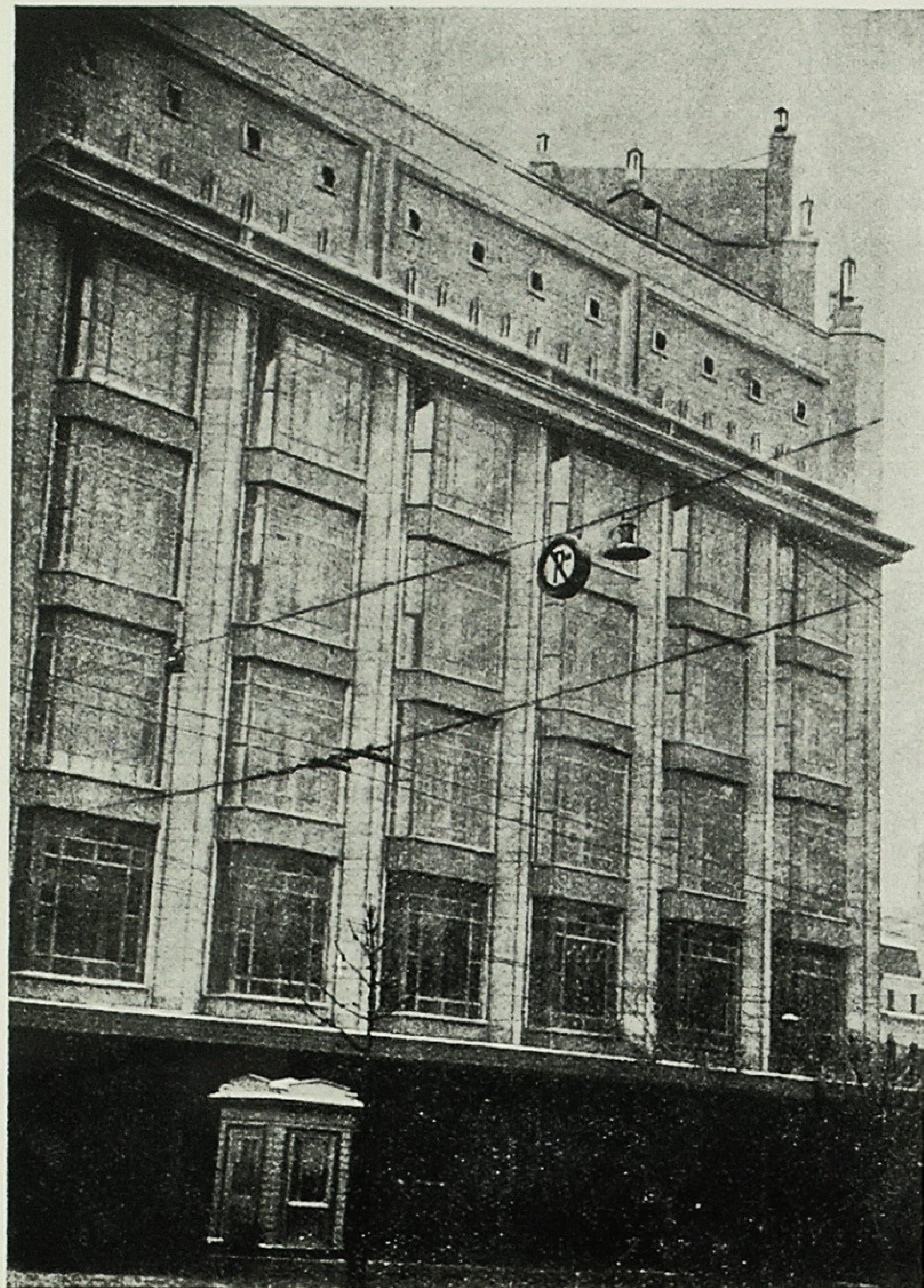
забудова можлива тільки до карнизу універмагу. Для того, щоб забудовою прикрити ці об'єми, треба прилеглі ділянки забудувати восьми або дев'ятиповерховими будинками, що ніяк не виправдовується вимогами архітектурного розв'язання Хрещатика— цієї центральної магістралі міста, яка вимагає забудування не вище, як 5—6-поверховими будинками.

Конструктивна схема будинку складається в основному з семиярусної двохпрогінної залізобетонної рами (6 і 12 метрів).

Зовні будинок трактовано в простих конструктивних формах; фасади крупно розчленовані пілонами (стояками рам, облицкованими рожевим гранітом). Пілони стоять на невеличкому цоколі з полірованого граніту і тягнуться до шостого поверху, де перетинаються розвиненим карнизом, упираючись в нього без креповки, а тому карниз здається якось штучно, схематично накладеним.

Масив у два поверхи над карнизом являє собою антаблемент, де міститься складське приміщення. Крім того, цим масивом задекоровано підйом односкатної покрівлі.

Прольоти між пілонами заповнені опуклим гранчастим вітражем, вдало пов'язаним своєю формою

Новий універмаг у Києві. Фасад з боку вулиці Леніна.

Nouveau grand magasin à Kiev. Façade sur la rue Lénine.

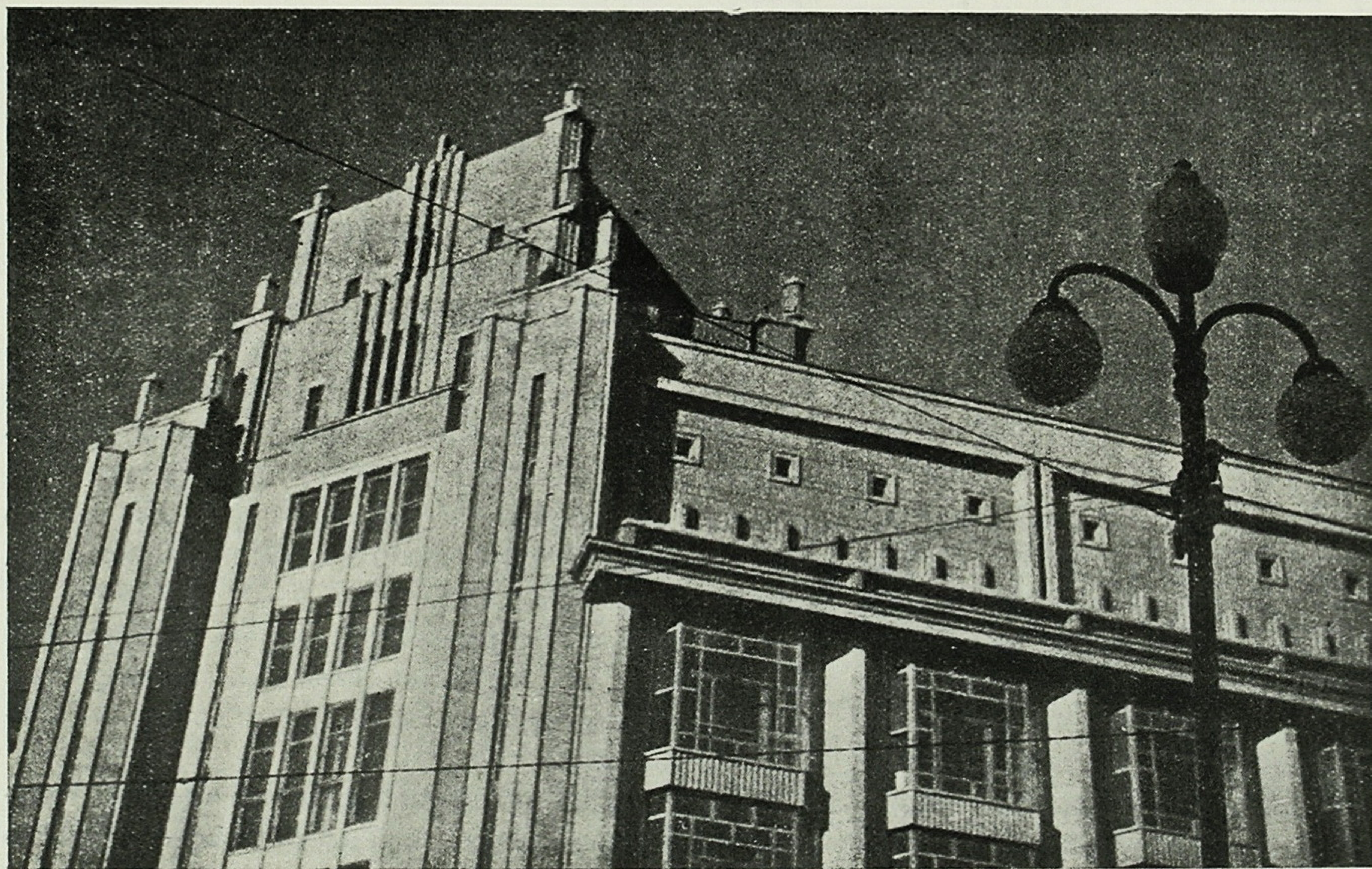
і об'ємом з формою пілонів, що мають теж виступну гранчасту форму особливого профілю.

Архітектура будинку зовні більше відзначається доброю площинною обробкою фасадів, ніж проробкою окремих його об'ємів. Чергування вертикальних і горизонтальних елементів тут старанно додержано, як основний принцип конструктивізму. Вся схема об'ємної і площинної побудови універмагу являє собою не що інше, як приклад функціонального конструктивізму, поданого за кращим зразком його, так званого, американізму.

Зовні, принаймні, не зважаючи на деякі несміливі спроби чимсь оживити площини фасадів, у вигляді будинку на перший план випирає велика спрощеність, мертва схема, в зв'язку з чим він нагадує собою скоріше фабричний корпус, ніж побутовий заклад, призначений обслуговувати потреби широких мас живих людей.

Є в зовнішній побудові і архітектурі універмагу багато недоглядів. Наприклад, не виділено першого поверху, що треба вважати конче потрібним для такого об'єму, пілони перерізані козирком, який хоч і виправдовується з функціонального погляду, але при такій монументальності форм вкомпонований невдало. Великий і масивний антаблемент, що покоїться високо на пілонах, надто важкий, до того ж обробка цього по суті окремого об'єму з його маленькими віконцями горища, надто контрастує з масивним крупним членуванням основного об'єму.

Було б, звичайно, нерозумним ставити в вину

Архіт. Міцеян і Фрідман. Верхні поверхи нового універмагу в Києві. Фрагмент.

Maceian et Fridman, architectes. Étages supérieurs du nouveau grand magasin à Kiev. Fragment.

авторам те, що така будівля не пов'язана з оточенням—житловими будинками, в основному; проте, цілковите ігнорування сусідньої забудови і ніби навмисне підпорядкування впливові американізму треба вважати недоречним і шкідливим. Про це слід нагадати і художній раді АПУ, яка не тільки з надзвичайною легкістю поставила свій штамп на проекті будинку, а звичайно більш від усіх кричить про недопустимість випадкових, зовсім чужих елементів у забудові вулиць міста, про потребу якнайбільше наближатись до ансамблевого характеру забудови тощо.

Будинок універмагу занадто відокремлений, ніби чужий своєю архітектурою.

При всьому цьому треба відзначити, що профілі та окремі елементи розроблені в проекті майстерно і виконані в натурі добре. Зовсім просто і одночасно вдало пророблений головний вхід до універмагу.

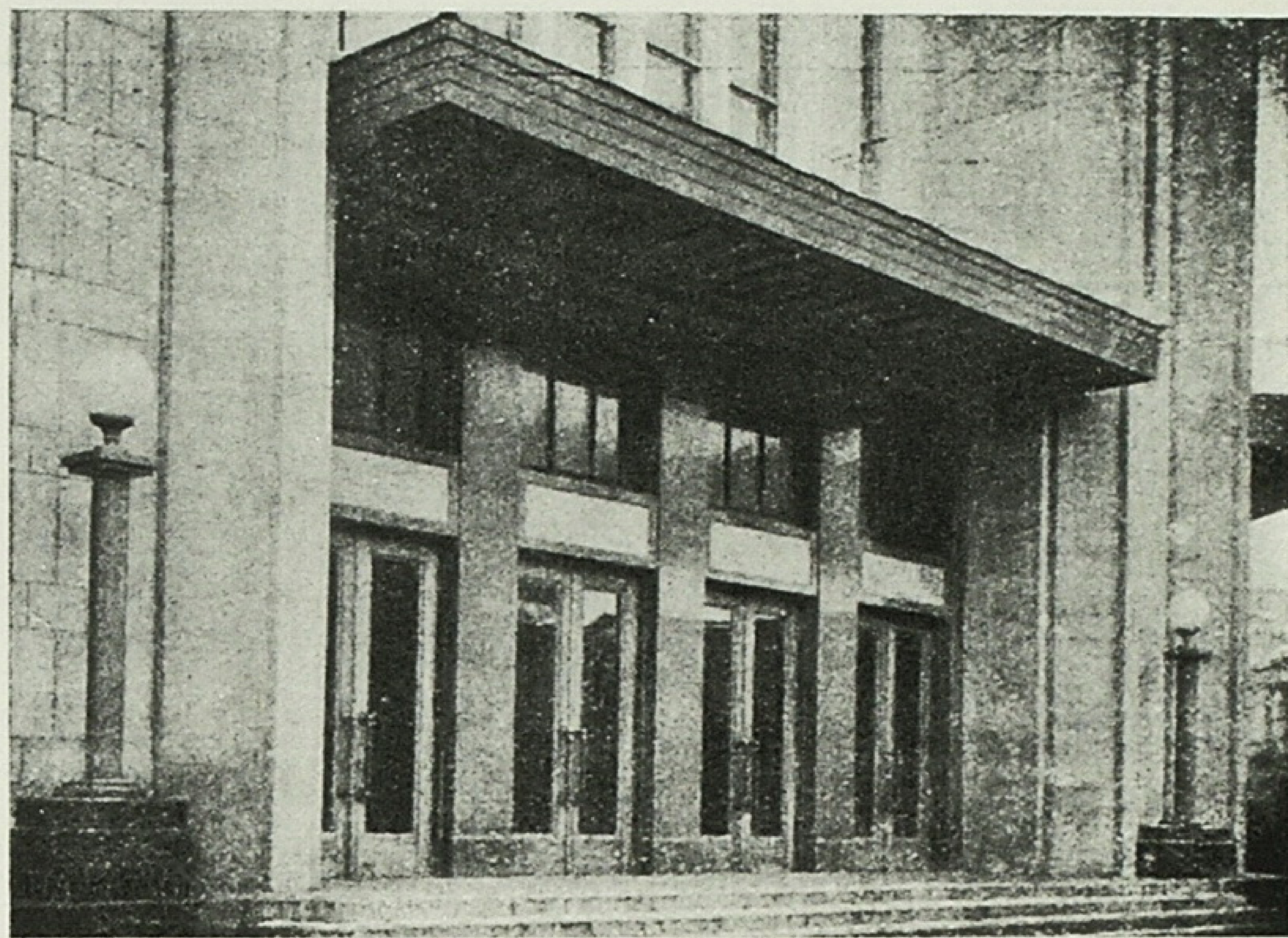
Внутрішня архітектура універмагу теж цілком виходить із застосованих конструкцій. Торгові зали переділені колонами на нерівні прогони. Балки ребристого перекриття, оброблені простим профілем, утворюють глибокі кесони. Стеля виглядає важкою. Тільки канелюровані колони до певної міри оживлюють цей інтер'єр.

Головна і бокові сходові клітки поставлені вдало, погонаж сходів цілком забезпечує нормальну їх роботу і пропускну спроможність. Крім сходів, в приміщенні є чотири підйомники, які в значній мірі поліпшують як приймання, так і евакуацію відвідувачів. Загалом треба визнати, що розв'язання плану універмагу більш вдале, ніж архітектура його зовні.

Специфічність об'єкту вимагає особливо старанної проробки інтер'єру, що в великій мірі залежить від розміщення торгових місць—прилавків. Але якраз тут в універмагу багато неприємностей. Розміщення прилавків кілька разів змінювалось і кінецькінцем вони розміщені невдало.

Використання денного світла під час торгової операції надзвичайно потрібне для покупця, до того ж і з економічного погляду дуже бажане. Цього в основному можна було б досягти, і це більш-менш зроблено на 5 і 6 поверхах. Проте в цілому, на всіх поверхах освітлення буде мішане. Не зважаючи на величезну масу скла, яке використано в оформленні універмагу, не зважаючи на дуже велику площу вітражів, в унутрішніх приміщеннях універмагу є багато напівтемних або майже зовсім темних місць.

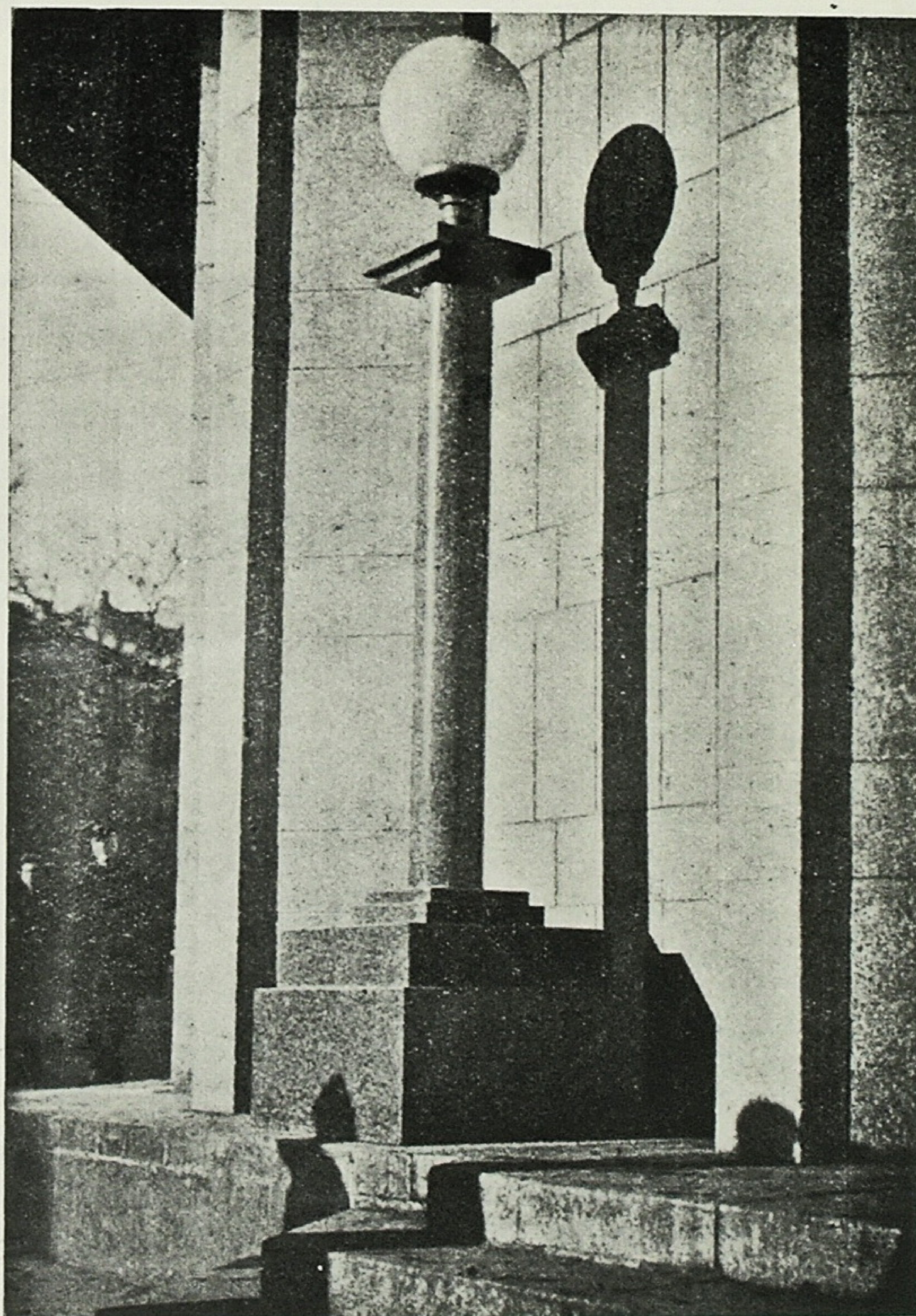
Обладнання універмагу, в розумінні створення інтер'єру, невдале—воно не тільки подекуди загромаджує площу приміщень, а й наполовину заставляє колони, тому створюється враження, що приміщення нижче, ніж воно є насправді. Гонитва представників торгівлі за кількістю місця для торгових операцій

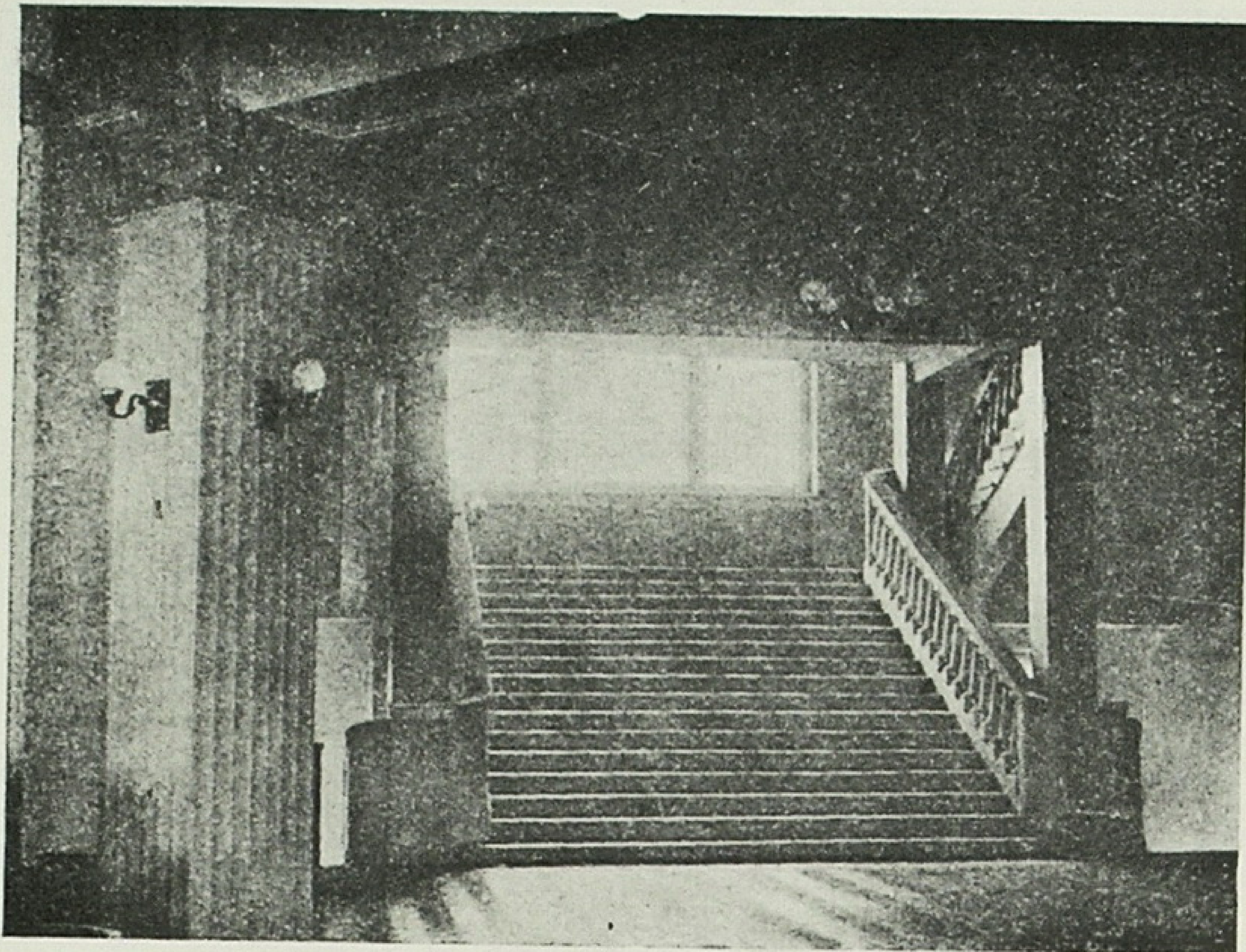

Головний вхід в універмаг. Entrée principale du nouveau grand magasin.

привела до перевантаження прилавками. Наприклад, на першому поверсі прилавки перерізують напрям входів.

Деталь входу. Фонар. Détail de l'entrée. Lanterne.

Інтер'єри нового універмагу. Центральні сходи.

Intérieur du nouveau grand magazin à Kiev. Escalier central.

Торгові зали здаються низькуватими, хоч абсолютна висота в 4,8 м цілком достатня. Це враження, крім перебільшеної нагромадженості обладнання, створюється ще в результаті великих прогонів і дуже важкою стелею.

Висота першого поверху в 5,7 м сприймається приємно.

Розміщення складських приміщень зверху (і в підвалі) наближує товари до торгового місця, проте при наявності підйомників розміщення складу на 6 поверсі мало виправдовується.

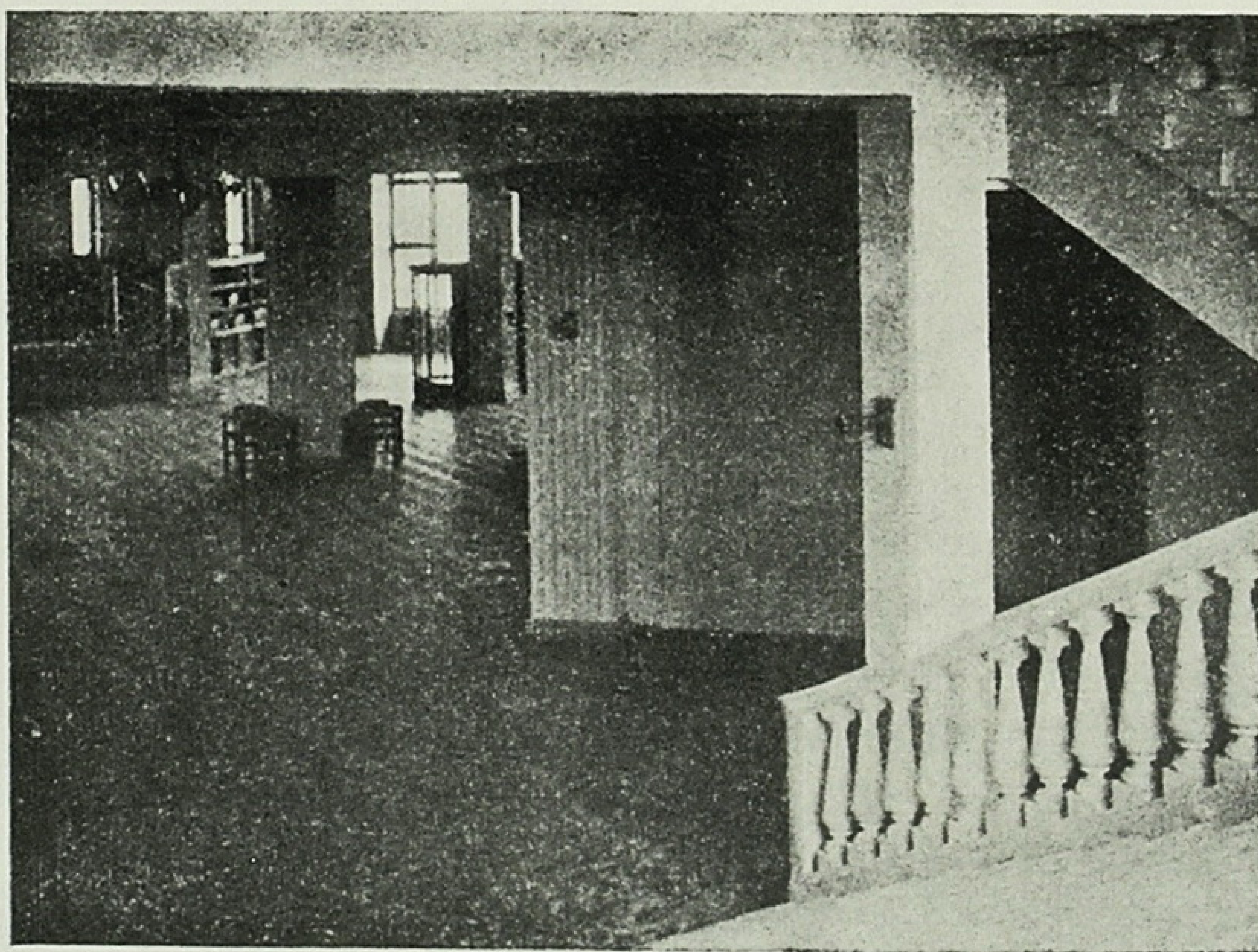
Вибір самої ділянки для універмагу невдалий, не зважаючи на те, що таких великих відділів як мануфактурний і масового взуття тут не буде. Ділянка, на якій споруджено універмаг, знаходиться на найбільш людній частині Києва. І без того перевантажені вулиці будуть ще загромаджуватись масовими потоками покупців.

Треба, нарешті, усвідомити, що Хрещатик завантажувати більше неможливо, бо на ньому вже й тепер створюються ненормальні умови для вільного і безперебійного руху. До того ж, в зв'язку з загальним рельєфом Києва, Хрещатик, на який стікають поверхневі дощові і талі води, не відповідає всім гігієнічним вимогам, які ми звичайно ставимо до центральних столичних вулиць.

А проте, не зважаючи на ряд хиб у приміщенні нового універмагу, Київ, з передачею його в експлуатацію, збагатиться великим закладом радянської торгівлі, і це ще більше поліпшить обслуговування трудящого населення столиці.

Інтер'єри нового універмагу в Києві. 4-й поверх.

Intérieur du nouveau grand magasin à Kiev. 4-e étage.

Зимове оформлення парку

І. Я. Кислий

Наші парки використовуються не тільки влітку, а й зимою. Майданчики й алеї численних парків і зимою заповнюються одвідувачами. Діти й дорослі віддаються тут лижному спортові, катаються на коньках, вивчають військову справу. Навіть старики відпочивають у парку, глибоко дихають свіжим повітрям і милуються красою зимових краєвидів.

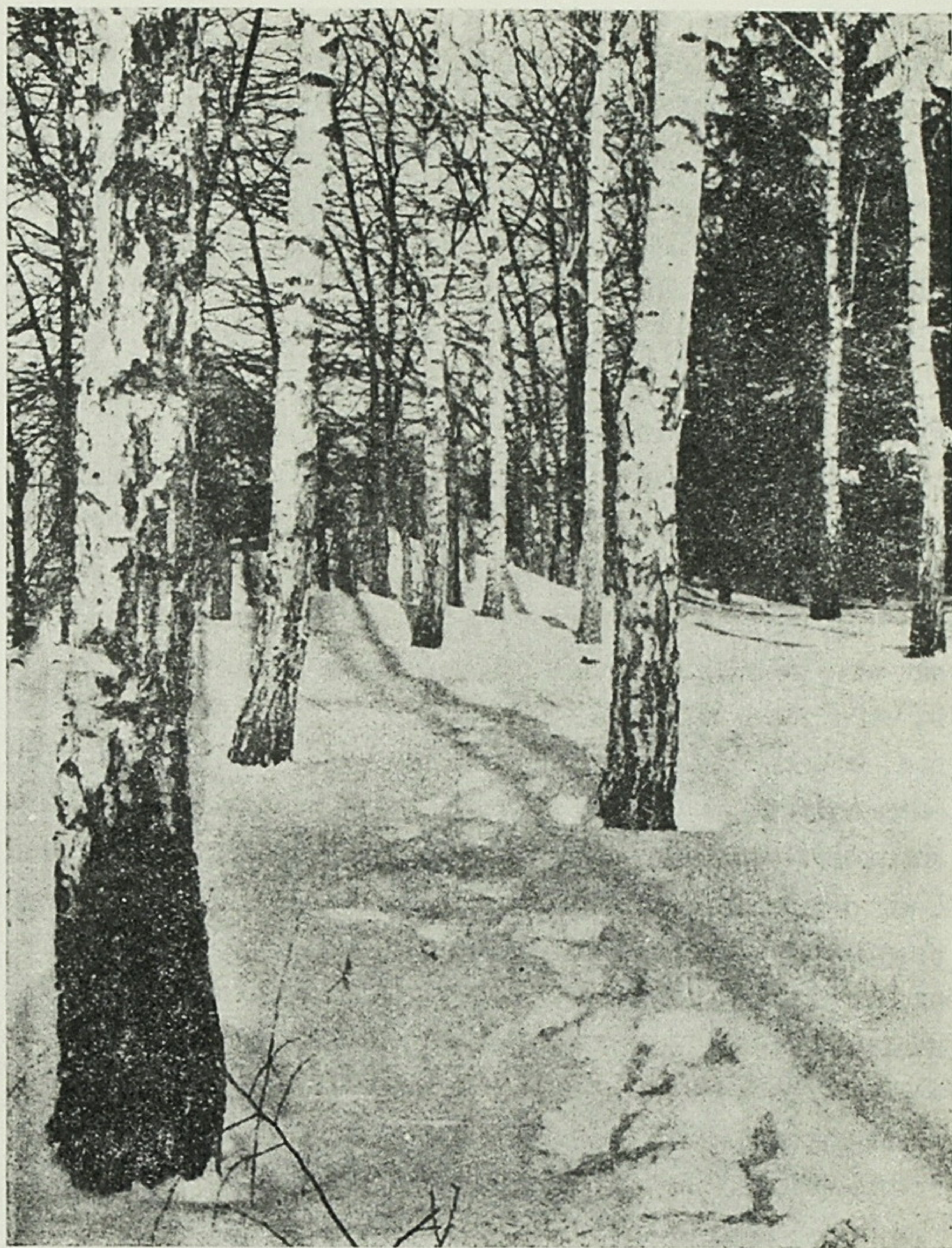
Морозне повітря насичене бадьорим, радісним дзвоном голосів, веселим сміхом.

Але треба відзначити, що і старі, і нові парки не завжди відповідають специфічним вимогам зимової експлуатації парків. В практиці наших архітектурно-проектних організацій немає проектів парків, в яких розв'язувалися б проблеми використання парків зимою. В них немає потрібних майданчиків для зимових видів спорту, немає відповідного архітектурно-художнього оформлення. І якщо відсутність потрібних алей та майданчиків компенсується тим, що одвідувачі, користуючись сніговим покривом, самі роблять їх, то хиби художнього оформлення не компенсуються нічим.

Тим часом художнє оформлення парку зимою не менш важливе для одвідувача, ніж в іншу пору року. Голі дерева, безбарвна архітектура, зубожіння пейзажу—все це мало сприяє створенню радісного настрою людей, що прийшли в парк відпочити. Тому питання про художнє оформлення парку стає дедалі актуальнішим і вимагає невідкладного розв'язання.

В планах парків повинно бути враховане розміщення зимових видів культурно-масової роботи в парках, архітектурно-художня організація зимового паркового пейзажу, спорудження снігових гірок, архітектурних споруд для зберігання інвентаря, грілок тощо. Але все це може бути правильно організоване тільки при умові, що архітекторові будуть відомі всі можливі види зимової культурно-масової роботи в парку.

З історії паркового будівництва відомо, що зима в парку і раніш цікавила архітекторів, особливо майстрів ландшафтних парків. Для потреб свого часу дехто з них досяг не малих успіхів. Де-Метцель—автор парку в Умані, створив чудові зимові картини, сповнені справжньої природної поезії. Суворі, вкриті снігом гранітні брили, архітектура малих форм, статуя на п'єдесталі, ялина, яка прорвавши біле снігове покривало, розкинула з свого могутнього стовбура зелені канделябри гілок, обтяжених снігом,—все це зачаровує глядача. Мертва і жива природа в руках майстра стає художнім твором, шедевром пейзажного мистецтва.

Київ. Пушкінський парк взимку. Фото Добриловського.

Kiev. Parc Pouchkine en hiver. Photo Dobrylovski.

Багато можливостей для архітектурного оформлення парку зимою, для збудування цікавих тимчасових споруд дає сніг. Він—дуже зручний матеріал для спорудження всяких „укріплень", „льодових будинків" тощо.

Специфічність цього „будівного матеріалу", зрозуміло, спричинилась до того, що живих зразків з практики минулого до нас не дійшло. Але літературні матеріали дають нам досить яскраве уявлення про ті споруди, які свого часу будувалися з снігу.

Так, у російських журналах 1755 року можна прочитати про оформлення маскараду, влаштованого Шуваловим:

„Внутри двора была изо льда сделана, на подобие амфитеатра, галлерея ионического ордена вышиною в 10 футов, которая при наступлении ночи представляла столь приятную иллюминацию, что казалось, будто вся она составлена была из прозрачных камней или хрусталей. На сводах одной

галлереи стояли большие цветные горшки, а под сводами видны были сделанные из крашеного льда оранжерейные деревья, и на оных листья и плоды как на натуральных“.

Але ці приклади нам можуть придатись тільки як формальні зразки потрібного нам рішення. Як парки того часу, так і гуляння в них не були розраховані на народ. Вони мали задовольняти лише вузьке коло „обраних“.

В наших умовах радянський архітектор повинен зробити цікаві зимові гуляння доступними для всіх трудящих.

Немало цікавого щодо змістовного насичення зимового відпочинку в парку можна запозичити з минулого нашого народу. Не можна забувати про те, що в північних і середніх частинах нашої країни зима стоїть досить довго. Вона не тільки не лякає жителів цих країв, а, навпаки, є бажаним гостем. Сніг ніби створює атмосферу якогось зближення, яскрава білизна його надає всьому навколишньому святкової нарядності, бадьорого настрою. Мороз вимагає руху. Через це зимові свята такі шумні, веселі, масові.

Взяти хоча б різдв'яні колядки, в яких релігійна сторона відігравала тільки роль „причини“, а самі гуляння не мали нічого спільного з релігійними забобонами. Або масляна з її катаннями на санках тощо.

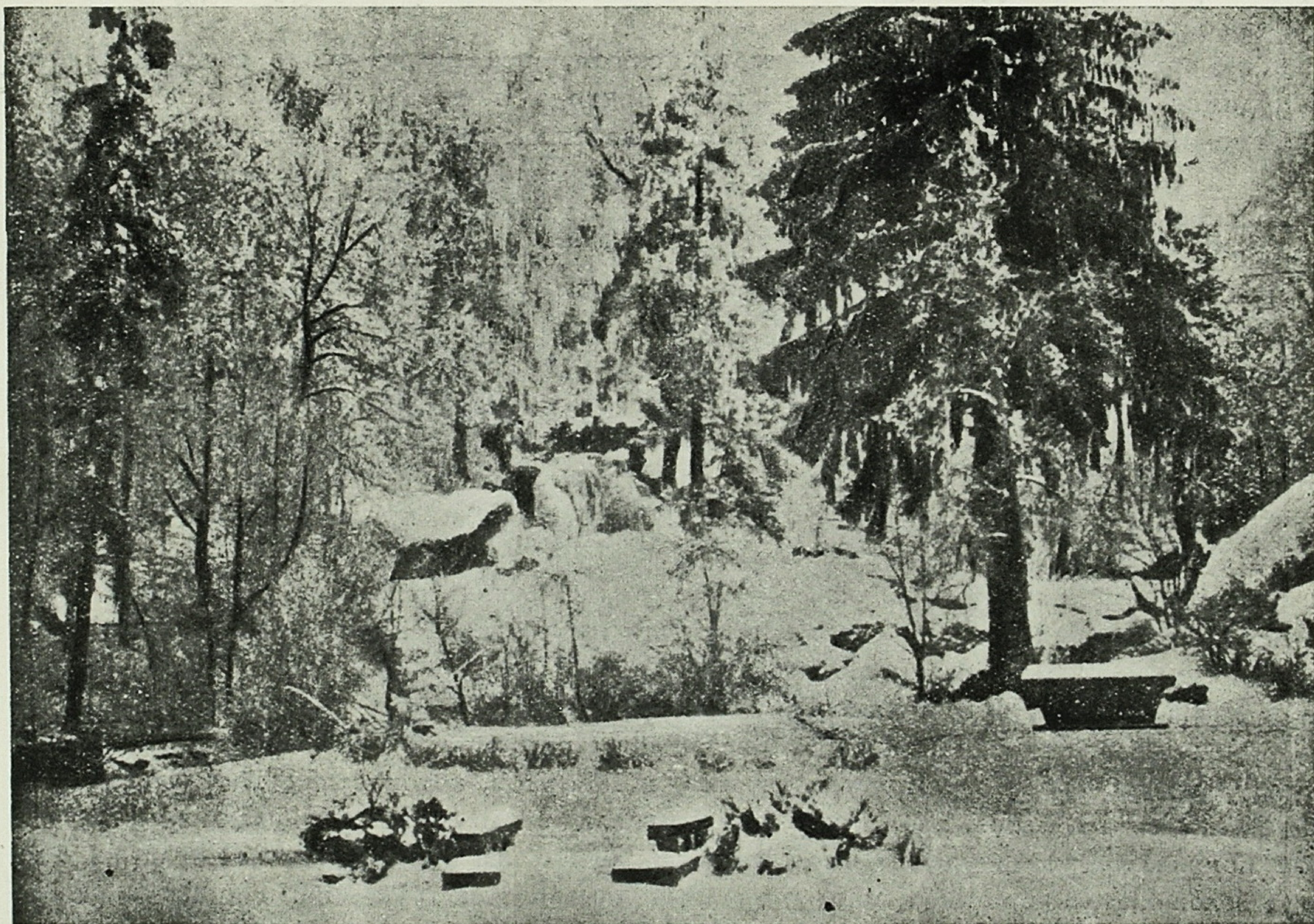
В оформленні цих свят велику роль відігравала багата народна фантазія, усний епос. „Баби“ і „діди“, „снігурочки“ і „червоні шапочки“—все це ставало мотивом для створення снігових містечок, для влаштування народних гулянь, розваг-„воєн“ і т. ін. Кому не пам'ятна і не близька своїм змістом картина художника Сурікова „Взятие снежного городка“, яка так живо передає одну з таких масових розваг. Морозяний зимовий день. Немов вихор, несеться на розпаленому коні вершник, беручи снігову перепону. Шаленим рухом він підкорює собі всіх учасників гри, запалює сміливістю і відвагою. Здається, що коли б гірка була багато вища, однаково цей вершник на своїому казковому коні перелетів би її. Для такої відваги, для такого цілеспрямованого руху не може бути перешкод!

Не тільки художники пензля зображали зиму. У класиків літератури ми знаходимо не менш яскраві картини зими.

Зима стає сивою чарівницею, мороз будує величезні палаци, мости в морях і океанах. Кому не згадується казкової краси вірш Некрасова:

Глядит—хорошо ли метели
Лесные тропы занесли,
И нет ли где трещины, щели
И нет ли где голой земли?

Пушистые ль сосен вершины,
Красив ли узор на дубах?

Умань. Парк ім. III Інтернаціоналу (кол. Софіївка) взимку.

Oumagne. Parc de la III Internationale (ancienne Sofiivka) en hiver.

Парк взимку. Фотоетюд. Parc en hiver. Photoétude.

Зимня дорога в парку. Фотоетюд.

Route de parc en hiver. Photoétude.

И крепко ли скованы льдины
В великих и малых водах?
. . . .
Метели, снега и туманы
Покорны морозу всегда,
Пойду на моря—океаны—
Построю дворцы изо льда".

А кому не відома чудова опера Чайковського „Снігуронька", в якій так багато народної любови до зими, до її радощів!

Наша радянська дійсність, так насичена героїкою, пафосом будівництва соціалізму, може дати невичерпні матеріали для народних зимових гулянь.

Героїчні епопеї останніх років нашої яскравої історії: „Челюскінці", „Папанінці", військові епізоди можуть стати основою цікавих масових видовищ. Новорічна ялинка, яка тепер ще міститься в закритих приміщеннях, коли її перенести в парк, теж може стати великим масовим видовищем. Такі ялинки вже тепер організовують у Києві на невеликих майданчиках парку ім. Воровського, в Піонерському саду, коло дитячого театру. Зрозуміло, що ці майданчики не розраховані на таке використання їх, а тому вони не можуть вмістити всіх охочих взяти участь у святкуванні.

Все це повинен взяти до уваги архітектор-паркобудівник. До цього треба додати, що до арсеналу знарядь оформлення парку сучасна наука дендрологія додала багато такого, чого не знали будівники парків минулого. Колись будівники парків використовували тільки форми і колір дерев. Але, крім цього, дерева мають ще й інші властивості, яких не можна не враховувати при проектуванні парку і його зимового вигляду. Ми маємо на думці запахи, звуки, що народжуються серед дерев. Та й забарвлення дерев, його відміни залежно від пори року, ще дуже мало беруться до уваги архітекторами в їх творчій роботі.

Не слід вважати, що справа зимового оформлення і використання парку є справою окремих аматорів паркобудівництва. Ця справа заслуговує на увагу всієї архітектурної і радянської громадськості. Проблема використання парку зимою, проблема організації в ньому великих масових гулянь і свят настільки велика, що може бути вирішена лише дружньою працею творчих працівників—архітекторів, художників, письменників, артистів, при участі широкої радянської громадськості, для якої власне і повинно бути все це зроблене.

Генеральний план розвитку Чернігова

І. Ф. Рувінський

На протязі 22 років боротьби та перемог, разом з шахтами, фабриками, заводами-гігантами соціалістичної промисловості, у нашій країні народились та народжуються нові соціалістичні міста. Реконструюються старі міста. Обличчя Чернігова під час всієї його багаторічної історії, як і всі дореволюційні міста, в минулому відрізнялося анархією планування і класовим розмежуванням між центром і окраїнами, на яких тулилась біднота. Відсутність будьякої промисловості, розвиток установ і засобів темряви та гніту — ось характерні риси старого губернського міста царської Росії.

Хоч Чернігів і пройшов досить цікавий шлях історичного розвитку і мав він у минулому велике значення, як укріплений пункт і торгове поселення, але згодом він економічно відстав і в своїй провідній політичній та господарській ролі поступився перед іншими містами України.

Тільки після Великої Жовтневої соціалістичної революції Чернігів дістав широкі можливості розвитку своєї промисловості, благоустрою і культури. Особливо виросло місто за роки сталінських п'ятирічок, після збудування залізничної колії Ленінград—Київ. Промисловість Чернігова збагатилась рядом нових фабрик і заводів (катонінова і мебльова фабрики, фабрика музичних інструментів, завод „Октябрьский молот" тощо). Значно розгорнулось житлове і культурно-побутове будівництво.

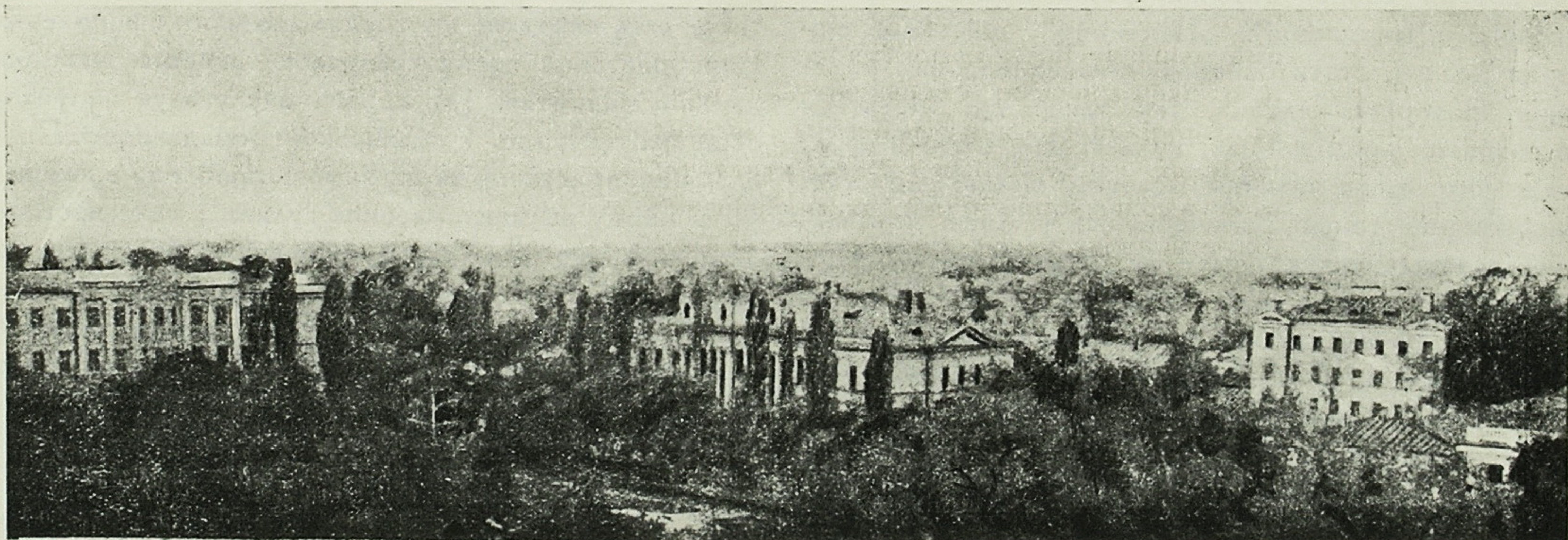
Після великої і ретельної роботи бригада Державного інституту проектування міст УРСР (Діпроміст) під керуванням архітектора О. М. Кас'янова розробила проект соціалістичної реконструкції Чернігова. За цим проектом план реконструкції, розрахований на період в 15—20 років, ділиться на два етапи: перший етап в 5—10 років передбачає першочергове будівництво, другий этап завершує всю реконструкцію міста. На основі місцевої сировинної бази передбачено велике будівництво і розширення деревообробної, харчової та цегельної промисловості. Валова продукція всієї промисловості міста, що в 1936 р. дорівнювала 35 млн. крб., повинна до кінця першого етапу реконструкції зрости до 150 млн. крб., а за весь проектний період—до 394 млн. крб.

Населення Чернігова, в якому на початку 1937 р. було 65 тис. чоловік, до кінця першого етапу реконструкції має збільшитись до 75 тис. чоловік, а за весь проектний період—до 136 тис. чоловік. Робітників промисловості до кінця всього проектного періоду має стати 25 тис. чоловік замість 5400 чоловік у 1937 р. Значно розгортається житлове будівництво, водопровод, каналізація, теплофікація та інші галузі комунального господарства.

Генеральний проект соціалістичної реконструкції міста в цілому відповідає інтересам трудящих міста, зростанню його промисловості, благоустрою та культурно-побутових потреб.

На основі існуючого плану вже тепер вдало з архітектурно-планувального погляду розмістились промислові підприємства. Залежно від специфіки економіки і функціонального зв'язку з житловими

Загальний вигляд Чернігова. Vue générale de Tchernigov.

районами, виділено 7 промислових майданчиків. Перший промисловий майданчик — катонінова фабрика з спорудженням в перспективі льняного комбінату; другий промисловий майданчик розвивається на базі фабрики музичних інструментів з перспективою будівництва теплоелектроцентралі; на третьому промисловому майданчику вздовж залізничної колії розміщуються гудзикова фабрика, фабрика дитячих колисок-візків, художніх вишивок і швейна фабрика; на четвертому майданчику по Вокзальній вулиці передбачено будівництво складів, мукомольного комбінату і молочного заводу; п'ятий майданчик — для підприємств, що виростають на базі клінкерного заводу і заводу „Октябрьский молот"; шостий — для підприємств на базі цегельного і спиртогорілчаного заводу та кондиторської фабрики з перспективою спорудження нової взуттєвої фабрики; сьомий майданчик запроектований на території лісопильного заводу ім. 1 Травня з перспективою спорудження сукняної і трикотажної фабрики.

Тут слід відзначити, що розміщення складів на четвертому промисловому майданчику по Вокзальній вулиці суперечить архітектурному оформленню цієї центральної магістралі міста.

Для перекидання вантажів з залізниці на водну пристань Десни вздовж річки запроектовано залізничний вузол. Цей вузол проходитиме по дамбі, яка захистить сьомий промисловий майданчик і окремі райони міста від поводі.

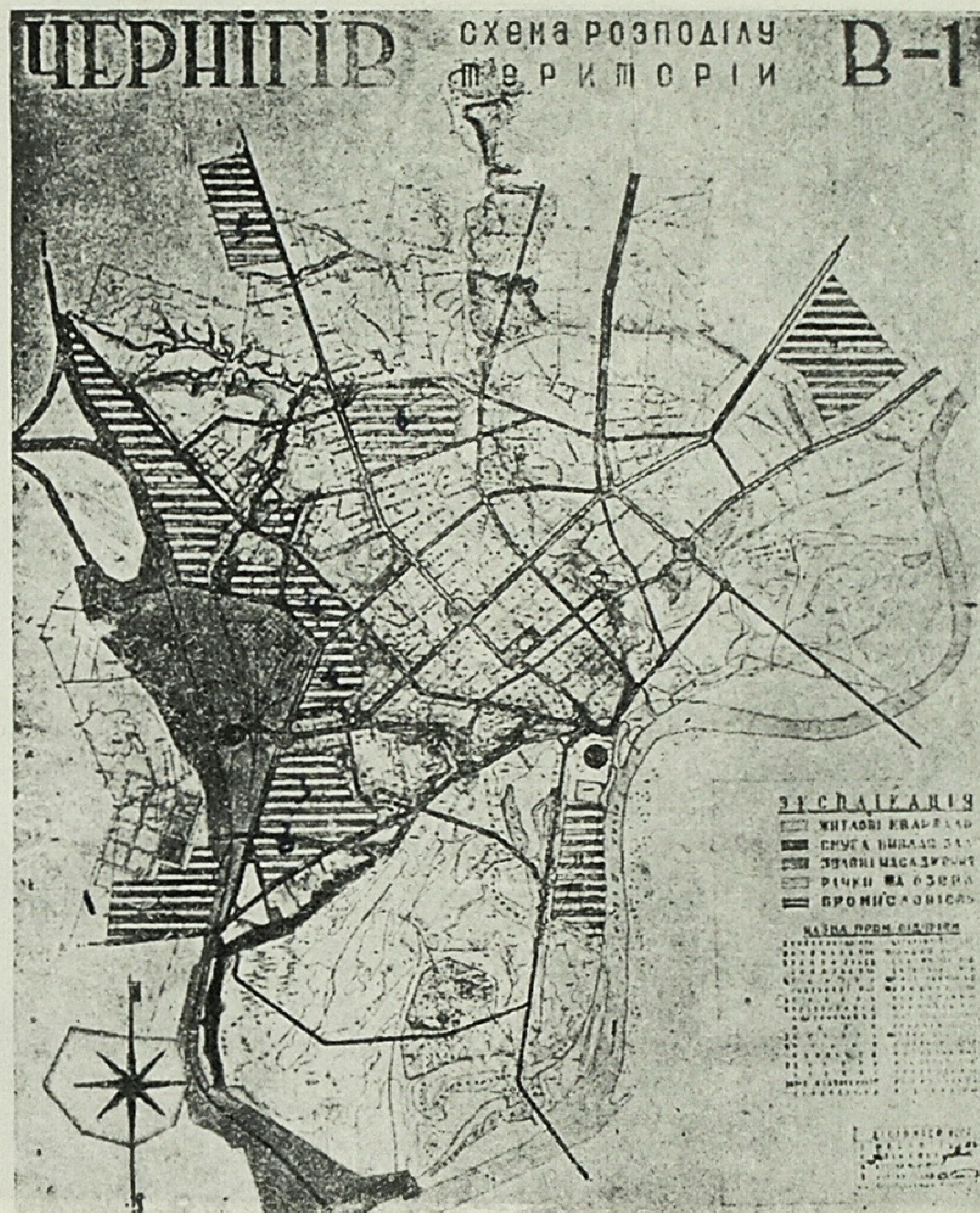

Схема генплану Чернігова. Schéma du plan général de Tchernigov.

Вулична сітка міста за генеральним планом розвивається в напрямок реконструкції старих і утворення нових вулиць, які з погляду архітектурно-планувального рішення є цілком прийнятними. За генеральним планом основними міськими магістралями є вулиці Переця і Шевченка. Вулиця Шевченка пролягає по головному шляху державного значення Ленінград—Київ—Одеса. Тепер ця вулиця, досить широка за межами міста, в самому місті занадто вузька. Ось чому цілком доречно розширити її, але не так, як передбачено проектом, за яким вона має різні широти (40—18—20 м). Для всієї вулиці, на всьому її протязі, треба встановити однакову ширину — 36 м. по червоній лінії нового кінотеатру. Вулиця Шевченка також випрямляється по вулиці Авіації до Київського шляху.

В центрі міста ми маємо ще одну магістраль — вулиці Переця—Шильмана, яка веде від вокзалу до району „П'яти кутів". За планом вона розширюється до 40 м. На цій магістралі також є неприємний злом і вузьке місце коло залізничої колії, так званий „галстук", який треба ліквідувати, продовживши магістраль по прямій до вокзалу.

В зв'язку з необхідністю дати магістраль, паралельну до головної, передбачено вулицю Котляревського продовжити до Вокзальної. Щоб сполучити вокзал з водною пристанню, в районі „Українських хуторів" по яру запроектовано шлях від вокзалу до вулиці Толстого. Вдало передбачено об'їзний шлях в східній частині міста по вулиці Леніна до вулиці Котляревського. Цей шлях зв'яже північну частину міста з південною і дасть змогу обходити центр, що значно зменшить рух по вулиці Шевченка.

Створивши ще одну магістраль по вулиці Богунській, Вокзальній повз нафтосховища до Київського шляху, ми матимемо ще один об'їзний шлях в західній частині міста.

Планом передбачено також кільцеву магістраль, яка проходитиме навколо всього міста.

Крім того, в проекті передбачено цілий ряд архітектурно-видових точок з об'єктами, які замикають або відкривають перспективу основних вулиць.

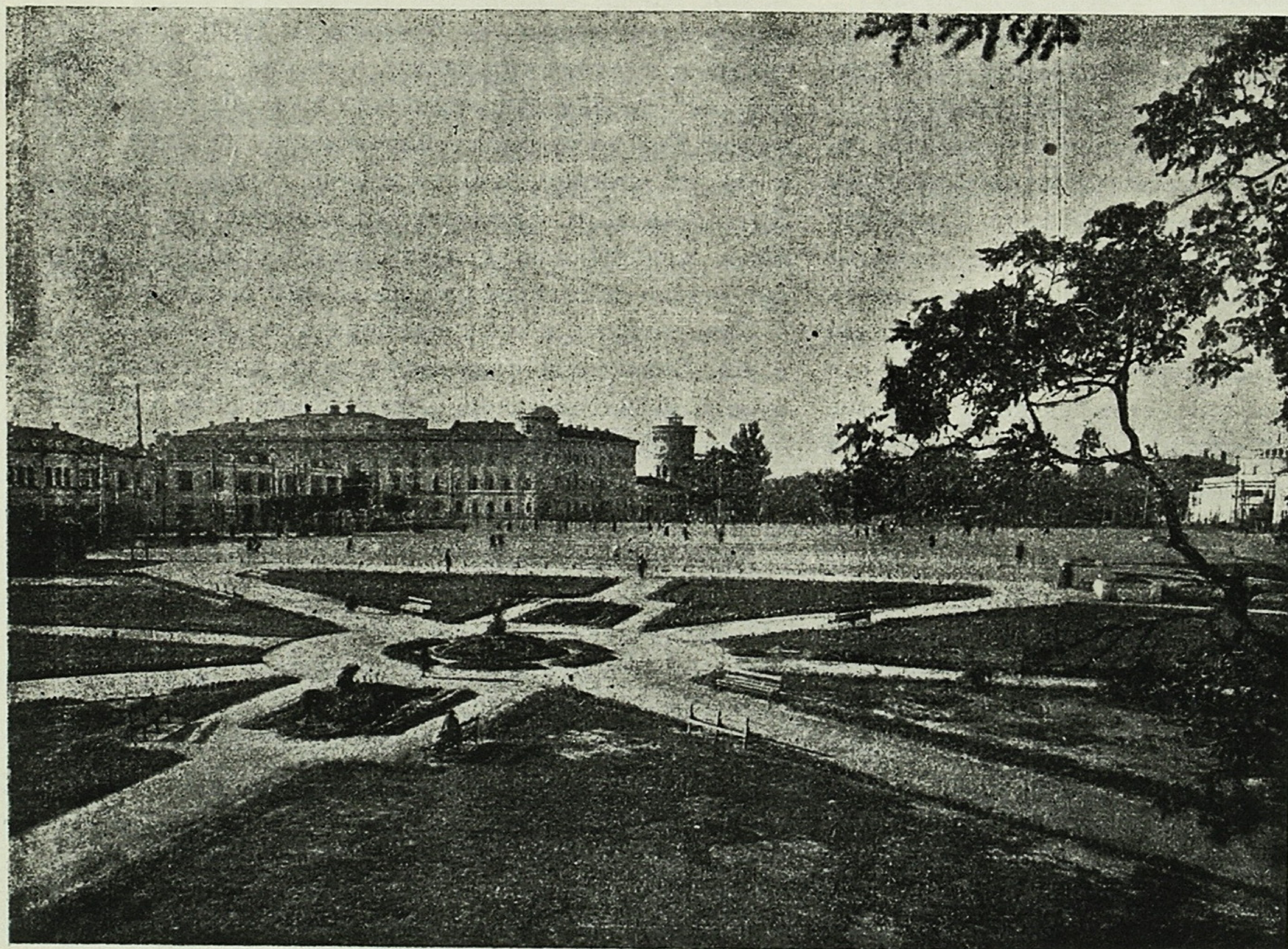
За проектом у місті передбачається впорядкувати сім майданів, з яких три адміністративно-культурного значення і чотири транспортних (вокзальний, біля пристані і два біля парку культури і відпочинку). Майдан „П'яти кутів" є районним адміністративно-культурним і транспортним центром.

На перетині двох основних магістралей (місце нового базару) створюється центральний майдан адміні-

Чернігів. В'їзд в центральну частину міста з боку Києва. Ліворуч — будинок адміністративних установ, збудований в 1938 р. за проектом архіт. І. Ф. Рувінського; праворуч — новий житловий будинок, збудований за проектом архіт. Т. Г. Ковальова.

Tchernigov. Entrée au centre de la ville du côté de Kiev. A gauche — bâtiment administratif, érigé en 1938 selon le projet de I. Rouvinski, architecte. A droite—nouvel immeuble d'habitation, construit selon le projet de l'architecte T. Kovaliov.

Реконструкція Чернігова. Площа ім. Куйбишева і новий сквер. Автор—архіт. І. Ф. Рувинський.

Reconstruction de la ville de Tchernigov. Place Kouibychev et nouveau square. Auteur—I. Rouvinski, architecte.

Архіт. І. Ф. Рувінський. Фасад нового будинку адміністративних установ у Чернігові. Перед ним—сквер з пам'ятником В. І. Леніну.

I. Rouvinski, architecte. Façade du nouveau bâtiment administratif à Tchernigov. Devant lui le square avec le monument à V. I. Lénine.

Діпроміст (Харків). Генеральний план Чернігова. Проект адміністративної площі. На першому плані майбутній Будинок Рад.

Institut d'aménagement des villes (Kharkov). Plan général de Tchernigov. Projet de place administrative. Au premier plan — futur Palais des Soviets.

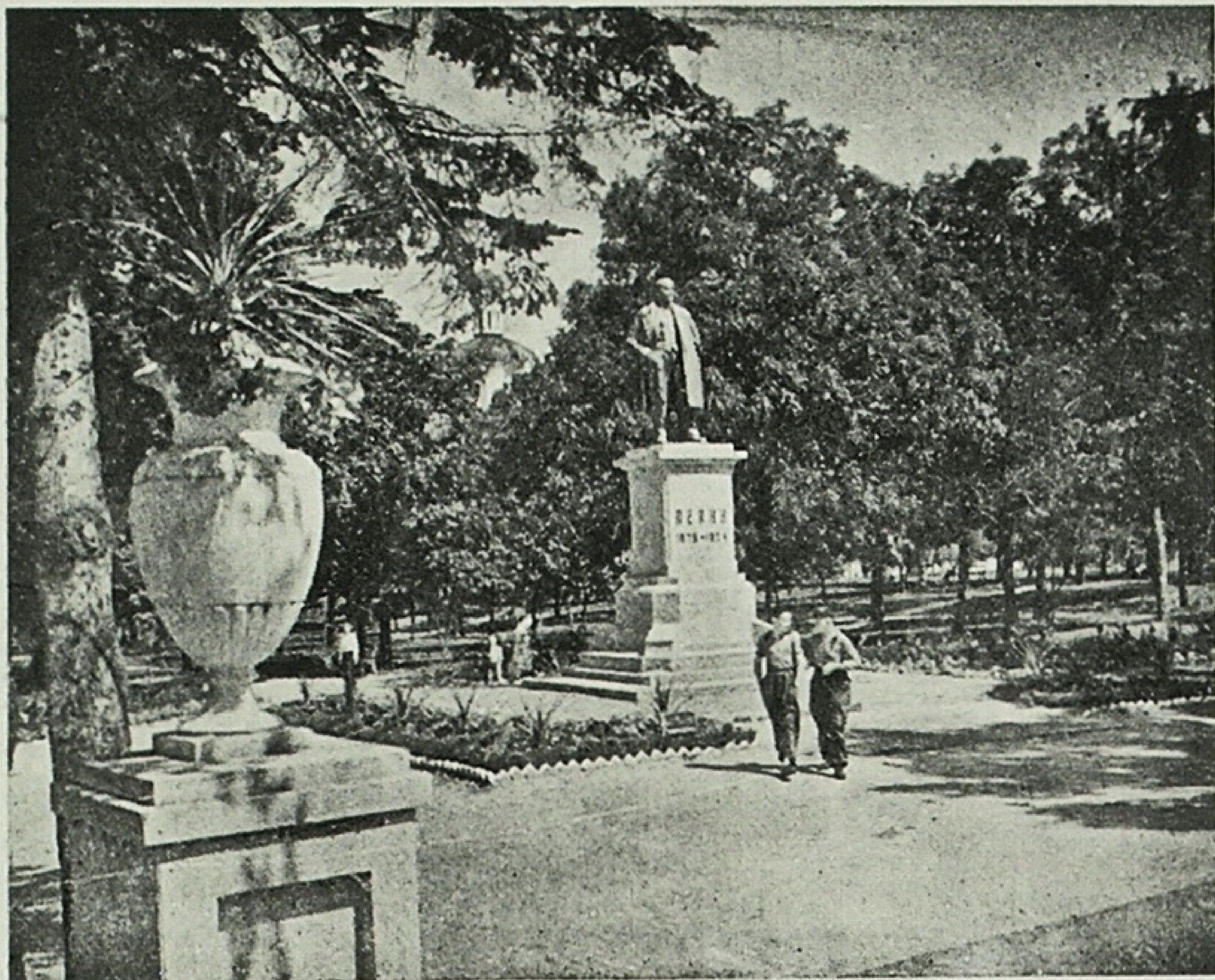
стративно-культурного значення для масових демонстрацій і парадів. Тут передбачено спорудити монументальний будинок Рад, стилеві якого повинно бути підпорядковане все архітектурне оформлення майдану. Проте треба сказати, що теперішній будинок облвиконкому ніяк не відповідає проектові майбутнього будинку Рад і безперечно порушить архітектурний ансамбль всього майдану. Отже, наші проектні організації повинні врахувати цю помилку і надалі пов'язувати всі практичні роботи з генеральним планом реконструкції міста.

Майдан ім. Куйбишева вже тепер значно впорядкований і є загальноміським центром. Тут буде споруджено будинок великого театру, за яким міститиметься критий ринок і універмаг.

Велику увагу треба звернути на безпланове будівництво в деяких місцях. Таким є свавільне будівництво окремого робітничого селища при катоніновій фабриці. Це селище відірване від культурного життя і благоустрою міста. Зрозуміло, що таке будівництво порушує інтереси реконструкції цілого міста, спричинюється до розпорошення державних грошей і зриває всі планувальні роботи.

Планом реконструкції передбачено єдиний компактний масив кварталів, хоч цьому і перешкоджає р. Стрижень, що проходить через місто. Територія майбутнього Чернігова не збільшується, місто повинно зростати не вширину, а вгору, тобто за рахунок будівництва багатоповерхових будинків. Ось чому не можна допустити, щоб лівобережна частина міста по р. Стрижень забудовувалась, як припускає автор проекту, одноповерховими будинками.

Цілком правильно розпланований, так званий, район робітничих вулиць на шість прямокутних кварталів по вулицях, що являют собою продовження існуючих

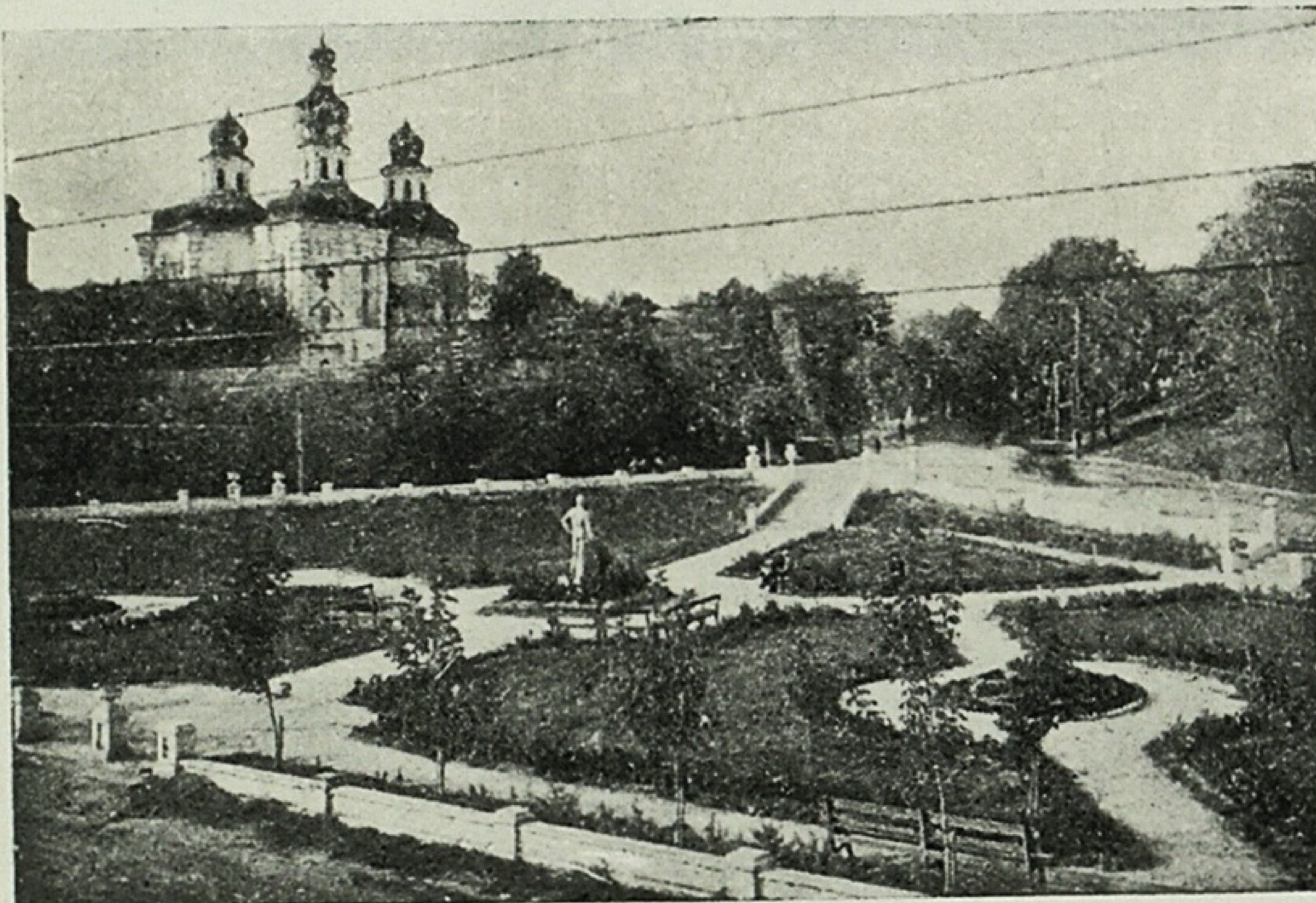

Пам'ятник В. І. Леніну в Чернігові.

Monument à V. I. Lénine à Tchernigov.

Реконструкція Чернігова. Сквер на Підвальній вулиці на місці колишньої сміттєвої звалки. На фоні — колишня Катерининська церква — архітектурний пам'ятник X—XII сторіччя.

Reconstruction de la ville de Tchernigov. Square de la rue Pidvalna, à la place de l'ancien dépôt d'ordures. Au fond—ancienne église Catherine, monument de l'architecture du X—XII siècles.

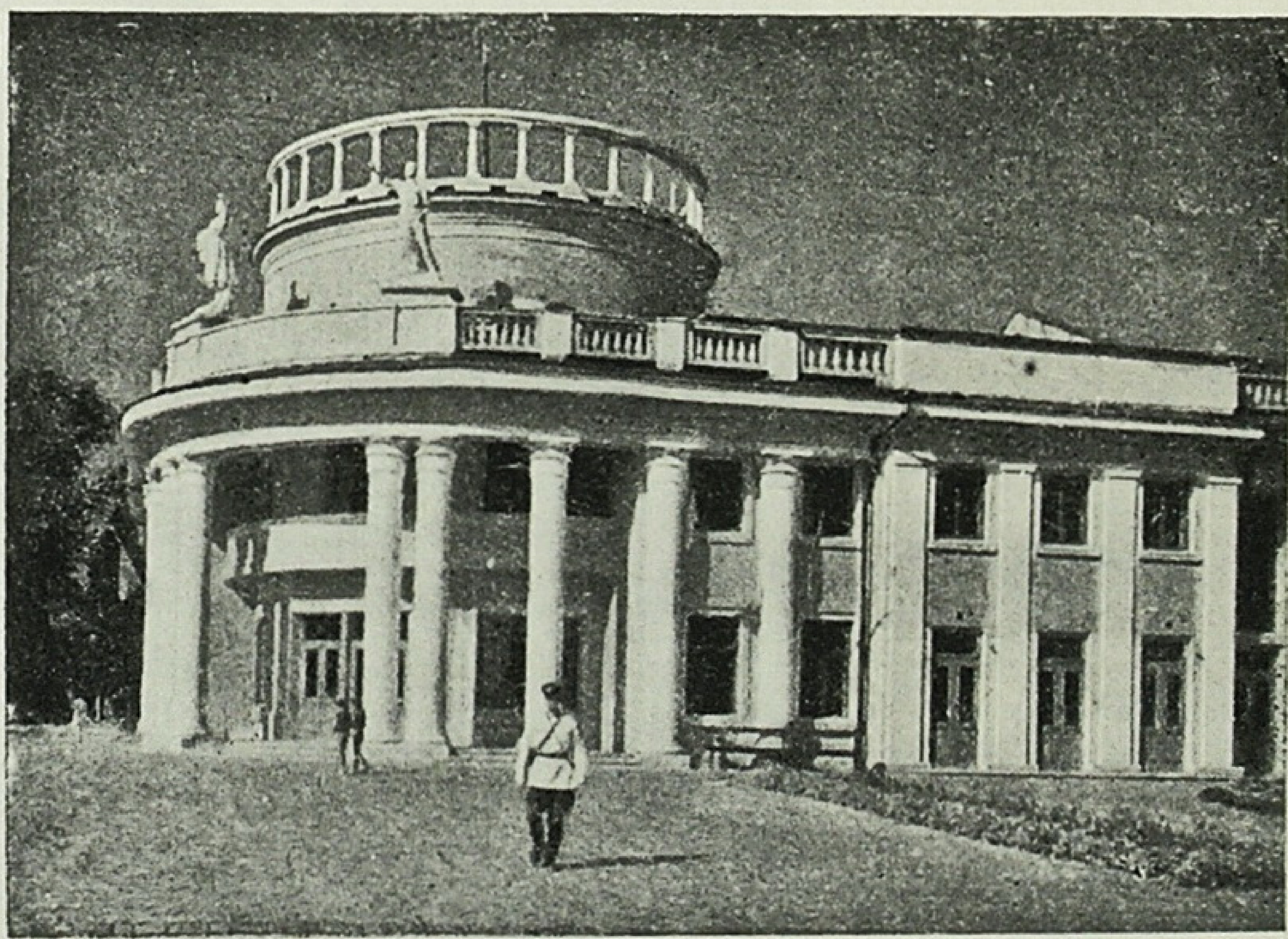
Основна магістраль Чернігова — вулиця ім. Шевченка в її уширеній частині. На першому плані ліворуч—новий кіно-театр.

Magistrale principale de Tchernigov—rue Chevtchenko dans sa partie la plus large. A gauche au premier plan—le nouveau cinéma.

Чернігів. Новий кіно-театр по вул. Шевченка.

Tchernigov. Nouveau cinéma, rue Chevtchenko.

вулиць 8 Березня та Кірова. Тут будуть споруджені великі будинки медичного інституту і технікуму.

В зв'язку з великою недостачею житлової площі, в Чернігові швидкими темпами розвивається індивідуальне будівництво (наприклад, за 1938 р. під індивідуальне будівництво відведено 164 ділянки, а за перше півріччя 1939 р.—понад 200 ділянок). На жаль, в проекті індивідуальному будівництву приділено мало уваги. Територію, яку за проектом передбачено на весь час реконструкції, індивідуальні забудівники вже встигли освоїти до закінчення плану реконструкції. Отже, міська рада стоїть перед майже нерозв'язаною проблемою виділення для індивідуального будівництва нової території, якої по суті зовсім немає.

Взагалі в проекті не враховано резервних територій, щоб можна було передбачити те чи інше розширення міста без порушення генерального плану.

Навколо центральної частини міста є ряд приміських районів, з яких деякі, наприклад, Єловщина є чудовим місцем для дачного і курортного будівництва. Тим часом в проекті реконструкції не враховано цих районів.

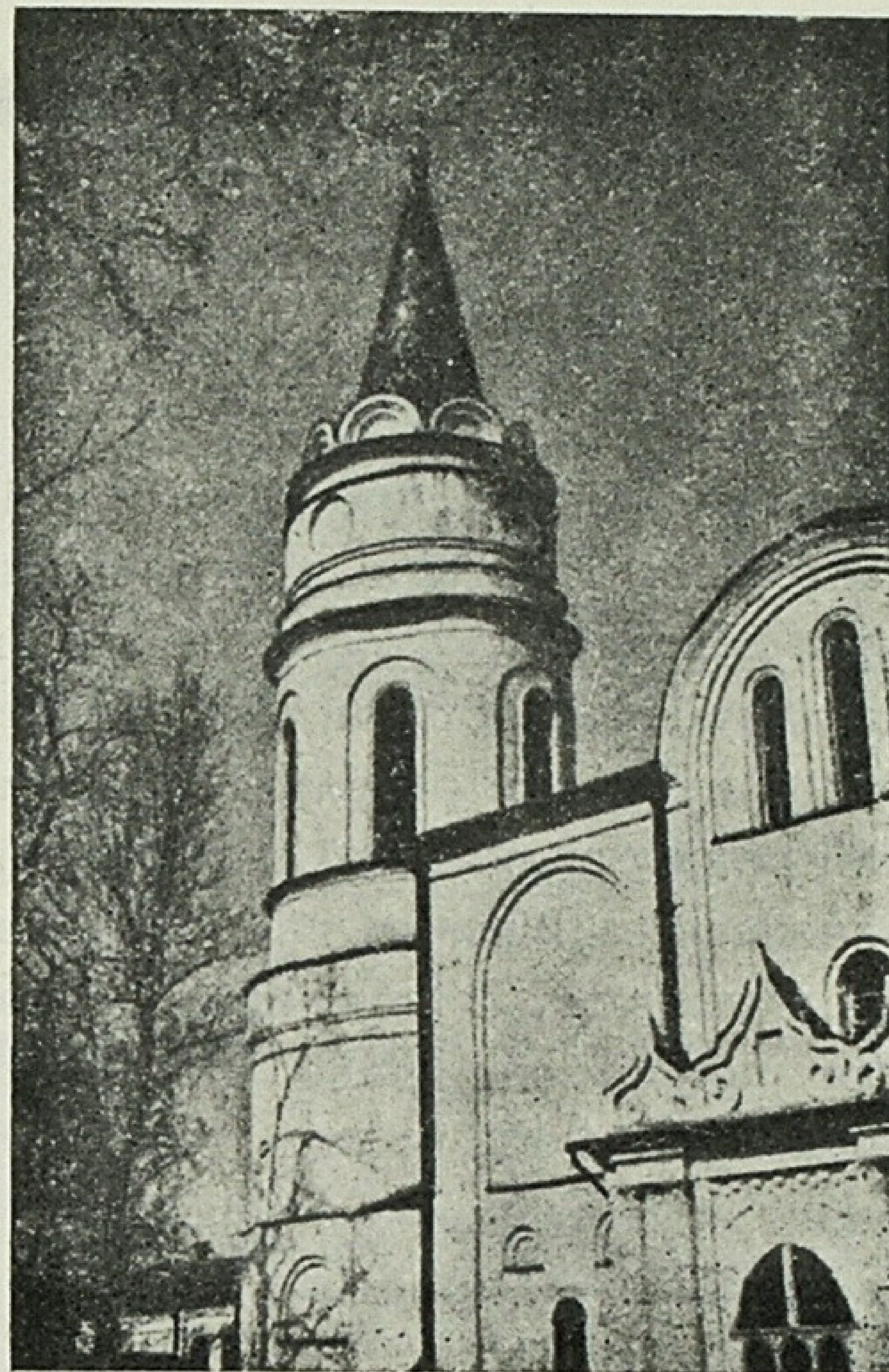
Міськкомгосп систематично виділяв ділянки цієї землі для індивідуального будівництва і в результаті місто залишилось без дачного району.

Райони міста, що затоплюються під час розливу Десни, Лисковиця, „Кавказ", ліквідуються як непридатні для житла. Правильно розплановано територію для заселення та для спорудження громадських культурно-побутових установ, які рівномірно розміщуються для кращого обслуговування всіх районів міста.

Чернігів відзначається своєю природною красою, красою садиб, річок, лісів. Але не зважаючи на те, що Чернігів вважається одним з найбільш зелених міст СРСР, в місті насаджень громадського користування небагато. Це пояснюється тим, що основна маса зелені міста знаходиться в середині кварталів. Отже, щоб забезпечити необхідну норму зелених насаджень громадського користування, в проекті передбачено створити центральний парк культури і відпочинку, зливши для цього, так званий Міський вал, Мар'їн гай, госпіталь і міський парк.

Найкраще з цих місць—Міський вал розташований на обриві широкої пойми Десни. З нього відкриваються чудові краєвиди на архітектурний силует міста з його старовинними архітектурно цінними спорудами X—XII століть.

Архітектурні пам'ятники Чернігова. Спасо - Преображенський собор. X—XI стор. Фрагмент.

Monuments d'architecture de Tchernigov. Cathédrale Spasso - Préobrajenski X—XI siècles. Frogment.

Порівняно з іншими містами, Чернігів відзначається невеликою щільністю забудови. Звичайні хиби планування і хаотичного розміщення промислових підприємств тут майже відсутні. Все це дає великі можливості цілком і в строк завершити соціалістичну реконструкцію міста.

В цілому генеральний план реконструкції міста складений компактно і відбиває в собі сталінське піклування про живу людину.

Фундамент реконструкції Чернігова вже закладено. Новий будинок кінотеатру по вулиці Шевченка і крило будинку ОВК на вулиці Шільмана яскраво показують шляхи реконструкції міста. Перший етап реконструкції повинен стати початком інтенсивної забудови цих вулиць і дати великий ефект в житловому, культурно-побутовому і комунальному будівництві.

Тільки на основі соціалістичної системи господарства Чернігів, який протягом всієї своєї віковічної історії залишався економічно відсталим, перетворюється в один з квітучих обласних центрів Радянської України.

Про проектування масового індивідуального житла

О. М. Кас'янов

Забутливість, проявлена архітекторами в питанні про будівництво невеликих житлових будинків на одну-дві квартири, дала безперечно негативні результати. Великий розділ радянської архітектури виявився залишеним на самоплив, кустарництво, а іноді був ареною для проявлення явно шкідливих тенденцій. Досі, по суті, в нашому розпорядженні ще немає дешевого, економічного і простого типу індивідуального будинку; досі, крім рідких винятків, забудовування районів малоповерхового будівництва в містах, поряд з їх плануванням, а також забудування і планування сіл велось за традиційними „самодіяльними типами", які міцно встановились в тому чи іншому районі.

Нічого й говорити, що ці „типи" сконцентрували в собі весь багатовіковий досвід народної архітектури, що іноді на зразках цього будівництва може з користю для себе повчитися перший-ліпший багатодосвідчений архітектор. Навіть позерховий аналіз післяреволюційного індивідуального будівництва з усією наочністю показує поліпшення „типів" цього будівництва в багатьох відношеннях.

Однак, при всьому цьому наявні „самодіяльні типи" невеликих житлових будинків — все ще не є типи масового будівництва. Отже, найперше і найважливіше завдання, що стоїть перед нами на цій ділянці, це — перетворити „самодіяльні" типи на масові.

Звернемось до деяких прикладів, які візьмемо, головним чином, з практики житлового будівництва в Харківській області. Тут ми трохи звузимо завдання, обмеживши в основному питанням про план невеликого житлового будинку.

Переважна більшість житлових індивідуальних будинків в Харківській області, правда, як і в багатьох інших частинах України, будується за одним з двох „типів" плану. Це або, так звана, „хата на дві половини (рис. № 1), яка була основним типом будівництва на селі в минулому, або „будинок з ганком" (рис. № 2), який є основним типом плану міського індивідуального будівництва.

Не важко побачити принципіальну різницю між цими двома „типами", яка полягає в різному характері домашнього господарства у жителів міста і села. Це, насамперед, позначалось у розмірах „виробничих" приміщень, у сполученні в одній кімнаті функцій їдальні, кухні, спальні і житлової кімнати в одному випадку і в прагненні диференціювати приміщення — в другому.

При аналізі поширення того чи іншого типу виявляється дуже цікава закономірність: чим ближче до міста, тим більше зустрічається другий тип; чим далі „вглиб", тим більше поширення має перший тип. Тут з усією очевидністю позначається вплив міста на будівництво села і деякий зворотний вплив села на місто в цій галузі.

Необхідно також відмітити спільну для обох типів тенденцію поліпшення якості житла за рахунок збільшення вікон, збільшення внутрішньої висоти приміщень, введення дерев'яної підлоги, зменшення розмірів печі, поліпшення покрівлі і загального полегшення конструкції. Це поліпшення якості житла, яке швидко посувалось за час трьох сталінських п'ятирічок, настільки очевидне, що його без усяких застережень слід визнати результатом перемог цих п'ятирічок.

Однак, необхідно підкреслити, що багато ще не зроблено з того, що могло б уже сьогодні привести до створення „типів масового будівництва".

При великій одноманітності конструктивних і планових прийомів (на Харківщині все більш поширюється, так звана, „сторчова" конструкція — легкий каркас з дерев'яним або хмизовим заповненням, обмазаний глиною і часто обкладуваний цеглою), треба від-

РИС. 1

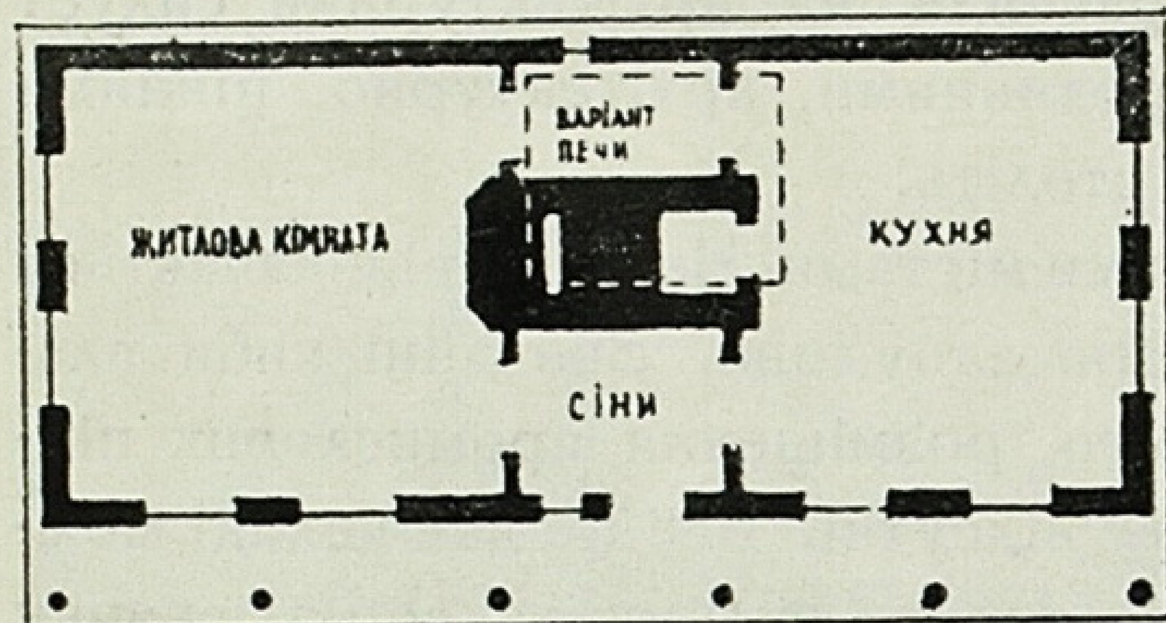

РИС. 2

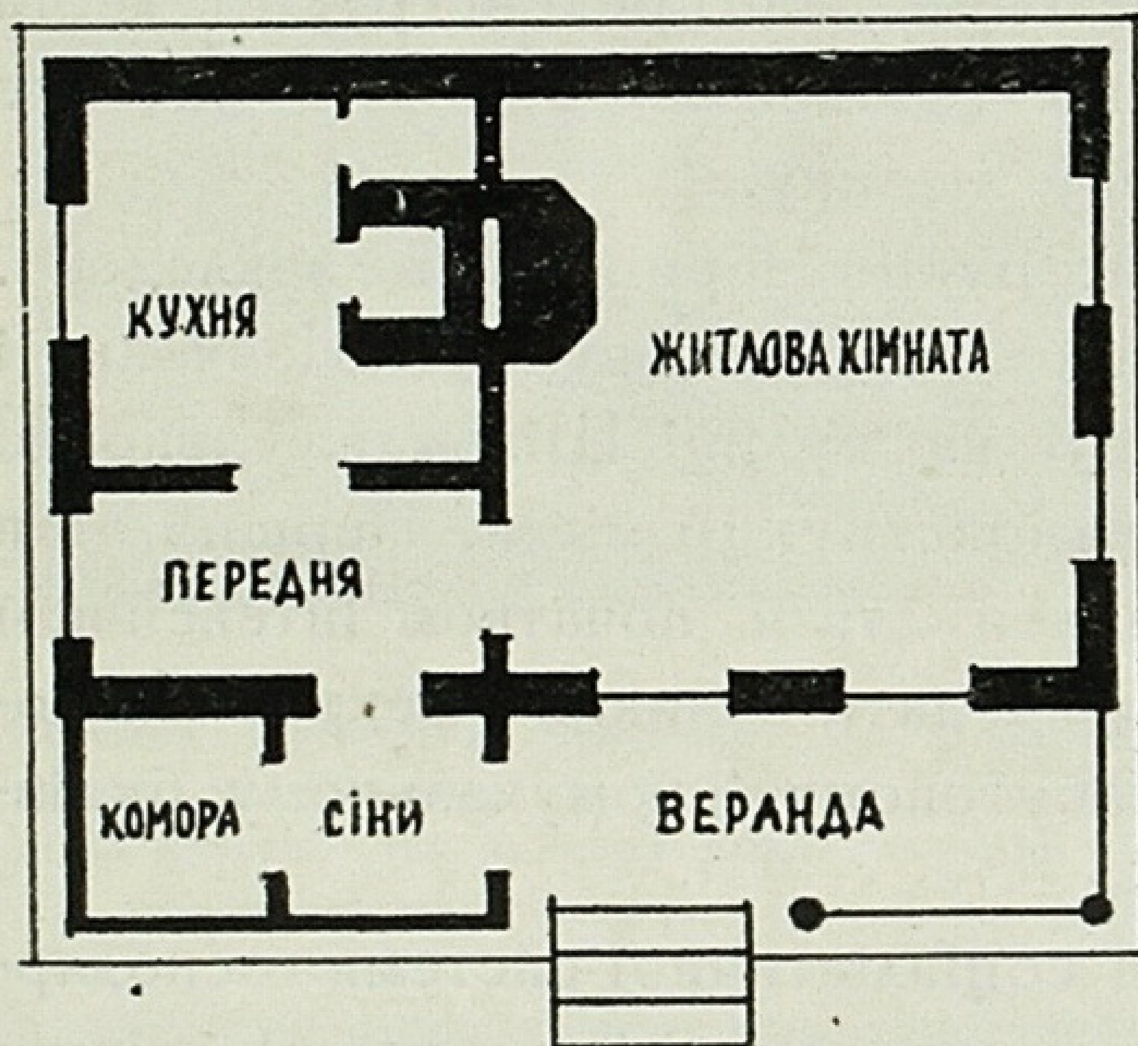
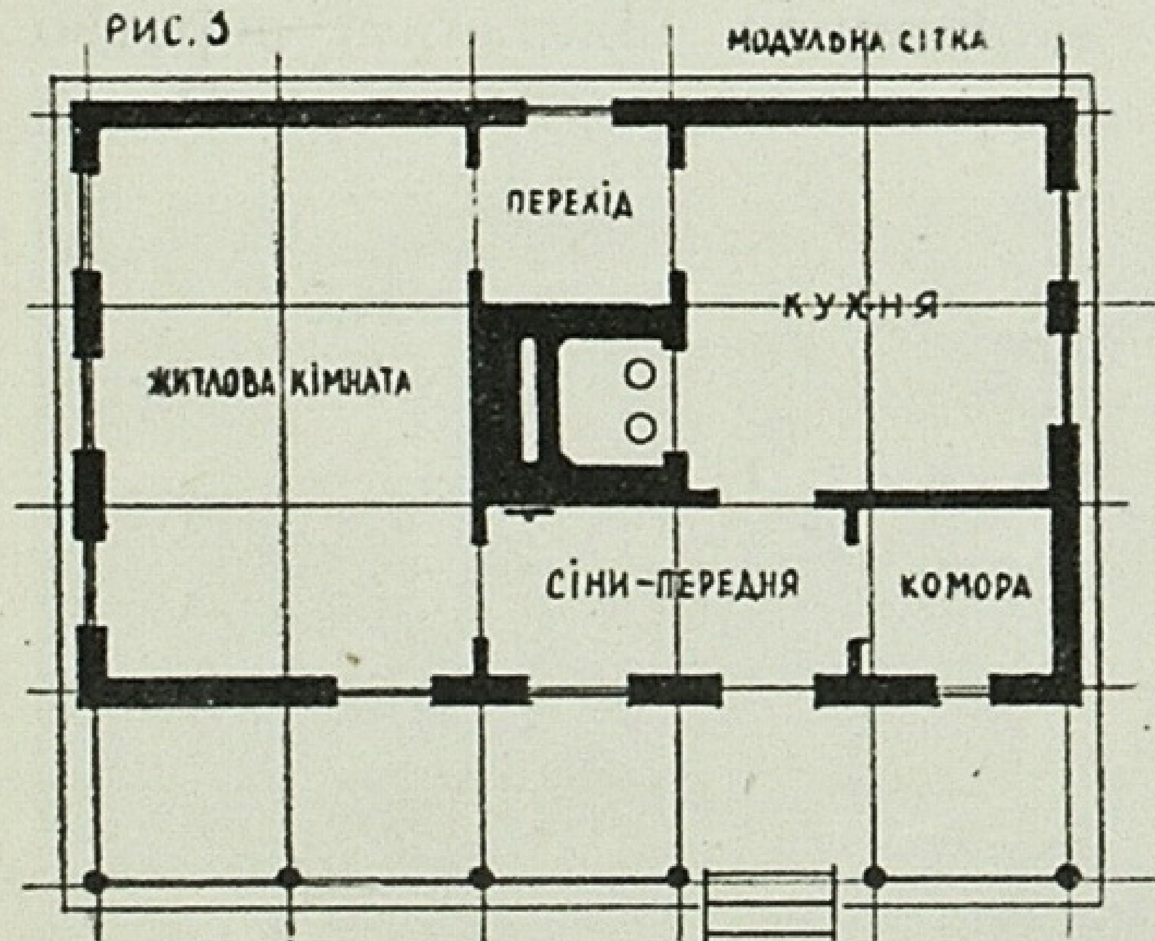

РИС. 3

мітити значні коливання в розмірах окремих елементів і всього будинку в цілому, які є результатом наявності відповідних матеріалів у забудівника. Встановлення модульності було б значним кроком вперед, який дав би змогу своєчасно налагодити масове виробництво стандартних елементів таких будов. В цьому відношенні дуже повчальний досвід Америки, де досягнута можливість при порівняно невеликому числі надзвичайно простих стандартних деталей створювати для індивідуальних будинків майже необмежену кількість варіантів плану. При цьому в нашому випадку модульна сітка має бути значно більша, ніж модульна сітка, прийнята в проектах типових секцій житлового масового будівництва.

Ми пропонуємо для індивідуального житлового будинку встановити дві модульних клітки: 1) основна, золотого перекрою з сторонами 0,80 × 1,30 або 1,5 × 2,4 і 2) квадратна з сторонами 1,20 × ×1,20 або 1,50 × 1,50. Застосування їх забезпечить можливість одержання найбільш оптимальних щодо розмірів і найкращих щодо пропорцій кімнат, а також дозволить організувати масове виготовлення деталей будинку.

Як приклад, ми наводимо (рис. № 3 і рис. № 4) план згаданих вище двох типів хат, приведені до основної модульної сітки. В цих планах зроблені деякі удосконалення: введено більш досконалу піч, поліпшено вхід, розвинуто передпокій-сіни. В основному це ті самі типові будинки, які тепер сотнями будуються в наших містах.

Але, звичайно, введенням модульної сітки в існуючий план справа не може обмежитись. Самий цей план, здоровий у своїй конструктивній і смисловій основі, хибує ще на багато недоліків, які сильно знижують якість житла в цілому. Це—ще часте сполучення кухні і житлової кімнати, зайве охолодження приміщень через неправильне їх розташування і т. д.

Необхідна ще дуже вперта робота архітекторів, інженерів, санітарних техніків над створенням дійсно типового проекту індивідуального будинку як для міста, так і для села.

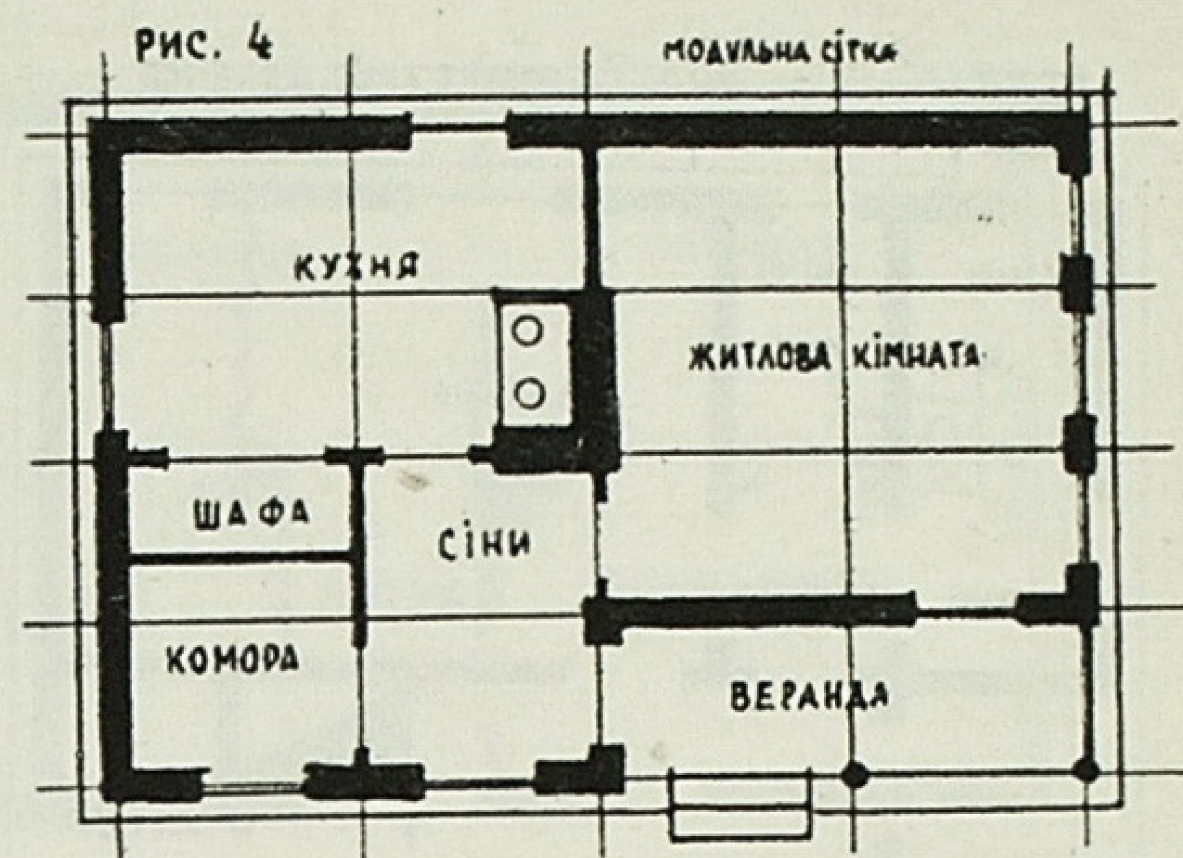
Корисно нагадати тут читачам про те, як великий співець українського народу Т. Г. Шевченко зумів творчо охопити скарбницю народної архітектури в проекті будинку, який поет хотів збудувати для себе (див. „Арх. Рад. Укр." № 2 за 1939 р.).

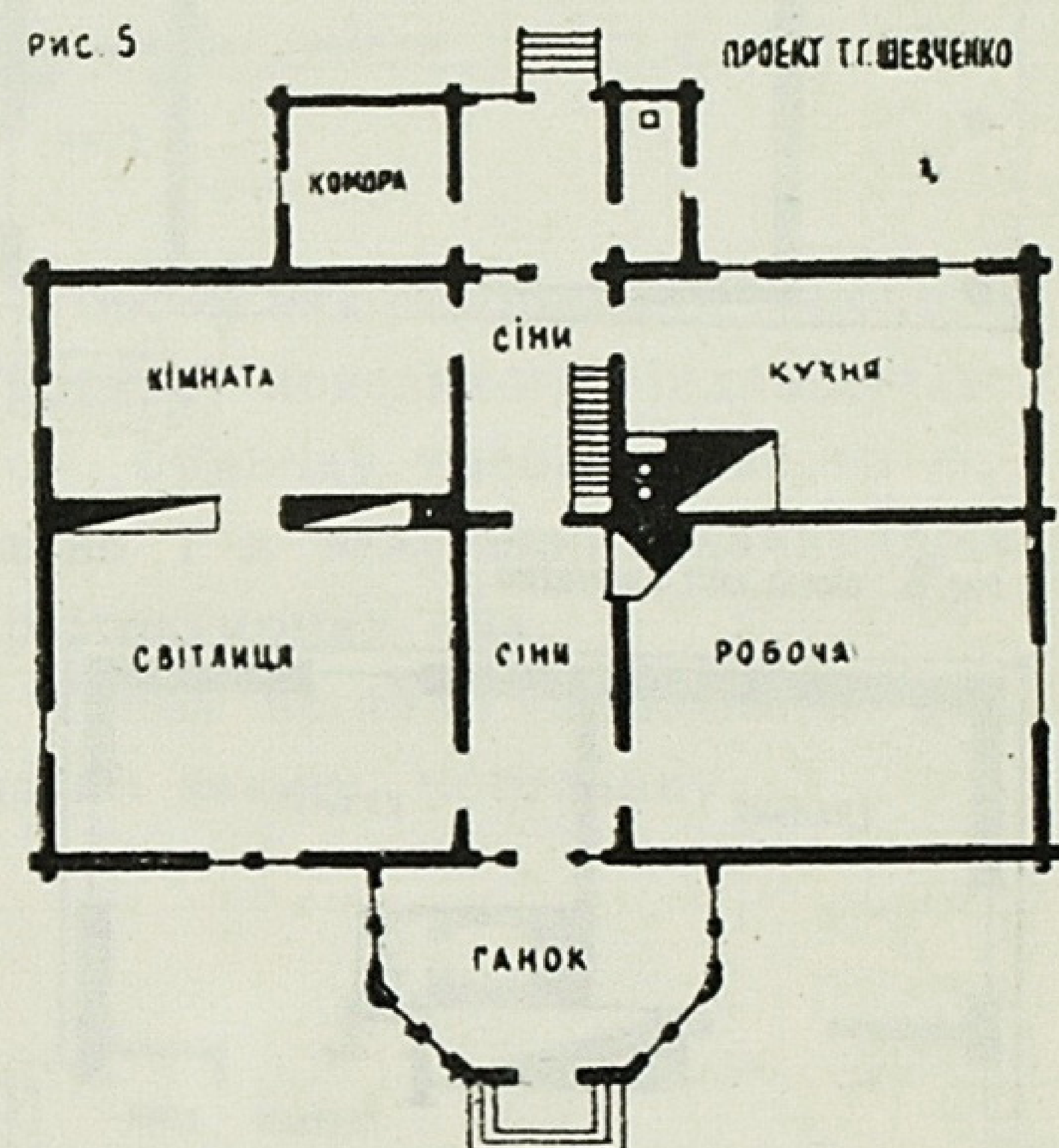
Тут з справді геніальною простотою „хата на дві половини" перетворена в зручний і просторий будинок на три кімнати з кухнею, убиральнею, коморою, двома входами, холлом, надзвичайно оригінальною піччю-стіною, не кажучи вже про ту величезну красу, про ту теплоту, якими насичений образ цього будинку.

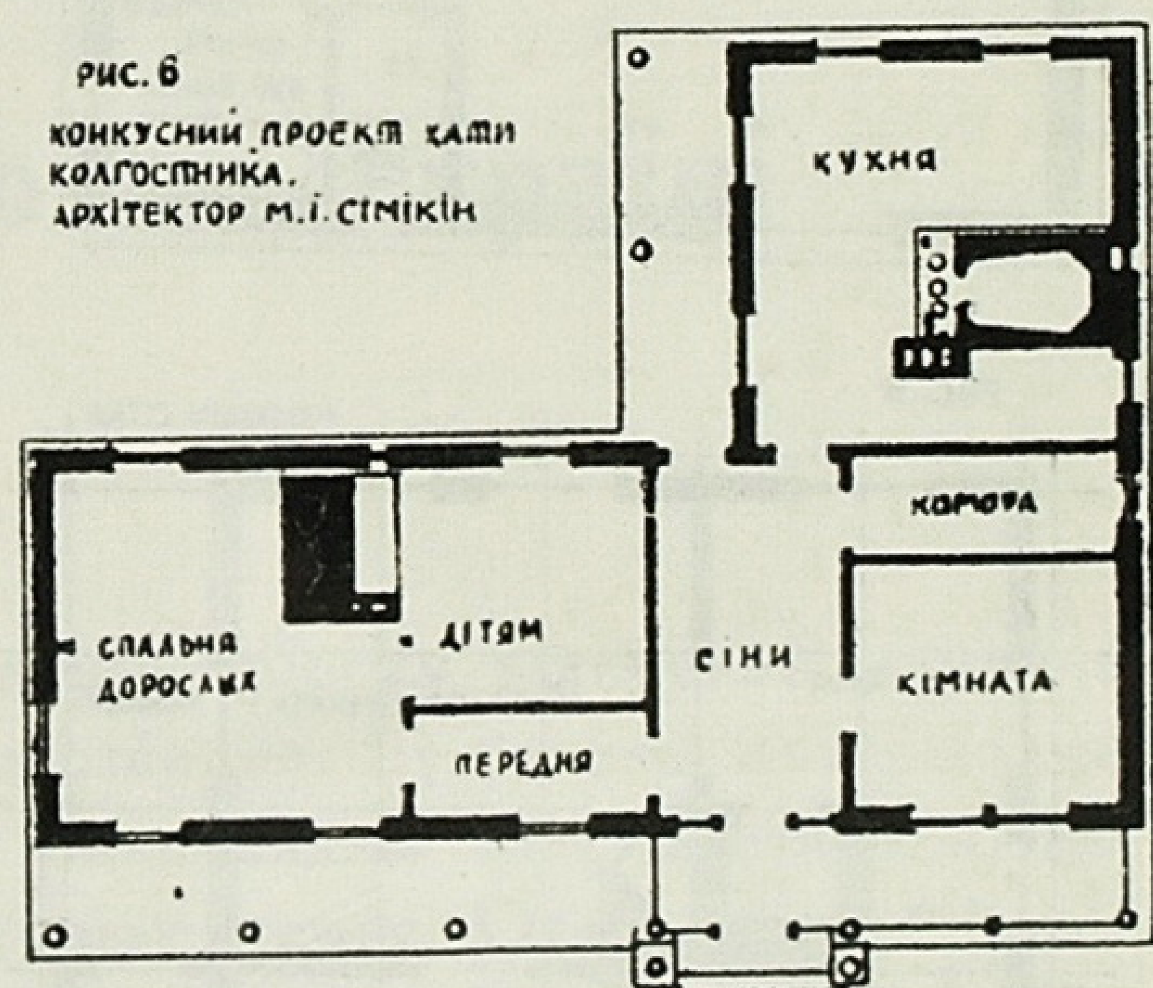
На жаль, далеко не про всі проекти невеликих житлових будинків, розроблених в наші дні, можна висловитись так само позитивно.

Благородне і важке завдання—створити для масового одноповерхового будівництва типові проекти іноді зустрічає або бездушне, або заумне рішення. Варто кілька слів сказати про ці проекти, щоб показати, що розв'язання завдання лежить багато ближче до тієї благородної простоти, яку проявив Шевченко у своєму проекті, ніж до псевдонародних, формалістичних, а іноді і просто запозичених з дореволюційних альбомів дачного будівництва, композицій деяких з наших сучасників.

Візьмемо хоч би проект архітектора М. І. Сімікіна, вміщений (в дискусійному порядку) в № 8 „Архітектура Радянської України" за 1938 рік. На перший погляд тут все в порядку: ми бачимо повний комплект прийомів і деталей, властивих українській хаті, а тим часом все в цілому нагадує не то

корчму, не то вишукане шале дебудь у Мексиці, але вже ні в якому разі не будинок колгоспника, яким він повинен бути.

Глибоко порочним є тут навмисне, гостро підкреслене відокремлення спалень від кухні-їдальні великими, наскрізними і холодними сіньми з відповідним відокремленням вогнищ. Дуже мало зрозуміла неопалювана житлова кімната, розташована поруч з коморою з виходом у ті самі величезні, з двома зовнішніми виходами, сіни. Надумана і невиправдана для масового будівництва складна конфігурація

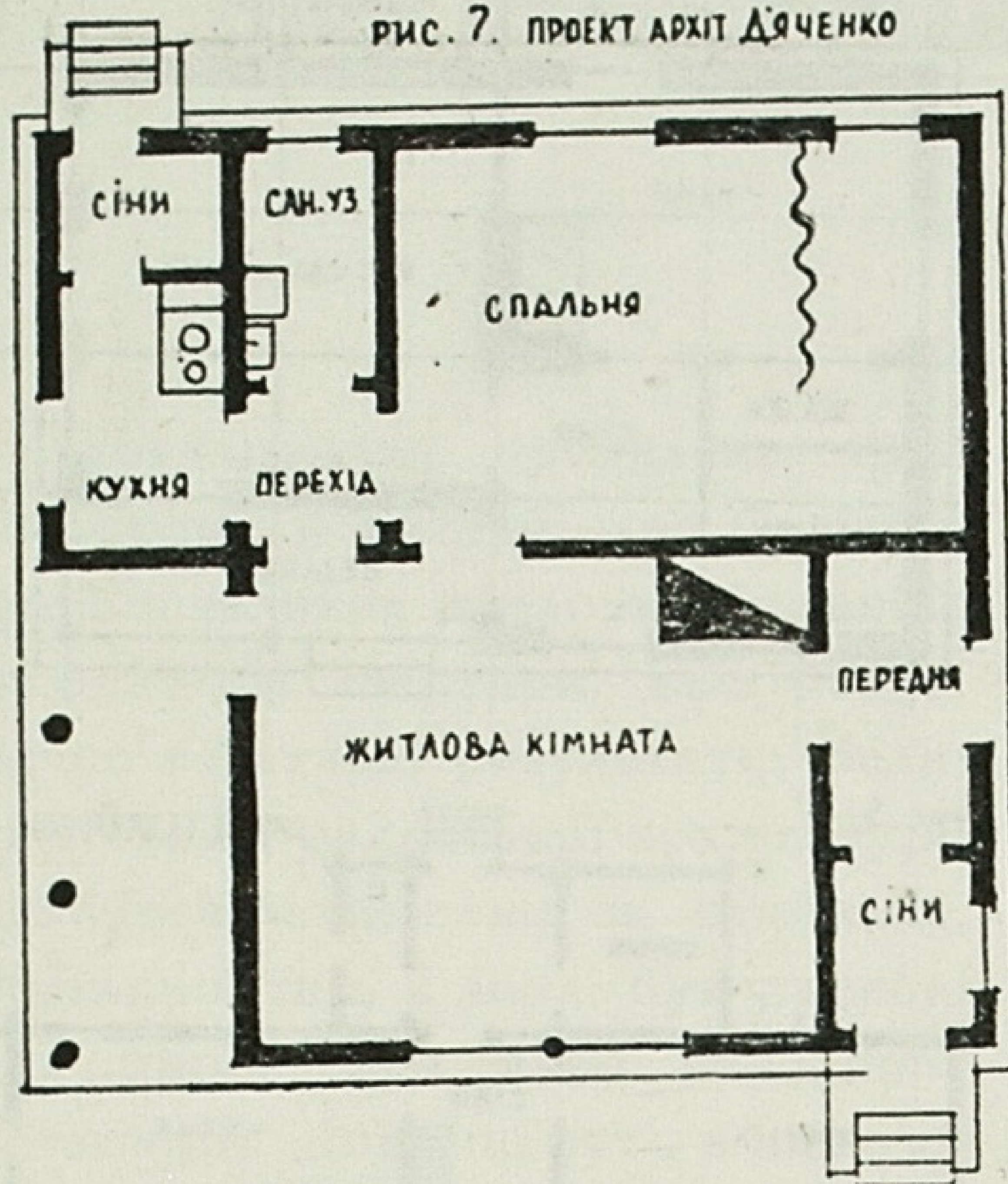

Рис. 7. Проект архіт Дяченко

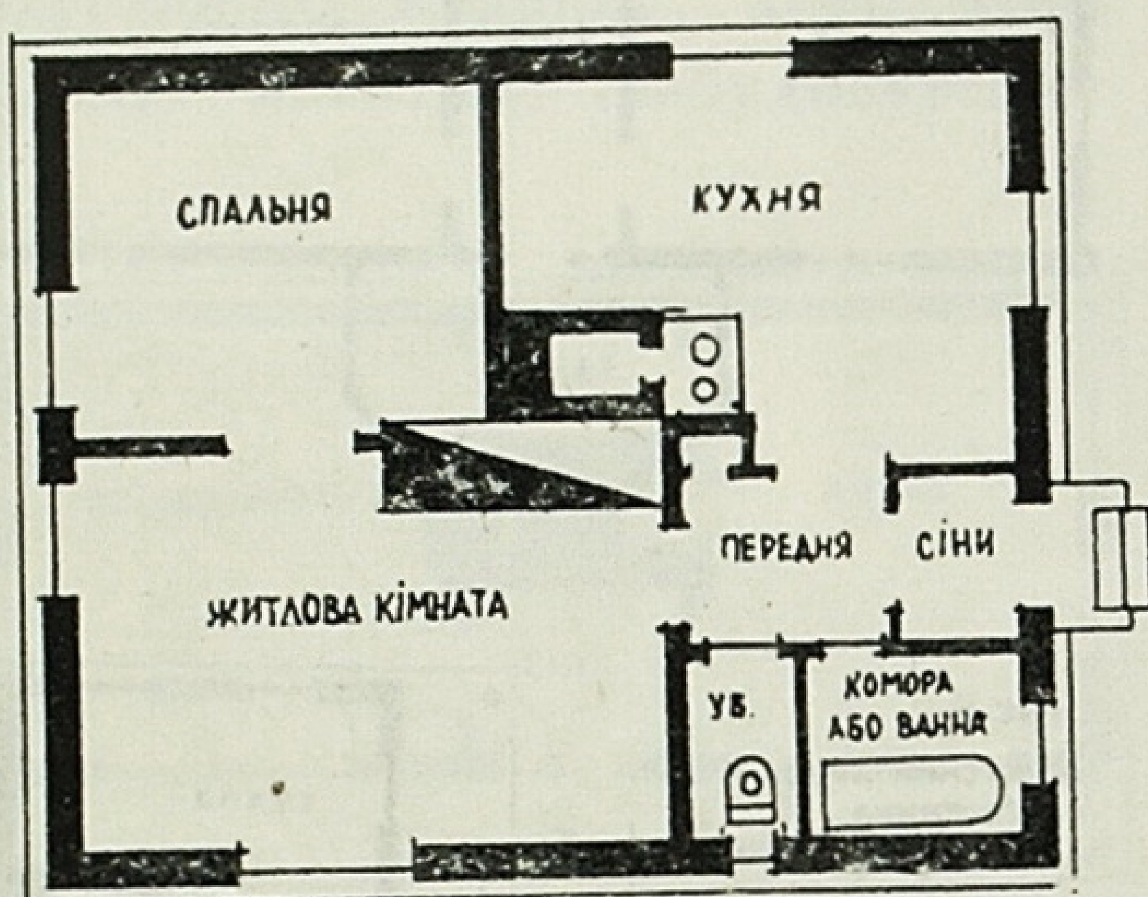

Рис. 8. Проект архіт Андрущенко

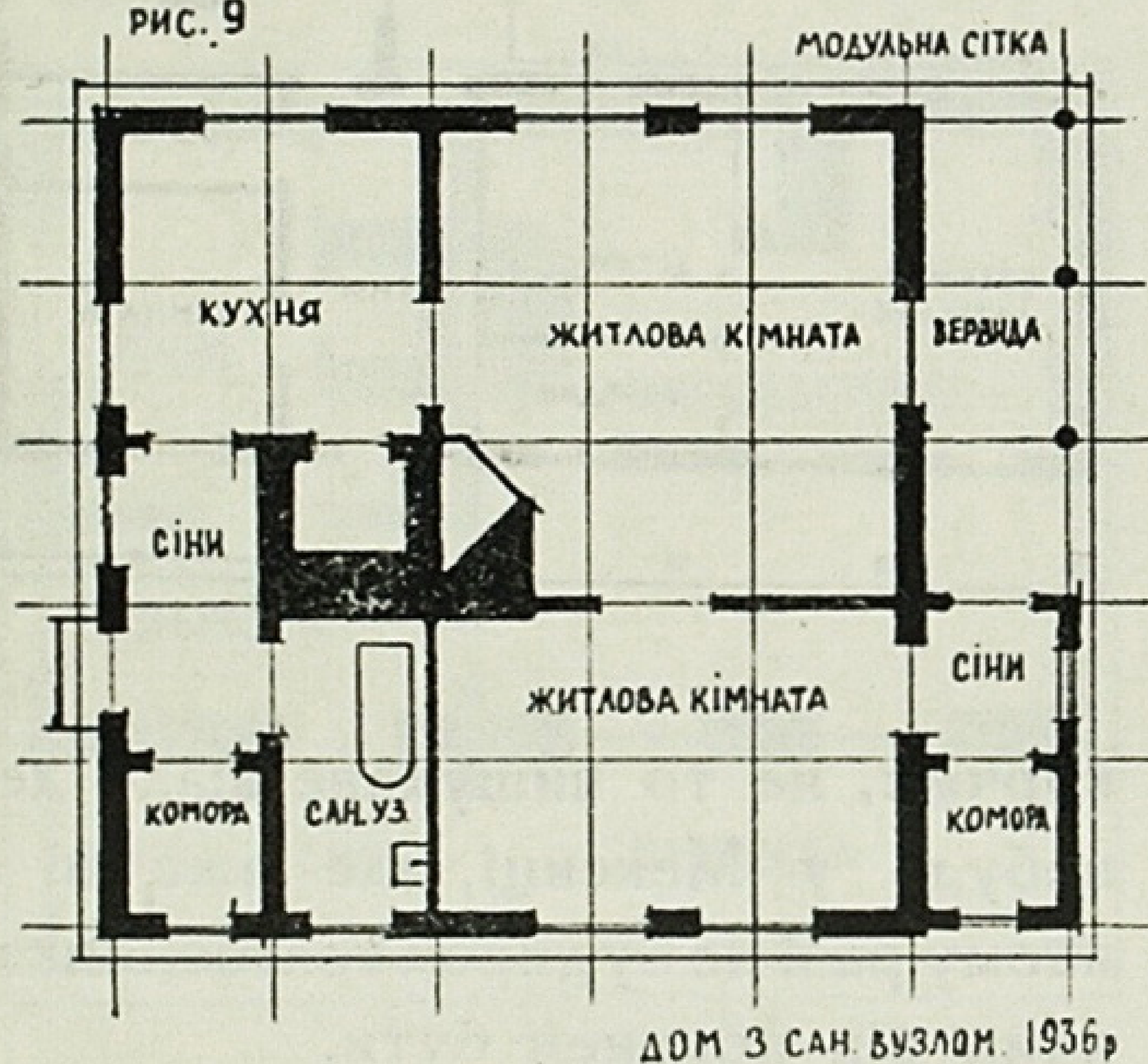

Рис. 9

Дом з сан. вузлом 1936 р

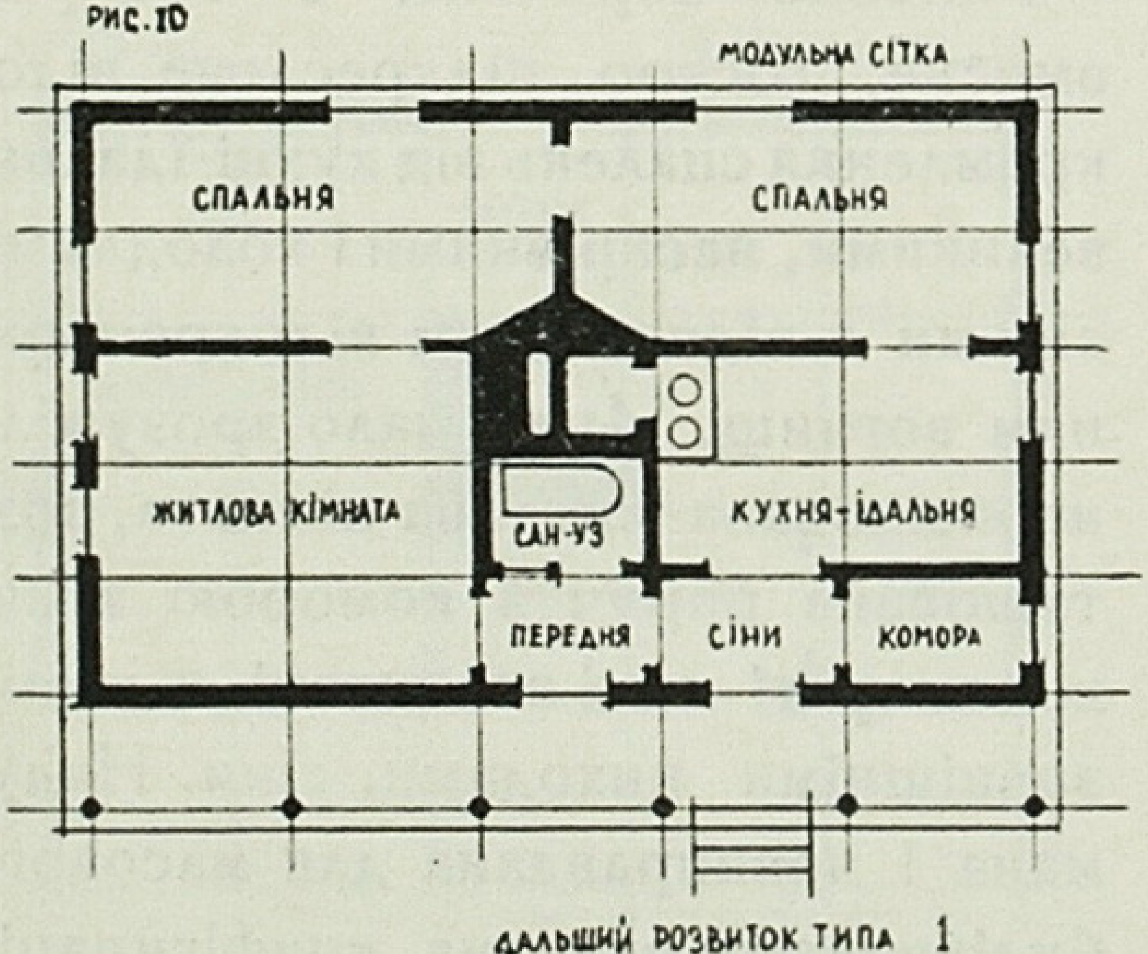

Рис. 10

Дальший розвиток типа 1

плану з кухнею у вигляді прибудови. Створюється враження, що цю кухню треба було десь приткнути, і щоб будинок не витягнувся надмірно, цю кухню приткнули збоку. Звичайно, все нещастя арх. Сімікіна тут сталося через те, що він відштовхнувся від неправильної позиції, нібито українському житловому будинку властива витягнута форма плану, але будучи змушеним, як тільки у нього появився повний комплект житлових приміщень, додержуватись своєї догми, арх. Сімікін негайно злякався наслідків цієї догми і зробив будинок у вигляді букви „г". За це він і одержав сумні результати: надуманий і аж ніяк не масовий план. Тим часом (про це, правда, далі) в багатьох місцях помічається дуже виразна тенденція переходу від згаданої форми плану, яка в свій час була результатом неймовірно відсталої техніки і відсутності потрібних матеріалів,—до форми плану, яка наближається до квадрата, де навколо однієї печі групуються всі приміщення. Про це ми вже почасти говорили на початку статті.

Після цього вкажемо на другу крайність, до якої скотився арх. Д. М. Дяченко (див. „Архітектура СРСР" № 3 за 1939 р.), який запроектував індивідуальний будинок для міста. План цього будинку—уже майже повний квадрат, але, при окремому розташуванні кухонного вогнища і печі для кімнат, ця форма виявляється мало виправданою. Архіт. Дяченко не поскупився на входи: їх у нього цілих три: парадний, чорний і на веранду. Це вже від дачного прийому плану. Якщо піти шляхом спрощення цього плану—скорочення числа входів, то це неминуче приведе до виникнення значних незручностей у житлі: появиться або прохідна кухня, або прохідна житлова кімната, що однаково погано для даного випадку.

Веранда в будинку архіт. Дяченка також не є органічним елементом його. Важко говорити про цей будинок як про типовий.

Архітектор Андрущенко (Харківське ОблЗУ) розробив непоганий проект індивідуального будинку. Він тільки, невідомо чому, назвав свій будинок будинком для колгоспника. Насправді, будинок архіт. Андрущенка з його мінімальними розмірами допоміжної площі, є типовим селищним будинком. Тут треба відмітити недостатнє використання мотивів народної творчості арх. Андрущенком, який у багато більшій мірі використав „офіціальні" типові проекти селищних будинків.

Один час архітектори і особливо лікарі-гігієністи висували вимогу робити в будинках колгоспників і в індивідуальних будинках по містах, так звані, кімнати санітарної гігієни, які мали б своєрідні гібриди: пральної кімнати, ванної, дитячої горщикової, сушильної камери для білизни і одягу, убиральні тощо. На рис. 9 наведено план будинку з такою кімнатою санітарної гігієни. В цьому плані багато спільного з планом архіт. Д. М. Дяченка, однак, в ньому більш органічне розв'язання вузла печі, кухні і кімнати санітарної гігієни. І все ж ясно видно, що ця остання є чужим елементом плану, оскільки вона викликає наявність або прохідних кімнат, або другого, штучного „чистого" входу.

Всі наведені вище приклади показують, що шукання сучасного плану індивідуального житлового будинку ще не увінчались успіхом. Проте, в трьох нижче поданих прикладах ми спробуємо показати основну тенденцію розвитку такого плану з уже наявних і щодня здійснюваних планів.

Шляхом простої прибудови до існуючого типу „будинку на дві половини" (див. рис. 3) можна створити досить досконалий план будинку на три кімнати з кухнею, де прохідними будуть тільки

житлові кімнати і де наявність тільки однієї печі, розташованої в центрі будови, покаже високі експлуатаційні якості будинку (рис. 9).

На рис. 11 показано кінцевий, або майже кінцевий на сьогоднішній день, розвиток другого типу плану будинку на дві кімнати з кухнею-їдальнею. Простота конфігурації плану, чіткість в його розв'язанні, у взаєморозташуванні приміщень, нарешті його безпосередній зв'язок з типами плану, виробленими народною архітектурою, досить наближають цей план до потрібного розв'язання.

Приклад розв'язання плану трьохкімнатного будинку з виділенням кухонного вогнища і печі показано на рис. 12. Цей план є дальшим розвитком попереднього і, як і цей останній, досить виправданий практикою індивідуального будівництва в містах і селах.

Рис. 11

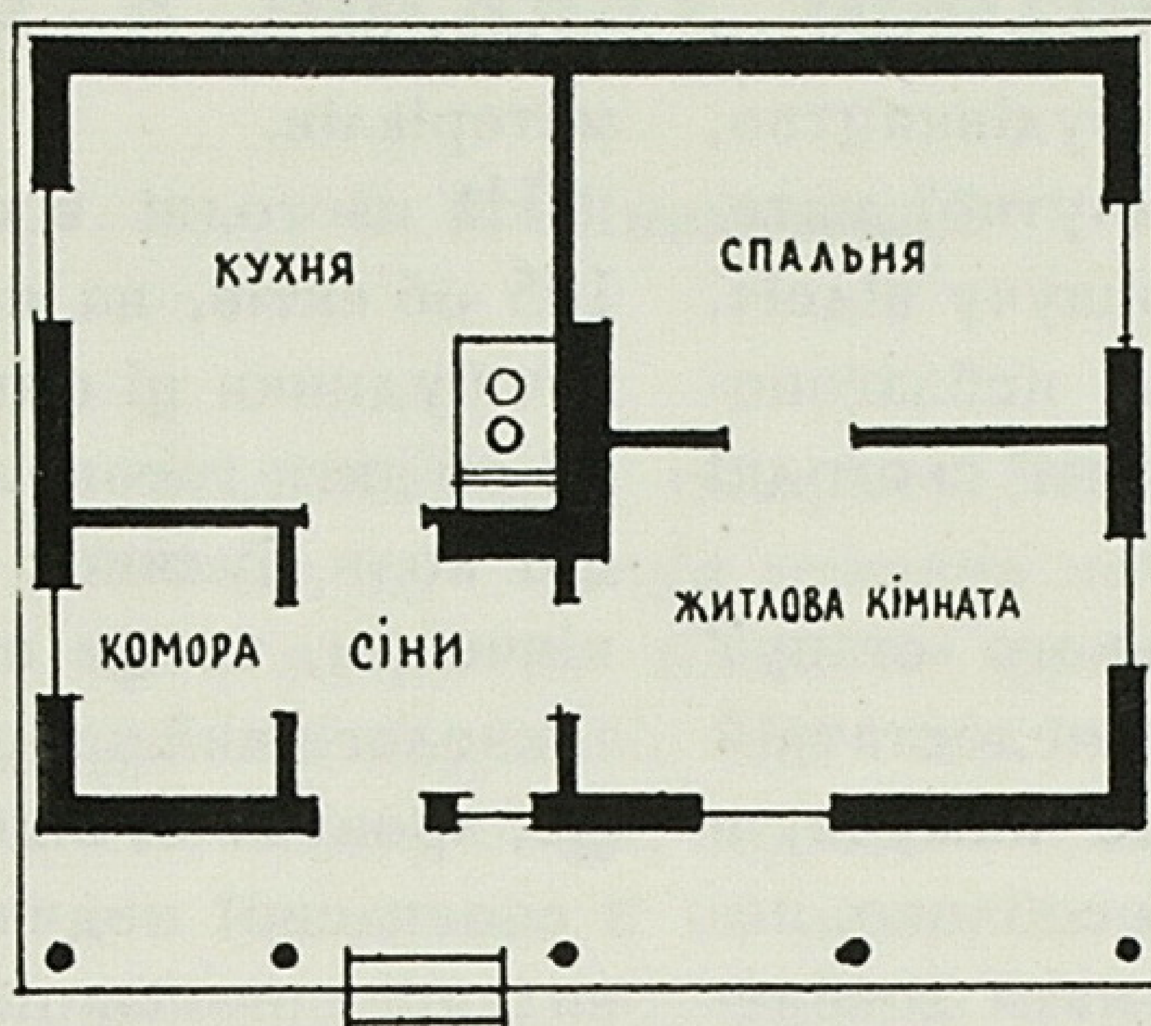
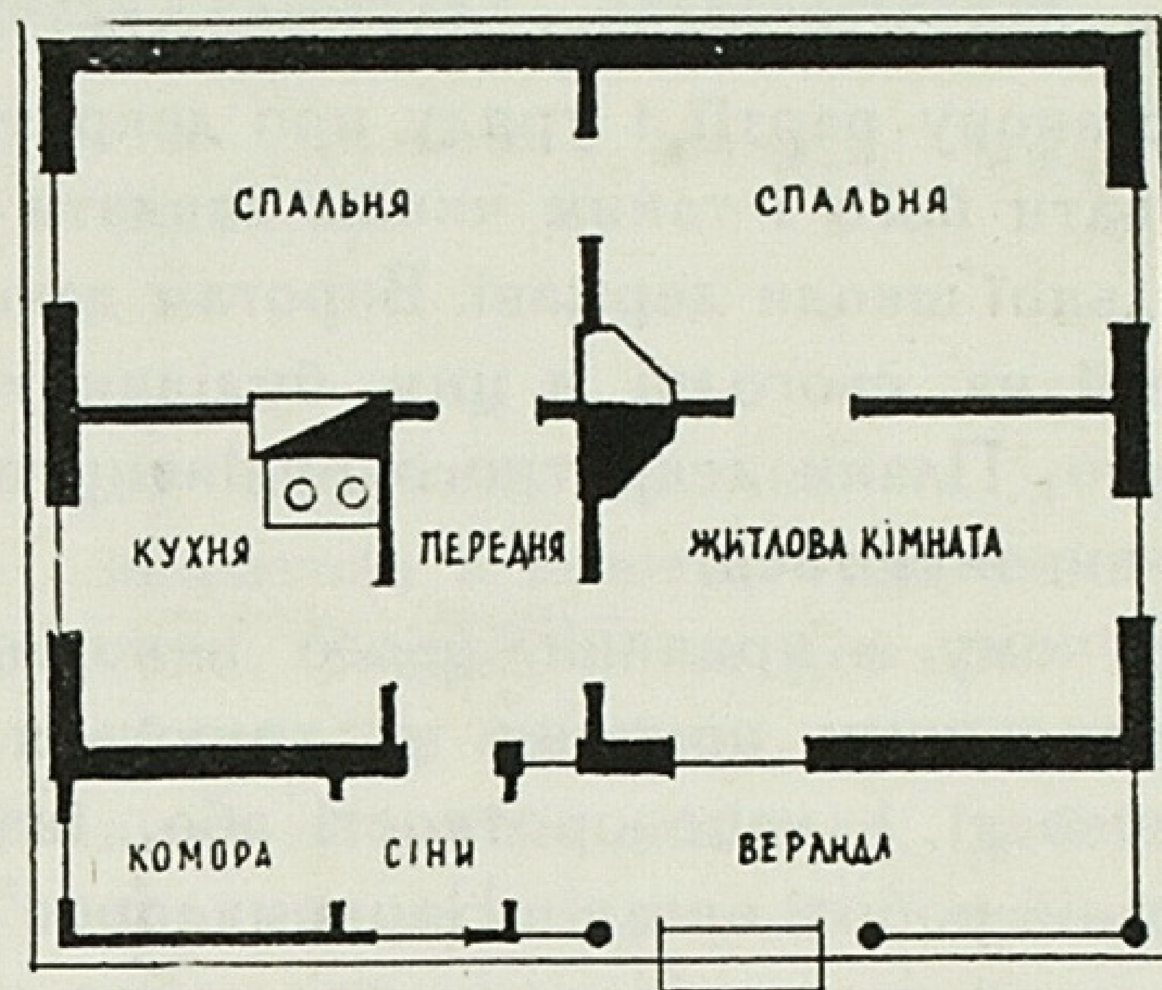

Рис. 12

Звичайно, ці плани, придатні, на думку автора, для індивідуального будівництва в Харківській області, потребують відповідної детальної розробки, перш, ніж вони будуть передані в руки забудівників.

Роботу над створенням типового проекту невеликого індивідуального будинку треба провести негайно і з залученням найкращих архітектурних сил.

Треба негайно заповнити цю, давно зяючу, прогалину.

Впорядкувати декретне будівництво на Україні

А. А. Сорокін

Тільки в умовах соціалістичної держави, де немає експлуатації людини людиною і де жінка є повноправним членом суспільства, а дедалі більше підвищення матеріального добробуту стало законом суспільного розвитку, можна серйозно поставити проблему боротьби з абортами. Тільки в нашій країні можна серйозно думати про ліквідацію цього пережитку важкого матеріального і морального стану жінки в минулому виданням заборонних законів і наданням в розпорядження радянської жінки широкої сітки родильних і ясельних будинків, безплатної медичної допомоги та матеріального забезпечення матері і дитини.

Такі передумови соціального порядку, що спричинились до історичної постанови РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 27 червня 1936 р. про заборону абортів і про розширення в зв'язку з цим існуючої сітки родильних будинків, дитячих ясел і дитячих садків, що знайшла своє яскраве відображення в народногосподарському плані і в будівній програмі нашої країни.

Міліарди карбованців щороку відпускає держава на виконання цієї постанови. Будівними матеріалами об'єкти, зв'язані з виконанням цієї постанови, забезпечуються в першу чергу. Отже, створені всі умови для успішного виконання завдання, поставленого партією і урядом перед органами охорони здоров'я і будівними організаціями, що виконують роботи на декретному будівництві.

Відповідно до постанови уряду ми повинні були до 1 січня 1939 р. спорудити і передати в експлуатацію тільки в міських пунктах СРСР 11.000 родильних ліжок, 400.000 ясельних ліжок, 2.100.000 місць у дитячих садках і спорудити 800 молочних кухонь. Такий є необхідний мінімум для забезпечення міст, районних центрів і фабрично-заводських селищ об'єктами декретного будівництва. Слід відзначити, що на Україну припадає близько 20% всього цього будівництва.

Такий великий розмах декретного будівництва має велике політичне і народногосподарське значення. Через це вороги народу, що були пролізли в органи

орони здоров'я, всякими способами старались перешкодити здійсненню цих заходів, дискредитувати постанову партії і уряду про декретне будівництво, зірвати його і таким чином завдати відчутної матеріальної шкоди державі. Ворогам дано рішучу відсіч, але й на сьогодні з цим будівництвом неблагополучно. Плани декретного будівництва і на сьогодні не виконуються.

В чому ж причини цього ненормального стану? В основному причини ці криються в недостатній гнучкості і неповороткості або, інакше кажучи, в поганій роботі органів Наркомздоров'я, особливо, постачальницьких. Наприклад, можна вважати доведеним, що план декретного будівництва на Україні за 1936-37 р. не був виконаний тільки через те, що органи охорони здоров'я не реалізували і не використали як слід виділені для цього фонди будівних матеріалів.

В своїх постановах з цього приводу РНК УРСР відзначав погану роботу органів охорони здоров'я. Уряд вжив ряд заходів, щоб переустаткувати під дитячі ясла, дитячі садки і родильні будинки вже існуючі будівлі і тим самим забезпечити для робітників і службовців наших фабрик і заводів в строк необхідну і намічену урядом і партією кількість родильних і ясельних ліжок. Проте це ні в якому разі не знімає з порядку денного питання про декретне будівництво. Якщо намічений план, завдяки вжитим заходам, і виконаний, то це не значить, що ми задовольнили потребу країни в приміщеннях для родильних будинків, ясел і т. ін. Наркомздоров'я, нам здається, знає про це краще, ніж будьхто інший,— адже установи цього типу цілком підпорядковані йому. В Наркомздоров'ї УРСР, очевидно, не усвідомили всієї важливості питання про декретне будівництво і не зробили належних висновків з постанов РНК. Це видно хоча б з того, що на 1 жовтня 1939 р. на 305 ділянках, де споруджуються родильні будинки, ясла і молочні кухні, будівництво носить перехідний характер і триває в основному з 1936—1937 рр.

Цей факт красномовно свідчить про те, що постанова партії і уряду про декретне будівництво не виконується. А все це приводить до дуже небажаних наслідків. Поперше, несвоєчасно передаються в експлуатацію новоспоруджувані заклади, потреба в яких дуже відчутна. Подруге, кошти і будівні матеріали, вкладені в ці об'єкти, заморожуються в той час, як ряд об'єктів з великим процентом технічної готовності не можуть бути передані в експлуатацію через відсутність хоча би і невеликої кількості матеріалів.

На сьогодні в системі Наркомздоров'я УРСР є 105 об'єктів, на яких ще виконуються різні роботи, хоч будинки ці фактично вже давно експлуатуються. Ці об'єкти готові лише приблизно на 80%. А відомо, що коли будинок передається в експлуатацію незакінченим, то це не дає змоги повністю розгорнути технологічний процес, для якого призначався будинок. Це, зрозуміло, відбивається на подаванні нормальної і своєчасної медичної допомоги породіллям і на правильній організації догляду та виховання дітей ясельного віку. Одночасно неправильна експлуатація будинку і недоробки позначаються і на стані самого будинку, тягнуть за собою дочасне зношування його, будинок не спроможний вислужити визначений для нього строк.

Зважаючи на те, що декретне будівництво має масовий характер, матеріальна шкода, в зв'язку з таким станом будівних робіт, може бути дуже велика.

Дбаючи про закінчення перехідного будівництва, в тому числі і декретного, РНК УРСР в своїй постанові від 20/V 1939 р. зобов'язав облвиконкоми забезпечити декретне будівництво будівними матеріалами місцевих заготівель, виділивши для цього відповідні місця для проведення заготівель. Проте цієї постанови й досі не виконано. Тільки в Київській, Чернігівській, Полтавській та Одеській областях і в Молдавській АРСР частково проведено заготівлі матеріалів, а в інших областях нічого не зроблено в цій справі.

Щоб усунути моменти, які суперечать постановам партії і уряду про декретне будівництво і про експлуатацію будинків, Наркомздоров'я СРСР, на нашу думку, повинен негайно провести в життя такі заходи:

1) відмовитись від передавання в експлуатацію будинків, які на 100% не готові для експлуатації;

2) зосередити увагу на об'єктах перехідного будівництва і, особливо, на об'єктах з великим процентом технічної готовності;

3) вжити заходів до реалізації постанови РНК УРСР про місцеві заготівлі будівних матеріалів;

4) опрацювати питання про заміну матеріалів, яких не вистачає, менш дефіцитними;

5) посилити мобілізацію внутрішніх ресурсів з тим, щоб 305 об'єктів, що будуються протягом трьох років, були передані в експлуатацію якнайшвидше.

Будівництво міст з погляду протиповітряної оборони

О. К. Шпольський

Досвід сьогоднішніх і останніх імперіалістичних воєн (1914—1918 рр.) довів, що міста, в яких були передбачені інженерно-технічні заходи протиповітряної оборони (ПВО), постраждали значно менше від повітряного і надземного бомбардування (хоч більшість зазначених заходів було передбачено стихійно), ніж ті населені пункти, в яких таких заходів не вживали. З цього можна зробити висновок, що при реконструкції, а особливо при будівництві нових міст, повинні бути враховані елементи ПВО.

Необхідно відзначити, що в теперішніх війнах нема тилу, тому що радіус дій сучасної авіації дуже великий. Імперіалістичні хижаки, їх військові спеціалісти, а також письменники, уявляють собі різні картини руйнування глибоких тилів противника.

В 1921 році генерал Дуе (Італія) зазначив, що „повітряний флот в 100 самольотів спроможний за один переліт скинути 2000 тонн бомб, тобто трохи більше того, що може випустити весь англійський флот, роблячи по 10 пострілів з усіх своїх гармат. При цьому повітряний флот може скинути свої бомби на цілі не підготовлені для одержання цього вантажу і не спроможні відповісти тим же повітряному ворогу".

Англійський генерал Фуллер пише: „Припустимо, що повітряна ескадра з 500 самольотів, озброєних кожний 500 10-фунтових іпритових бомб, закидає ними столицю ворожої держави, наносячи значні пошкодження населенню. Станеться велика паніка, якою буде охоплено й уряд, противник буде примушений прийняти наші умови і, таким чином, війна закінчиться в якихнебудь дві доби".

Італьянський генерал Бальбо вважає, що авіація повинна наносити удари не тільки на фронті, що підтверджено під час італо-абісінської війни, подіями в Іспанії і в Китаї, але й по джерелах матеріального і морального опору. Цілком зрозуміло, що підрив морального опору являє собою масове знищення цивільного населення за допомогою, головним чином, воєнної авіації. Необхідно відзначити, що італьянські фашисти, а також японські самураї показали свою бойову „діяльність" в справі знищення беззахисного населення, розташованого в тилу. Об'єкти, які не являють собою ніякої оперативно-тактичної цінності нещадно нищились лише тому, що в них передбачалося „джерело морального опору".

Англійські генерали Томсон і Метч гадають, що головне завдання авіації буде полягати в поразці „життєвих центрів". Коли цього досягнено і противник перейде до оборони, то, на їх думку, ініціатива в повітрі буде забезпечена. Зважаючи на це, вони приходять до висновку, що бій в повітрі потрібен для того, щоб бомбардувальники досягали „життєвих центрів".

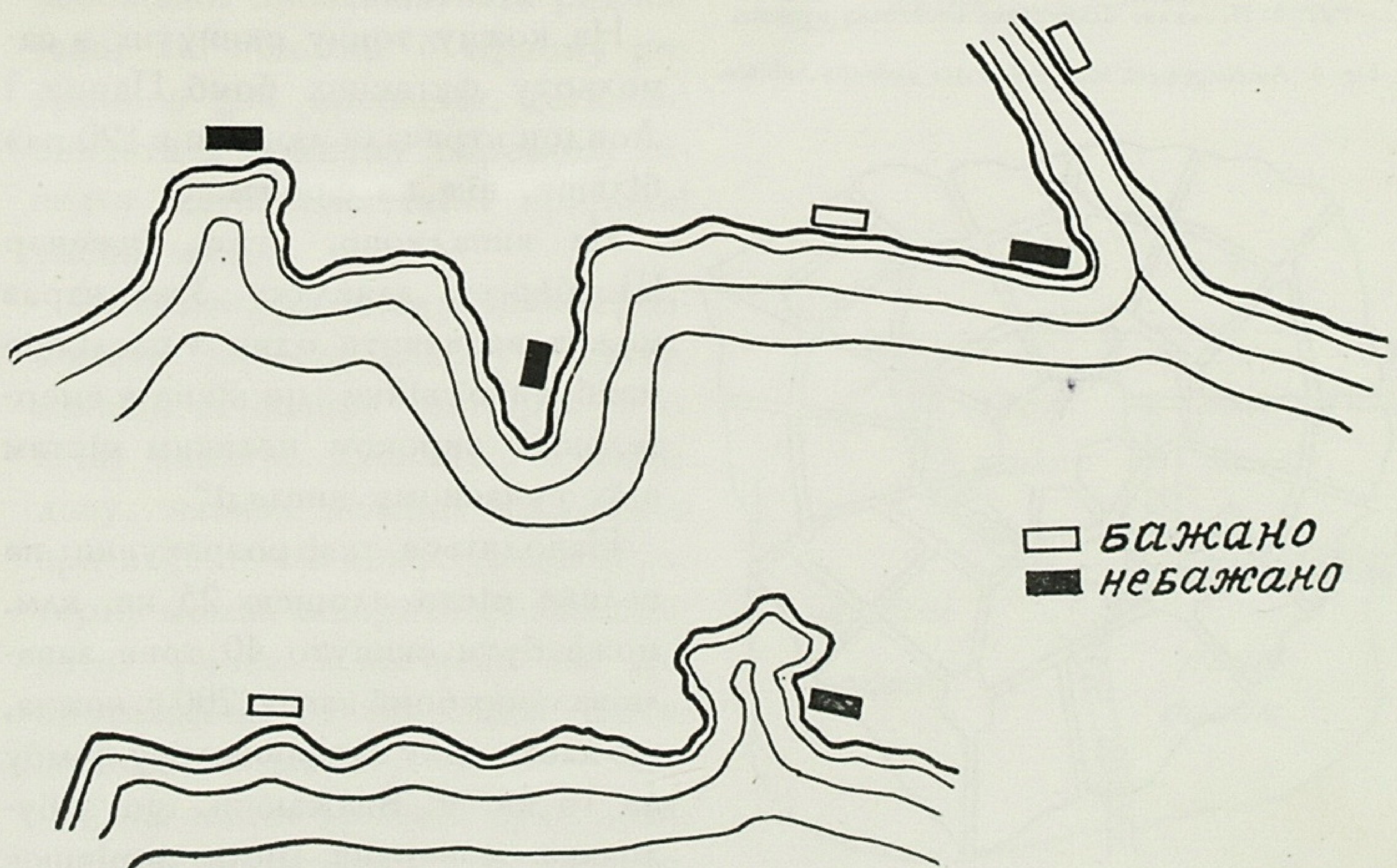
Томсон просто заявляє: „Шлях до перемоги лежить через нещадне бомбардування місцевостей, які в багатьох випадках виявляться густо населеними".

Цього погляду дотримується і генерал Метч. Він заявляє: „Стратегічною метою майбутньої війни є не тільки ворожа армія або тільки мирне населення ворожої країни. Було б марним доктринерством сперечатись про те, якій з цих цілей належить перевага. Вони всі повинні бути піддані нападу і знищенню".

Французький воєнний письменник Ружерон стверджує, що для омертвління таких крупних міст, як Париж і Лондон досить зруйнувати в них 7 кв. клм. площі,

Рис. 1. Розташування споруд на берегах водних басейнів.

Fig. 1. Emplacement des édifices sur les bords des bassins.

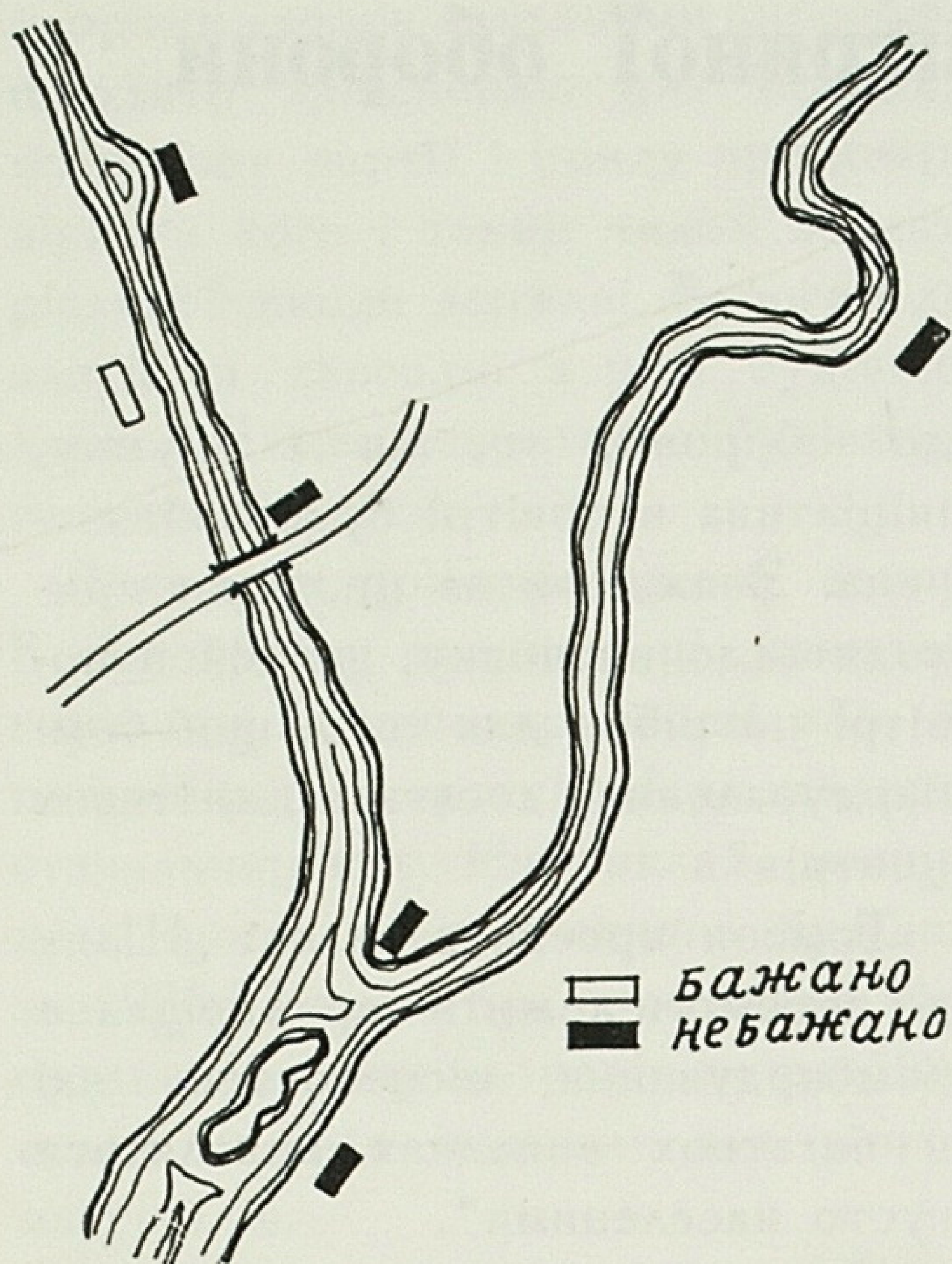

Рис. 2. Розташування споруд на берегах рік.

Fig. 2. Emplacement des édifices aux bords des rivières.

Рис. 3. Бажане планування населених пунктів.

Fig. 3. Aménagement désirable des endroits habités.

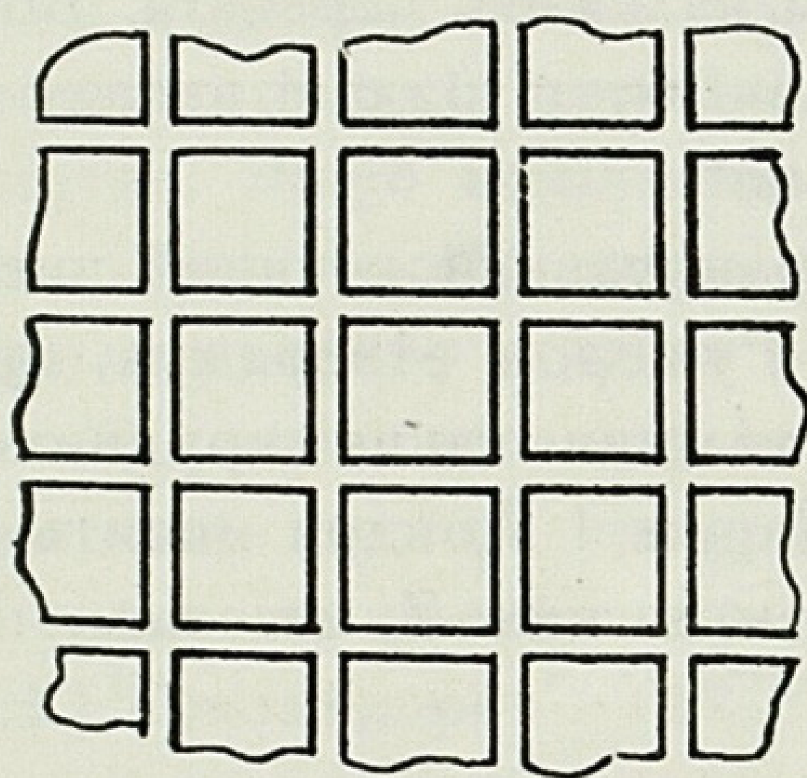
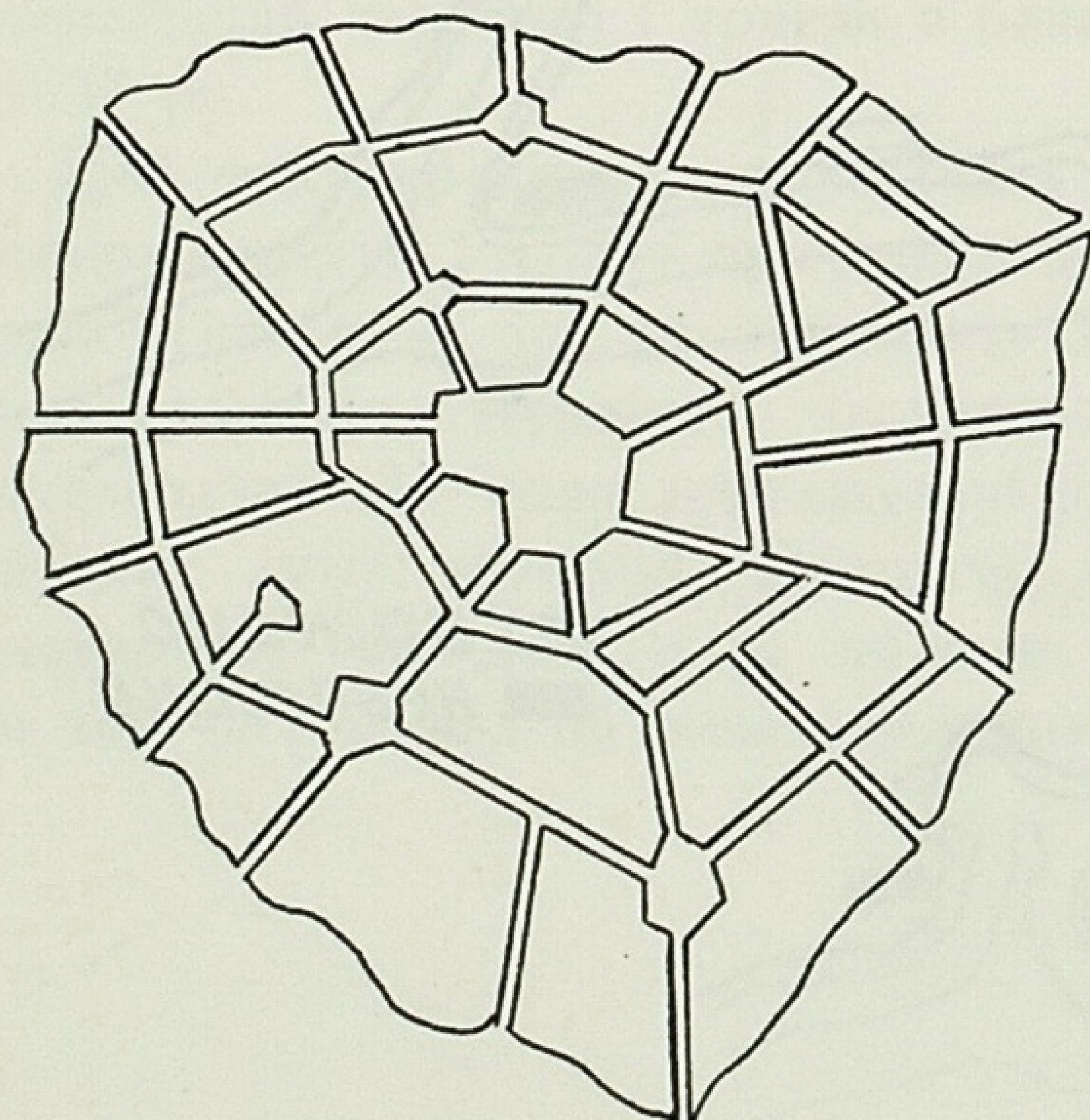

Рис. 4. Небажане планування населених пунктів.

Fig. 4. Aménagement indésirable des endroits habités.

зайнятої більш-менш відповідальними спорудами.

Для досягнення цієї мети треба буде витратити 14 тис. бомб з розрахунку 2 тис. на 1 га. Слід сказати, що таке завдання сучасна бомбардувальна авіація може виконати.

В свій час, польський полковник Стипулківський в своїх статтях наводив цифри щодо діяльності німецької або італьянської повітряної армії і вважав, що 1500 бомбардирувальників цієї армії можуть в один політ підняти 2000—2500 бомб і перевезти їх на глибину до 600—700 кілометрів від своїх баз. Цих бомб досить для того, щоб за один рейс зруйнувати: 10 великих залізничних вузлів, 50 середніх станцій або 10 морських портів. Інші автори, як наприклад, полковник Вотьє вважають, що руйнування крупних населених пунктів може бути виконане меншими силами при умові, коли будуть скидати на об'єкти нападу запалювальні бомби, які здатні створити море вогню.

Деякі теоретики, базуючись на досвіді нападу авіації на Лондон і Париж в імперіалістичну війну, вважають, що найбільшу небезпеку для міста являє комбінація фугасних бомб з стійкими отруючими речовинами (СОВ) і запалювальними бомбами.

На кожну тонну скинутих з самольоту фугасних бомб Париж і Лондон втрачали людьми в 120 раз більше, ніж на фронті.

Не випадково, отже, інженер Шосбергер заявляє: „Уже зараз можна визначити один з наслідків майбутньої війни: ця війна є смертельним вироком великим містам в їх сучасному вигляді".

Наводяться такі розрахунки: на велике місто площею 25 кв. клм. може бути скинуто 40 тонн запалювальних бомб вагою 200 г. кожна, що дасть одну запалювальну бомбу на 16 кв. м. Вважаючи, що забудована поверхня міста дорівнює 30%, одержим 500 тис. джерел вогню, для гасіння яких треба виділити 100 тис. чоловік жителів, з яких кожний повинен ліквідувати 5 запалювальних бомб (вважається, що 70% кинутих запалювальних бомб не викличуть пожежі).

Виходячи з цього, можна зробити висновок про неможливість боротьби з наслідками вибуху фугасних, хімічних та запалювальних бомб, а також з пожежами при сучасних типах будинків, плануванні міст та їх комунального господарства.

Таким чином цілком ясно, що крім активної оборони, повинні бути передбачені і такі заходи в містах, які можливо більше зменшували б наслідки нальоту авіації противника. Нижче ми розглянемо такі вимоги ПВО для міст і населених пунктів.

Вибір місця для міста

Місцевість для міста (населеного пункту) повинна сприяти зменшенню помітності міста, а також заходам утруднювати орієнтування для льотчика, тим самим перешкоджаючи йому точно бомбардувати об'єкти нападу. Вибрана місцевість повинна зменшити ефект руйнуючої дії авіабомб, повинна забезпечити відповідну провітрюваність майбутнього міста, в тому числі і промислових підприємств.

Рельєф місцевості для майбутнього міста має величезне значення. Великій хімічній небезпеці буде піддано місто, коли воно буде розташоване в котловані, в закритій долині або в глибокій балці, тому що цей рельєф буде сприяти застою отруюючих речовин (ОВ). Крім того, в даному разі не буде природної вентиляції міста.

Бажано мати місцевість з пологими скатами, щоб забезпечити можливість швидкого стікання рідких отруюючих речовин, вод, які їх змивають, і нейтралізаторів, при чому необхідно врахувати, щоб

напрям скатів був паралельним напряму пануючих вітрів.

Рослинність дуже бажана в тій місцевості, де гадають створити нове місто. Рослинність є перешкодою для пожеж і зменшує силу руйнуючої дії авіабомб. Рослинність має великі маскувальні можливості для міста, крім того, вона є позитивним мікрокліматичним фактором.

Що ж торкається водних просторів, то вони також бажані в місті, тому що ці простори збільшують в населеному пункті повітряний басейн, складають крупний резерв води для цілей пожежогасіння і збільшують вологість повітря, що сприяє розкладу ОВ. Однак, водні простори є орієнтирами і тому необхідно передбачити ряд заходів, щоб по зазначеному орієнтиру льотчик не зміг найти свою ціль.

При розташуванні об'єктів біля водних просторів, не слід розміщати їх коло самого берега; якщо цього не можна уникнути, то треба розташовувати об'єкти на таких дільницях берегової лінії, де обриси більш спокійні (рис. 1). Слід уникати таких місць, які мають такі характерні ознаки, як наприклад, півострови, бухти, острови, пороги (рис. 2).

Таким чином, у водних просторах об'єкти повинні бути розташовані на ділянках прямолінійного обрису.

Слід, однак, спинитися на деяких протиріччях в нашому питанні:

1. При масовому застосуванні запалювальних бомб цілком можлива в місті велика кількість джерел вогню.

Коли швидкість руху повітря велика, то це буде служити причиною швидкого розповсюдження вогню в місті (в кварталі) і при таких умовах гасити вогонь буде дуже важко (однак, швидке пересування повітря в населеному пункті сприяє дегазації).

Наявність великих джерел пожеж може призвести до знищення міста або окремих його частин. Тому необхідно продумано підходити до швидкості течії повітря в населених пунктах, розв'язуючи одночасно завдання, яке б полегшило нам дегазацію і не створювало б поганих умов для гасіння вогню.

2. Як відомо, рослинність зменшує швидкість вітру. Таким чином, зелені насадження полегшують нам завдання протипожежного захисту і в той же час утруднюють розв'язання питання про провітрювання міста.

3. При складних умовах рельєфу місцевості протипожежний захист полегшується (великі розриви, затишок), але дегазація таких місць (застої ОВ в тупиках) утруднюється.

З цього стає ясно, що вимоги протипожежного і протихімічного захисту міста щодо провітрювання, зелених насаджень і рельєфу місцевості — протилежні.

Однак, ці протилежності розв'язуються дуже продуманим і науково обгрунтованим виявом тих і інших вимог. Уникаючи механічного підходу, розв'язуючи конкретно питання протихімічного і протипожежного захисту, в кожному окремому випадку, можна повністю і правильно розв'язати поставлені завдання. Для цього необхідно: проаналізувати ряд питань, які помогли б вірному розумінню цієї проблеми, детально вивчити в кожному окремому випадку метеорологічні і природні умови місця.

Можливо, що питання можна розв'язати по середньому шляху, взявши за основу санітарно-гігієнічні вимоги. Комбінуючи забудову, масиви зелених насаджень при відповідній конфігурації території, можна створити цілком придатні умови одночасно як для протихімічного, так і для протипожежного захисту.

Слід також зробити дуже дбайливе анемометричне обстеження,

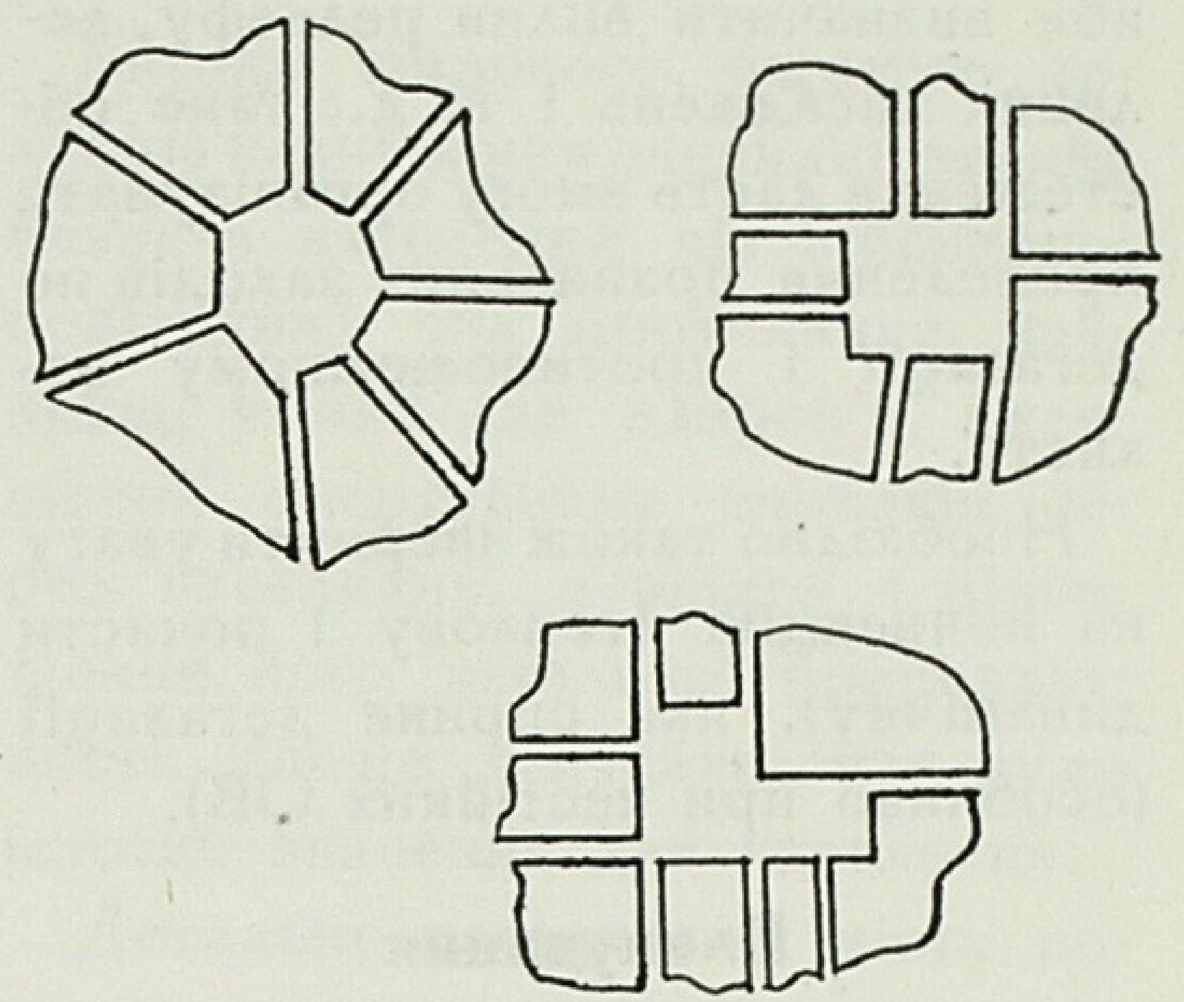

Рис. 5 Небажане планування площ.

Fig. 5. Aménagement indésirable des places.

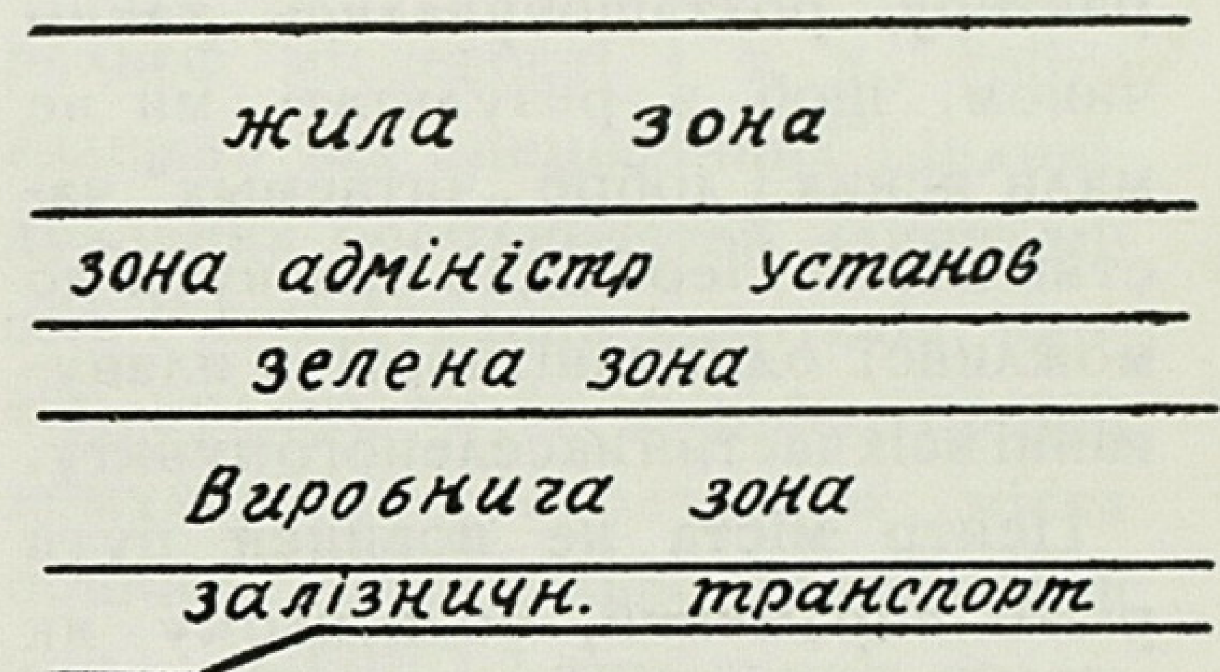

Рис. 6. Fig. 6.

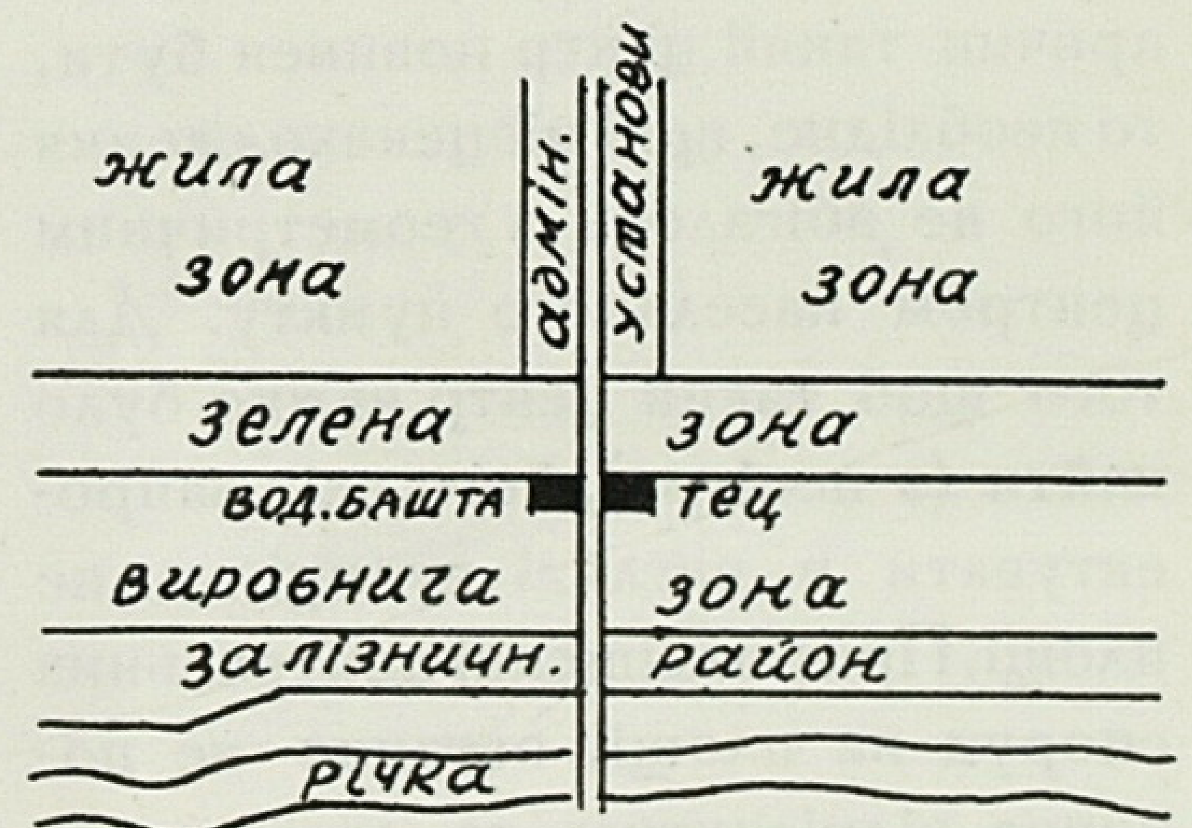
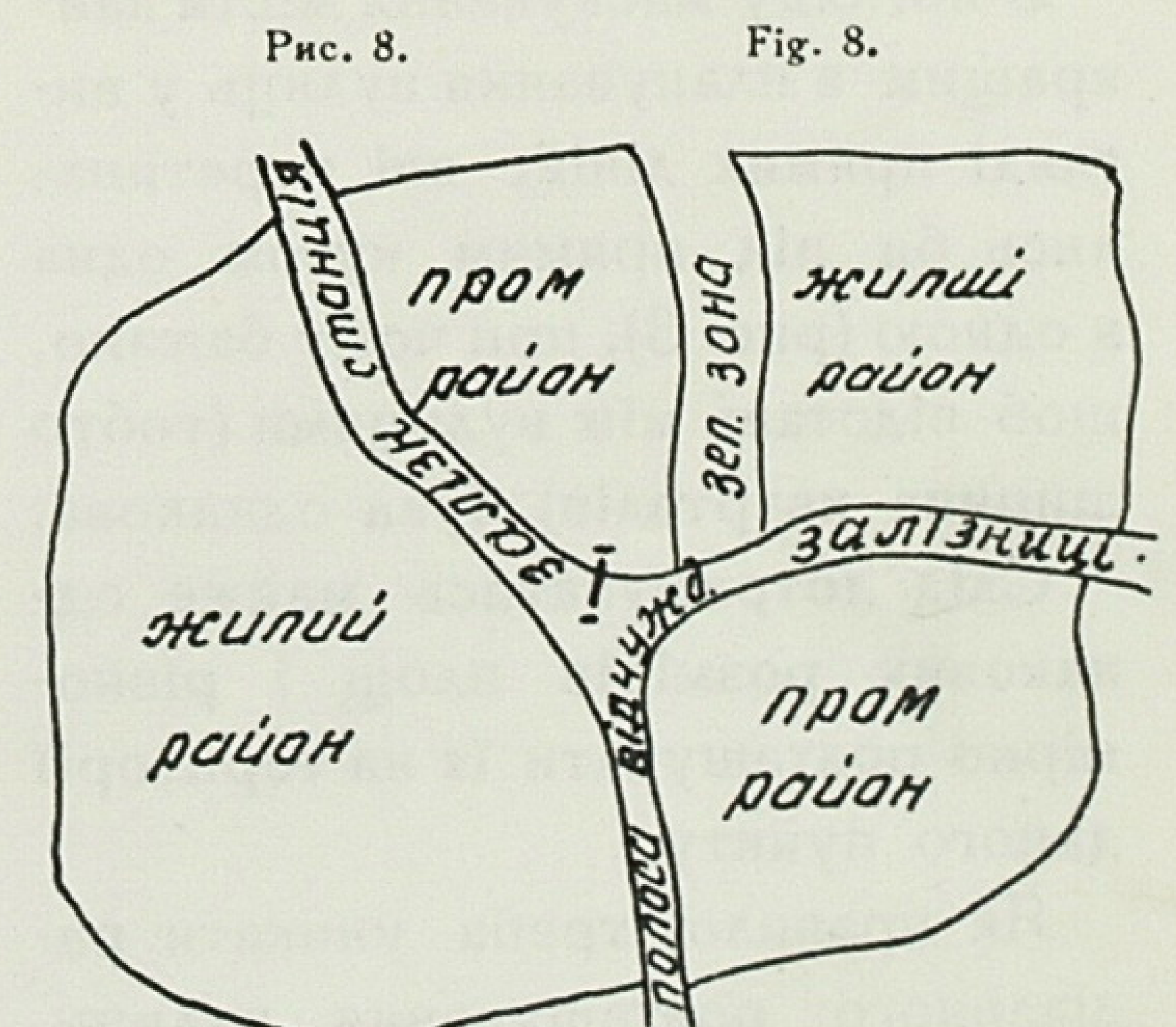

Рис. 7. Fig. 7.

Рис. 8. Fig. 8.

аби визначити вплив рельєфу, зелених насаджень і т. д.; таке обстеження дасть змогу організувати проведення правильних заходів по дегазації і протипожежному захисту.

Необхідно також звернути увагу на конвекцію (теплову і почасти динамічну), яка сприяє дегазації (особливо при нестійких ОВ).

Планування

При плануванні міст і населених пунктів необхідно прагнути до того, щоб жилі будинки, будівлі громадського і промислового характеру розташовувались таким чином, щоб в результаті ми не мали ясних і добре „читаемых“ частин міста. Необхідно прагнути до можливої одноманітності в плануванні всіх частин населеного пункту.

Центр міста не повинен бути різко виражений, бо в ньому, як правило, зосереджені всі важливі установи. Ці установи слід зосереджувати рівномірно по території всього міста. Якщо ж, з якихсь причин такий центр повинен бути, то необхідно, щоб місценаходження його не збігалось з геометричним центром населеного пункту. Для того щоб такий центр важко було найти (з повітря), його слід запроектувати в вигляді вулиці, а не площі. При розміщенні центральних споруд на площі, остання не повинна відрізнятись за своїми розмірами і обрисами в плані від решти площ того ж населеного пункту.

З погляду маскування міста найкращим є планування вулиць у вигляді прямих ліній, які перетинались би під прямим кутом одна з одною (рис. 3), при чому бажано, щоб відстань між вулицями (тобто ширина кварталів) була однакова.

Слід дотримуватись майже однакових розмірів площ і рівномірно розташувати їх на території даного пункту.

Як правило, треба уникати радіального розташування вулиць, які йдуть до центру міста (рис. 4), що надзвичайно сильно демаскує центр. Слід також уникати площ, в які вливається велика кількість вулиць (рис. 5). Площі більш підхожі в умовах ПВО—ті, які мають вигляд розширених вулиць.

При аналізі планування деяких міст можна прийти до висновку, що вони зовсім не відповідають вимогам ПВО. Розглянемо такі схеми планування населених пунктів.

А. Зони міста (рис. 6) розміщені паралельно: зона залізничного вузла, промислова, зелена, центральних установ і житла. Таке розміщення зон надзвичайно легко дозволяє ворогу „читати“ населений пункт і тим самим допомагає йому швидко знайти потрібні об'єкти для бомбардування.

Б. Так само надзвичайно погано відповідає вимогам ПВО таке

Рис. 9 Fig. 9

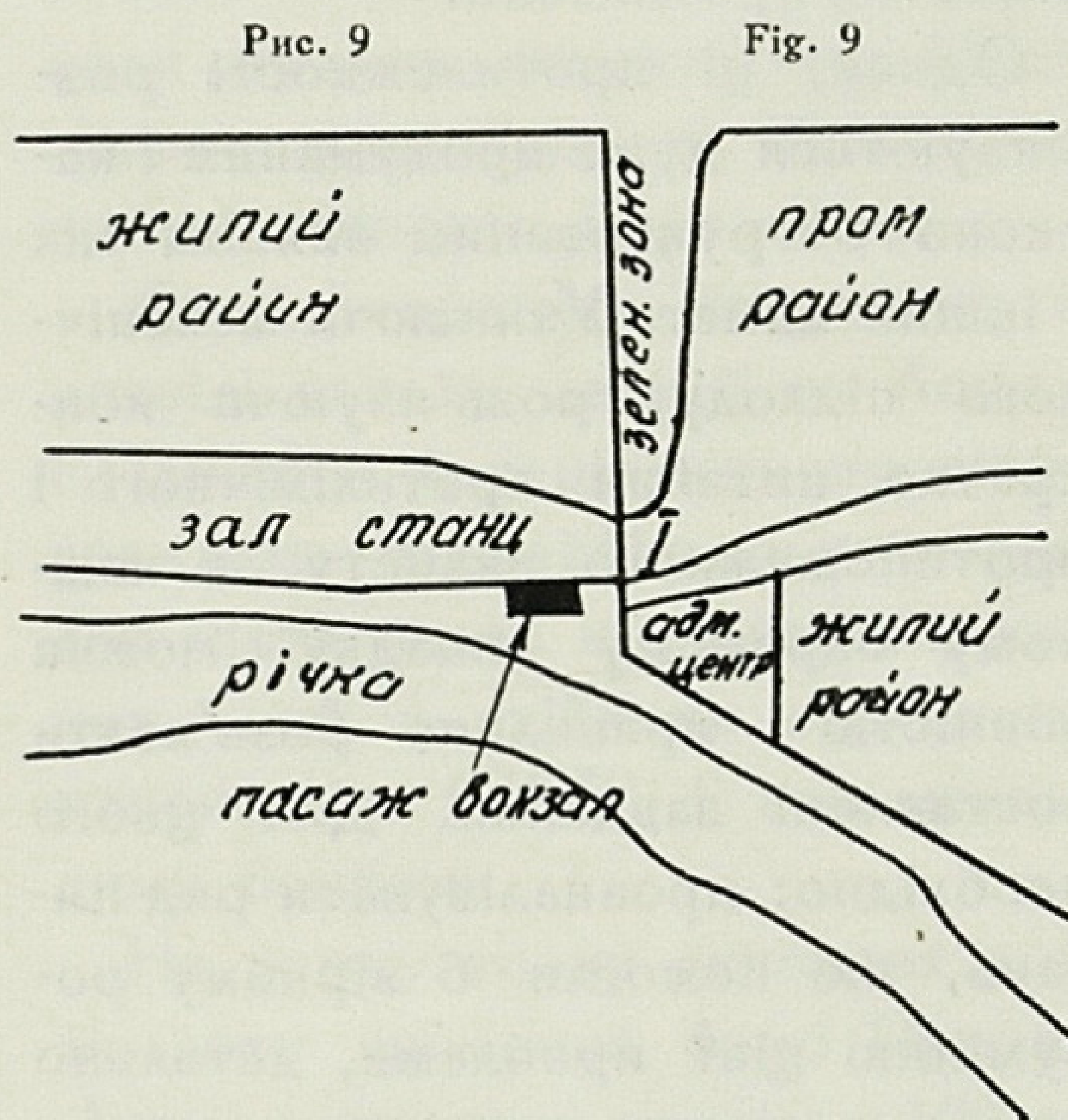
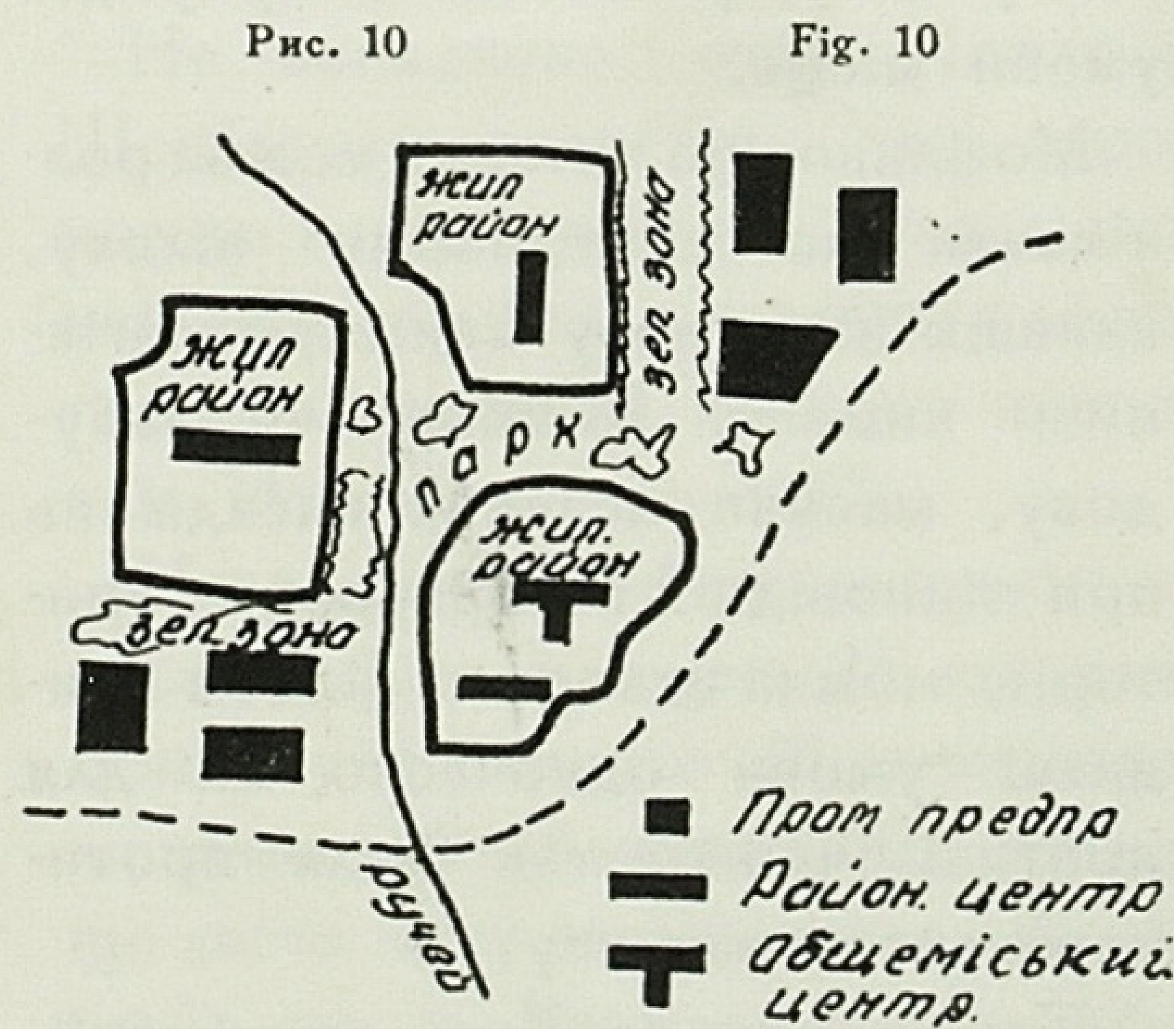

Рис. 10 Fig. 10

планування міста (рис. 7), де застосовано принцип симетричного розташування зон по осях, які перетинаються. За прикладом першого випадку, зони залізничного транспорту, промислова, зелена і житлова розміщені паралельно; зони ж адміністративних установ знаходяться перпендикулярно до інших зон, і, таким чином, поділяють місто на дві частини. Тут ми бачимо перетинання двох важливих осей міста, на яких розміщені домінуючі дільниці населеного пункту: адміністративні з головною магістраллю по одній осі і промислові з залізничним транспортом по другій. До цих недоліків в даному рішенні треба додати ще й такі: з експлуатаційних і економічних міркувань такі об'єкти, як електростанція, ТЕЦ, водонапорні резервуари і т. д. будуються на перетині головних осель, тобто в центрі споживання їх енергії.

В результаті, найголовніші об'єкти міста свої розташуванням не відповідають вимогам ПВО, тому що їх легко можна найти з повітря.

В. На рис. 8 ми бачимо, що невірно розташовані райони утворюють перевантажені і в той же час легко уразливі вузли. Таким плануванням, наприклад, створюється вузол „1“, в точці якого перетинається рух між жилими районами і промисловими. Складність вказаного вузла поглиблюється ще тим, що в цьому місці перетинається залізничний вузол. В результаті, ясно підкреслюється транспортний вузол і вся схема міста щодо аварійності не цілком достатня.

Г. Рис. 9. показує випадок планування міста, де уразливість населеного пункту і перевантаження вузла „1“ збільшується ще розташуванням адміністративного центру і залізничного вокзалу.

Крупні міста, які мають великі території, дуже, як зазначалось

вище, небезпечні щодо пожеж (особливо при повітряних нападах), тому що виникнення пожеж в кількох точках міста загрожує розповсюдитись на весь населений пункт. Крім того, в великих містах з суцільною забудовою надзвичайно складним є розвантаження міста, маневрування засобів і сил ПВО.

Найбільш відповідає вимогам ПВО „секційне“ планування міста (рис. 10).

Принцип „секційного“ планування полягає в тому, що населені пункти проектуються в вигляді окремих самостійних секцій. Між цими секціями повинні бути розриви завширшки 300—500 м, які використовуються під зелене насадження (сквери, парки, сади і т. ін.).

Окремі секції повинні бути самостійні щодо свого обслуговування (адміністративна, охорона здоров'я, культосвітня, харчування, протипожежних заходів, захист населення сховищами і т. ін.).

Кожна секція також повинна бути самостійна щодо благоустрою (водопровід, каналізація, електропостачання, транспорт і т. ін.).

В одній з секцій міста можна розташувати установи загальноміського значення. Вказаний принцип планування має ту перевагу, що при поразці механічній або пожежній окремі секції зберігають свою діяльність. Крім того, полегшується завдання провітрювання і дегазації такого міста. Створюються зручні умови і в разі потреби розвантаження міста, розміщення засобів ПВО і управління.

Так само найкращим видом планування міста, який забезпечує від наслідків нальоту повітряного противника, буде „місто-сад“ в його чистому вигляді.

Таке місто має в своєму плануванні тільки один мінус. Це досить значна дорожнеча його, коли порівняти з плануванням інших населених пунктів.

Вигоди широкого, багатого зеленню планування очевидні: велика безпека населення від військово-повітряних сил противника, найкращі умови для здоров'я, зменшення смертельних випадків серед населення, а звідси і підвищення його загальної працездатності. Все це, звичайно, має дуже істотне значення для населення.

Детальне планування міста повинно розглядатись для кожного населеного пункту зокрема, залежно від важливості цього міста, розташування його від кордону (відстань), можливості нальоту, рельєф місцевості і т. д., тобто залежно від специфічних і індивідуальних особливостей даного міста. Розташування кварталів, парків, вулиць та їх ширина, площі, комунальне господарство міста повинні максимально відповідати вимогам ПВО і тим самим полегшувати протиповітряну оборону, зменшивши максимально втрати від повітряного нальоту.

Зберегти пам'ятник культури

І. К.

В Яготинському парку, на березі озера Супоя, стоїть дерев'яний флігель, в якому бував у 1843—1844 рр. Т. Г. Шевченко.

Будинок, за проектом відомого архітектора Менеласа, будував архітектор Годегарт між 1803—1807 роками. Його головний фасад і два портики бокових фасадів з чотирма дерев'яними колонами на кожному являють типове ампірне розв'язання. Задній фасад будинку півциліндричною масою зв'язаний з основним обсягом будинку. Веранда по обрису плану обрамлена подвійними колонами та залізними гратами. Подвійні колони — це ще залишки барочного оформлення.

Від веранди відкривається картина на велику площу (1070 га) води озера Супоя.

Конфігурація і розміщення житлових та допоміжних кімнат свідчать про інтимий характер цієї споруди. Залишки внутрішнього оформлення кімнат, розписів і ліпних оздоб, що прикрашують стелю, були виконані рукою вмілого майстра.

Багате художнє офомлення стін, стелі протиставляється оформленню ніші в коридорі, яка виглядає досить скромно.

Циліндрична форма однієї з кімнат досягнута тим, що на головному фасаді зроблено два глухих вікна. Тут зовнішній вигляд будинку явно приноситься в жертву внутрішньому рішенню площин кімнати. Циліндрична форма перекривається не купольним, а звичайним горизонтальним перекриттям. Стіни кімнати оформлені намальованими колонами і краєвидом між ними. У вікно видно чудовий парковий пейзаж. Жива природа, пейзажні розписи на стінах з'єднуються в одне ціле, перетворюючи кімнату в бельведер парку.

Споруда своїм художнім та історичним значенням заслуговує на увагу не тільки мистецьких кіл, а й всієї громадськості Радянського Союзу.

Проте збереження цього пам'ятника архітектури, зв'язаного з ім'ям Т. Г. Шевченка, на місці недбайливе, просто злочинне. Флігель ламають. Дощані стіни, колони, підлога використовуються як паливо або будівний матеріал. На півкруглій веранді колон і залізних грат немає. На двох бокових фасадах з восьми залишилось тільки чотири колони. Двері, вікна, підходи зруйновані. Ліпні і живописні роботи пошкоджені.

Треба негайно припинити дальше руйнування і реставрувати будинок. Його можна використати як будинок партійної роботи або місцевий музей, а можливо і будинок відпочинку, і цим самим зберегти пам'ятник архітектури.

Яготин. Будинок колишній Репніної, у якому бував Т. Г. Шевченко.

Maison qui apportenait autrefois à M-me Répnine à Iagotine et où avait sejourné T. Chevtchenko.

Будинок колишній Репніної в Яготині. Вигляд з бокового фасаду.

Maison qui avait appartenu à M-me Répnine à Iagotine. Vue de la façade de côté.

Виставка студентських робіт в харківському інституті комунального будівництва

Доцент Б. В. Порай-Кошиць

У харківському інституті інженерів комунального будівництва увійшло в традицію на день Жовтневої революції підбивати підсумки художньої роботи, виконаної студентами влітку.

На черговій виставці, присвяченій XXII роковинам, виставлено 208 пейзажів аквареллю, олійними фарбами, зарисовок з усіх кінців нашої неосяжної мальовничої батьківщини, нарешті, скульптура.

Жюрі виставки в складі академіка архітектури О. М. Бекетова, арх-худ. В. І. Пушкарьова, зав. кафедрою історії мистецтва й архітектури доц. М. І. Зубаря, художника М. М. Щеглова і представників студентських організацій, відзначило, що якість студентських літніх етюдів рік-у-рік вищає і призначило премії за кращі експонати.

Жюрі відзначило любовне ставлення до природи і правдиву передачу її, особливо технікою малюнку олівцем студента II курсу архітектурного факультету т. Зайцева (І премія).

Другу премію жюрі присудило студентові V курсу т. Глейберману за переконливу передачу архітектурних мотивів у зарисовках з натури сангіною, кістю й ін. графічними матеріалами.

Дві треті премії присуджені студентам: т. Матюх III курсу, що подала виразні етюди з натури аквареллю, гарно вирішені нею в кольорі, т. Тарнополь IV курсу, автору численних акварельних етюдів.

Заохочувальні грамоти присуджено студентам II курсу: т. Альтману за різноманітні тематикою й матеріалами, якими їх виконано, зарисовки з натури, т. Куцевич за скульптурний барельєф Леніна і фігурку робітника, т. Ескузіан — за акварельні пейзажі Кавказа.

Говорити про вагу і значення подібних виставок, здавалось би, не доводиться.

На жаль, студентство досі недооцінює ізомистецтва. Про це свідчить хоч би кількість учасників виставки: 14 експонентів по двох видах мистецтва — архітектурі й образотворчому мистецтву.

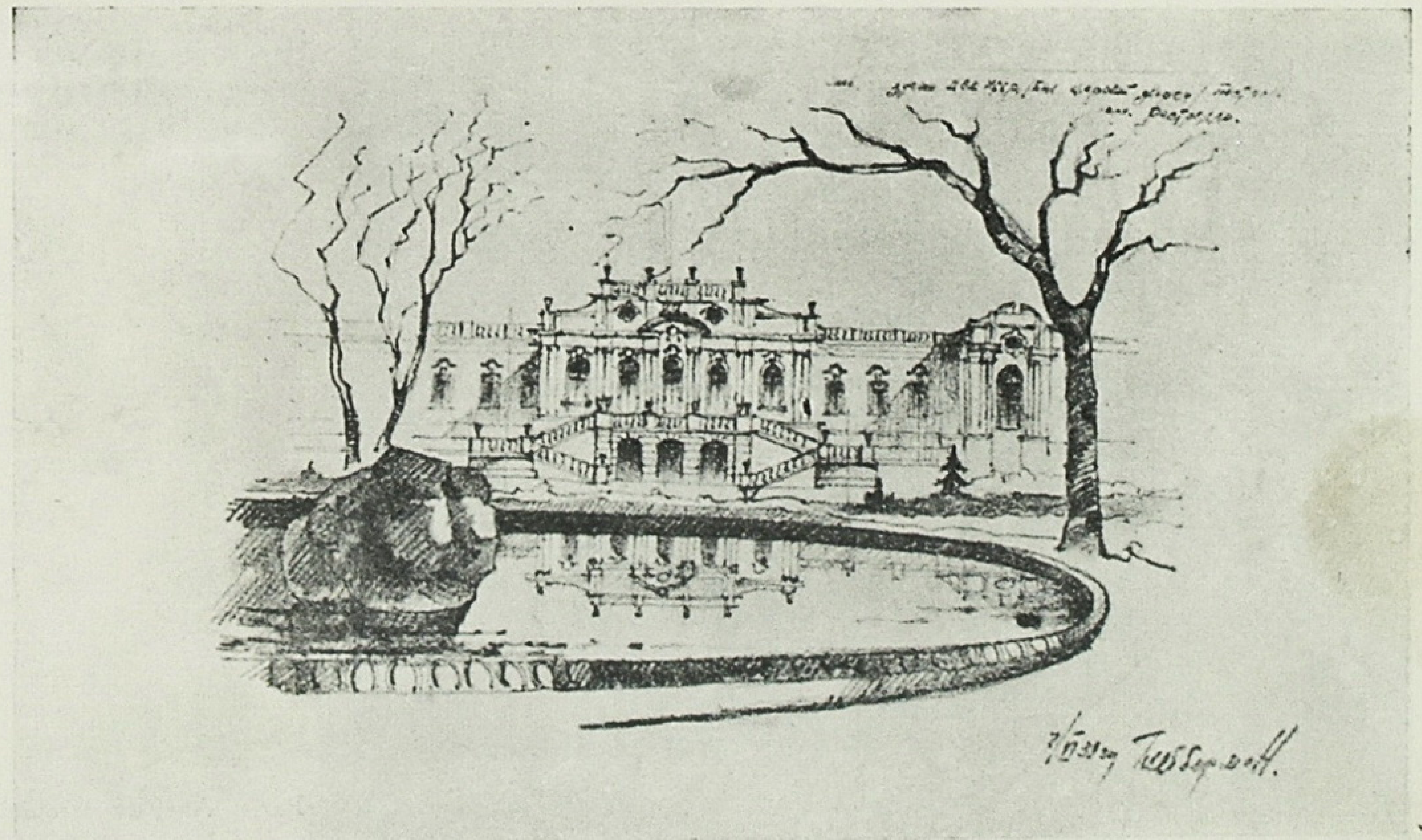
Виставка літніх студентських робіт в Харківському інституті комунального будівництва 1939 року. Студент 3-го курсу Зайцев. Рисунок свинцовим олівцем (1 премія).

Exposition des travaux d'été 1939 des étudiants de l'Institut d'édification communale à Kharkov. Zaitsev — étudiant de la 3-e année. Dessin au crayon de plomb (1-er prix).

Виставка літніх студентських робіт в Харківському індустріальному інституті комунального будівництва. Студент V курсу Глейберман. Будинок Верховної Ради УРСР. Рисунок сангіною (2 премія).

Exposition des travaux d'été 1939 des étudiants de l'Institut d'édification communale à Kharkov. Gleiberman — étudiant de la 5-e année. Palais du Soviet Suprême de la RSSU. Dessin à la sanguine (2-e prix)

АРХІТЕКТУРНІ СТИЛІ

Редакція журналу „Архітектура Радянської України" має на увазі протягом цього року вмістити низку нарисів, присвячених характеристиці архітектурних стилів. Мета цих нарисів — в можливо стислому вигляді розкрити зміст найбільш уживаних стилістичних термінів, з'ясувати історичні передумови виникнення тих або інших, властивих даній епосі, архітектурних і декоративних форм, що становлять зовнішні прикмети властивого їй стилю, показати основні ознаки та навести відповідні зразки цього стилю як в архітектурі, так і в інших галузях художньої практики.

У цьому номері ми подаємо нарис про ампір — стиль імперій початку XIX століття.

Ампір

Проф. С О. Гіляров

Ампір (empire — стиль імперії) являє собою умовне визначення різновидності класицизму, властивої, як це доводить сам термін, офіціальному, державному мистецтву Франції епохи імперії Наполеона I (1802—1815 рр.).

З Франції цей стиль розповсюдився і в інших країнах, особливо, в Росії. Власне, тільки в двох імперіях—в наполеонівській Франції і в російській імперії першої чверті XIX сторіччя ампір набрав значення і ознак справжнього стилю, що дозволяє з певною підставою приєднати його до таких категорій, як барокко, готика, романський стиль і т. п.

Щодо класицизму, який панував в той же час у Німеччині, Англії, Італії, термін ампір здебільшого і не застосовують. Так само не можна його застосувати і щодо живопису та скульптури, а лише до архітектури і до, так званого, прикладного, декоративного мистецтва, до мистецтва побутової речі (меблі, посуд, одежа і т. п.)

У Франції ампір є безпосереднім продовженням класицизму епохи буржуазної революції, який в процесі свого розвитку перетворився в діалектичну свою протилежність. Для революційної буржуазії 1789—94 рр. класицизм був одним з засобів „розвитку громадянської доброчинності" (Плеханов), засобом підтримати в собі ентузіазм „на рівні, відповідному великій історичній трагедії" (Маркс); в руках же її грошовитої верхівки, яка перемогла після термідору і стверджувала своє панування воєнною диктатурою Наполеона, класицизм дістав значення школи, що встановлює „порядок" і сприяє „заспокоєнню умів". Таким чином, класицизм в епоху імперії став зброєю реакції, яка частково ожвавила феодальні форми ancien régim'а (імперська титулована знать, конкордат з папою та ін.).

Основне настановлення стилю ампір полягає в тому, щоб сталою рівновагою міцних форм і спокійною твердістю ліній створити враження могутньої, певної себе, величі. Виходячи з зразків мистецтва

Париж. Вандомська колона.
Paris. Colonne Vendôme.

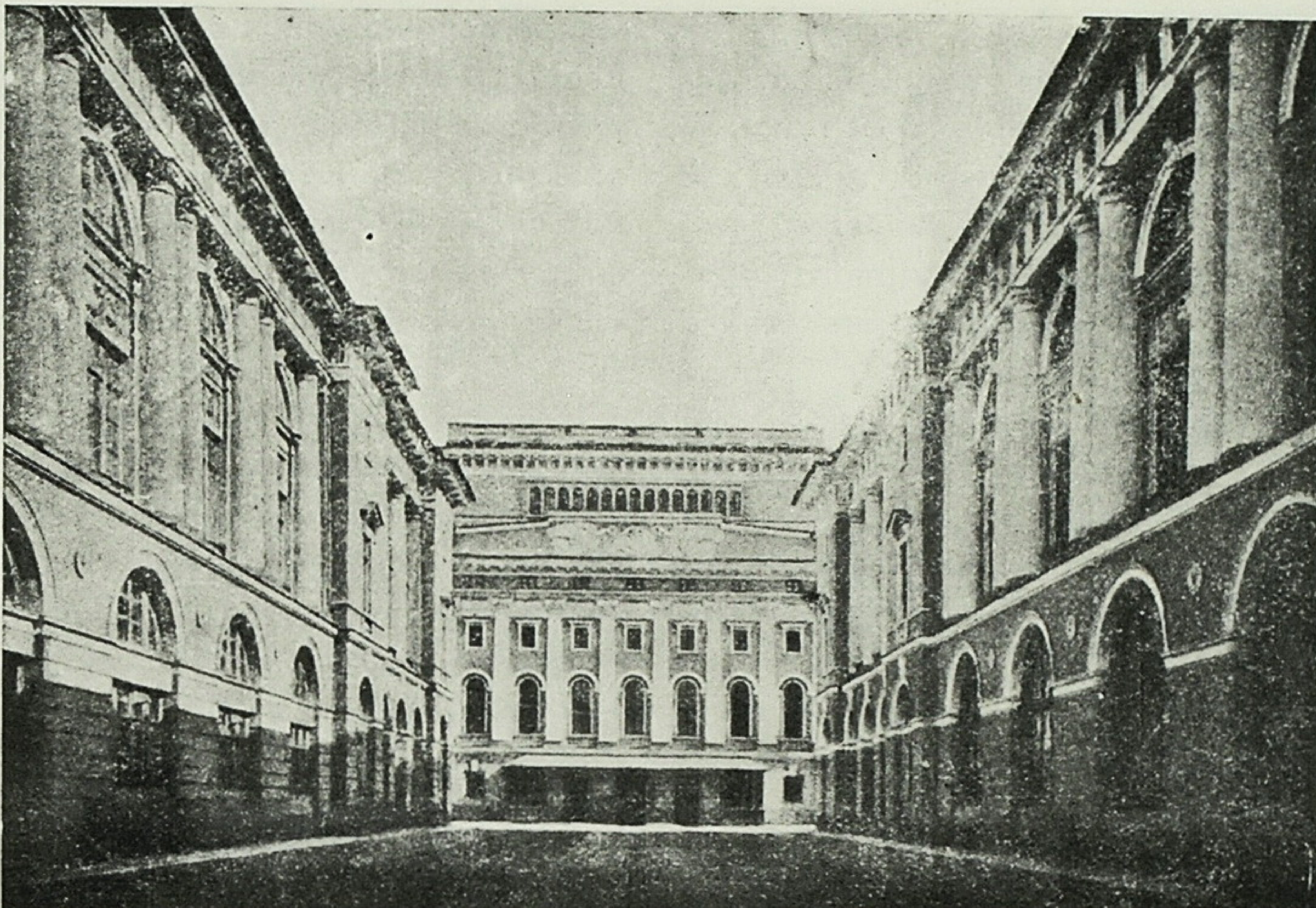

Париж. Тріумфальна арка на площі Карусель.

Paris. Arc de triomphe du Carousel.

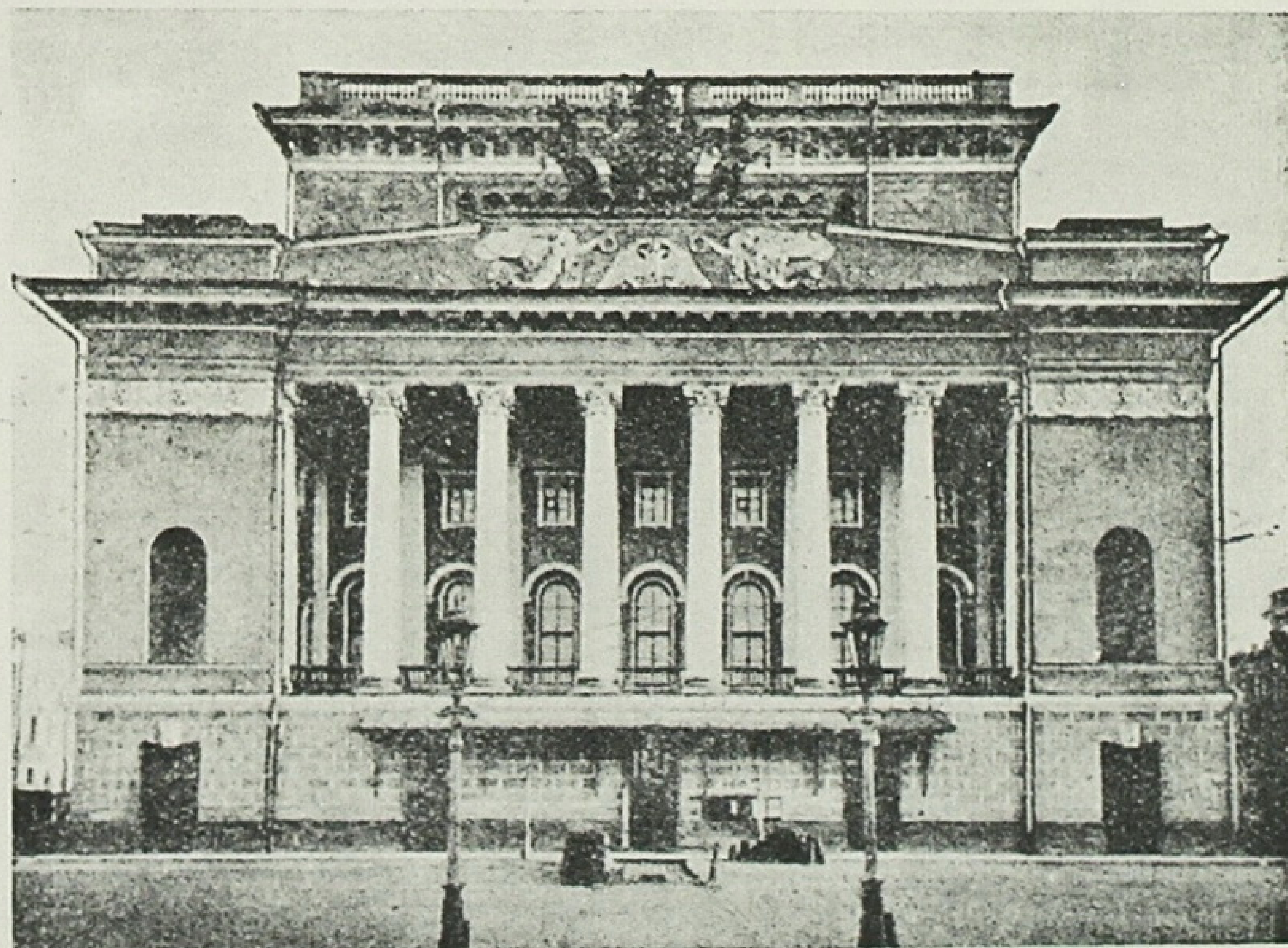
римського цезаризму, архітектори, художники і майстрі імперії використовують в своїй творчості і мотиви єгіпетського мистецтва, інтерес до якого був пробуджений єгіпетським походом Бонапарта, і блискучими відкриттями Шамполіона. Досить помітний в ньому також і вплив зразків мистецтва античної Еллади, спадщина якої, до того часу прихована більш близькими і доступними скарбами Риму, тільки тепер стала поступово засвоюватись наукою.

В області архітектури ампір починає з майже механічного копіювання типів і форм римських споруд імператорської епохи. Тріумфальна арка на площі Карусель в Парижі Персьє і Фонтена (1806 р.), Вандомська колона Гондуена, Біржа Броньяра—відповідно відтворюють арку Септимія Севера, колону Трояна і храм Веспасіана. Взагалі архітектура ампіру на французькому грунті не пішла далі еклектичних комбінацій античних форм; лише в окремих випадках можна бачити в ній те своєрідне перетворення антики, яке дає можливість говорити про новий стиль (наприклад, будинок, збудований Belanger на Rue Joubert в Парижі), про ті ознаки, які так яскраво виявились в ампірному зодчестві Росії. Ознаки ці в загальних рисах такі: об'єми будівлі відзначаються суворою зібраністю і замкнутістю, в їх сполученнях помітне прагнення до підкреслення і виділення горизонтальних ритмів; знижуються, наприклад, похилі лінії фронтонів; над фронтоном або навіть між фронтоном і антаблементом розгортаються більш або менш високі аттики, при чому іноді самий фронтон, втрачаючи трикутну форму, переороджується в низький східчастий парапет. Часто під схилом даху аттика, або на фронтоні прорізується півкругле арочне вікно. Площина стін розчленована скупо і або зовсім оголена, або злегка пожвавлюється розділкою під кладку, антикізуючими орнаментами і рельєфами (інтендантські склади в Москві Григор'єва). В портиках великих громадських будівель, палаців і церков застосовується переважно корінфський або іонійський ордери, в побудовах же утилітарного призначення (Манеж Бове, кухні Елагінського палацу Россі) переважає дорійський ордер, трактований по Віньолі, колони без канелюр, без ентазиса та ін. Для внутрішнього простору ампірних будівель характерні урочисті, холодні зали з різкими кутами і сухими лініями карнизів, які відокремлюють стіни від стелі прямокутними вікнами і дверима. В кольорах стін переважають холодні тони, головним чином, білі і сині. Стінна декорація часто відтворює мотиви помпейських розписів і широко використовує арсенал римської орнаментики, як от: лаврові вінки, пальмети, триніжки, жертовники, тірси, ліри, луки, кадуцеї, бичачі черепи (букрани) і особливо любить крилаті фігури

Архітектор Россі. Театральна вулиця в Ленінграді.

Rossi, architecte. Rue du Théâtre à Léningrade.

Ленінград. Архіт. Россі. Олександринський театр

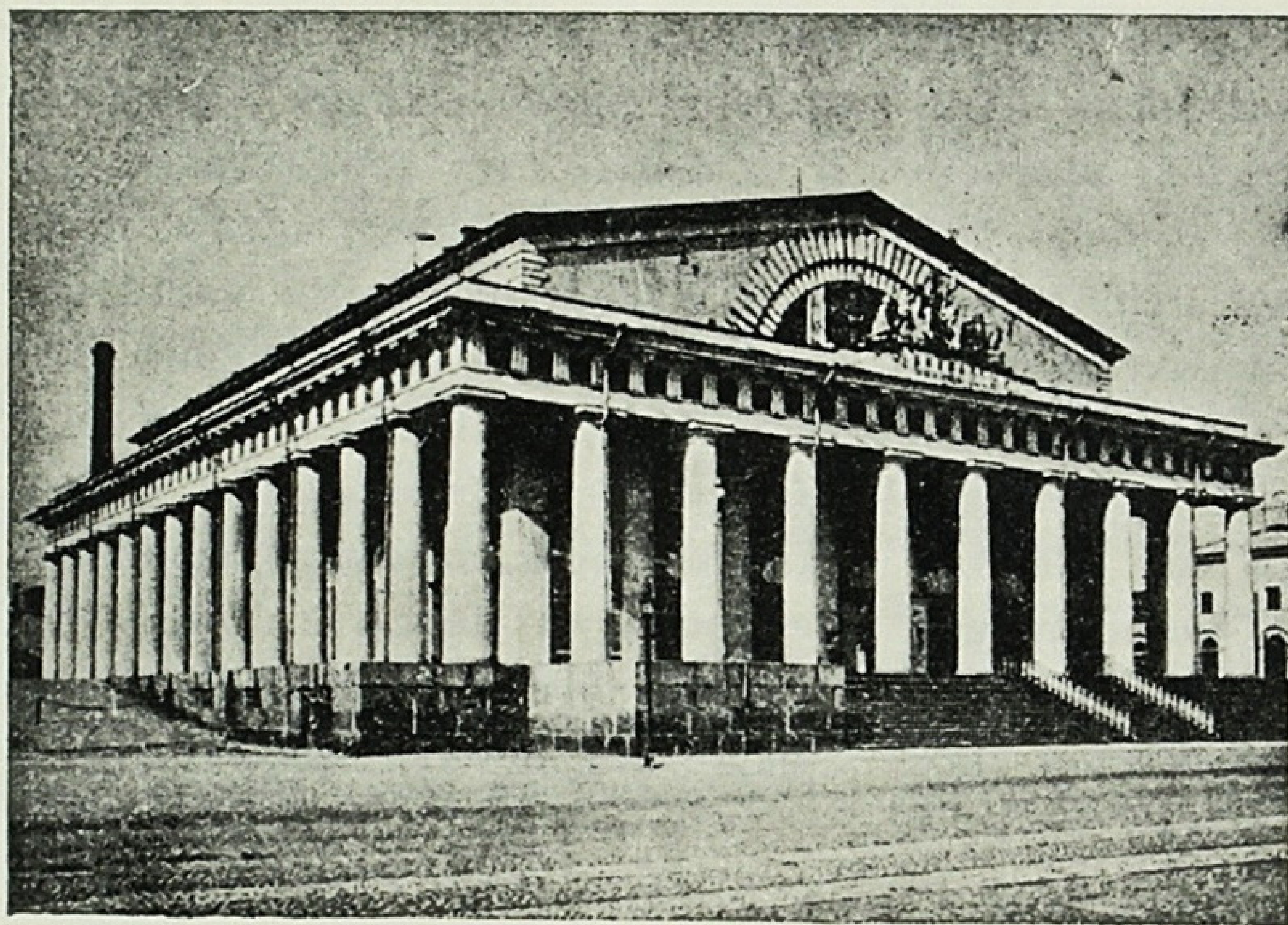
Léningrade. Rossi, architecte. Théâtre Alexandrine.

перемог (вікторії), муз, грацій, сирен, грифонів, сфінксів і т. д., і т. п. Часто зустрічаються тут орли, перуни, роги достатку та інші алегорії. Найбільш типовим зразком оформлення ампірного interieur'у є готель Богарне в Парижі.

Значно яскравіше, ніж в архітектурі, характер стилю ампір виявляється в мистецтві речі і, насамперед, в меблях. Форми ампірних меблів наслідують антично римські, головним чином, помпейські зразки або відтворюють відображення на давнєгрецьких вазах, але перенесення цих форм в невластивий античності матеріал — червоне дерево і пристосування до вимог сучасного комфорту обумовлює їх оригінальність. Певна бундючна масивність і офіційна, казенна сухість — основні риси їх своєрідності. Ці меблі якнайкраще підходять для обстановки кабінету або приймальні міністра, зала державної установи, для палацу якогонебудь посольства, але зовсім недоречні в оформленні інтимних інтер'єрів для спальні, будуару і т. п.

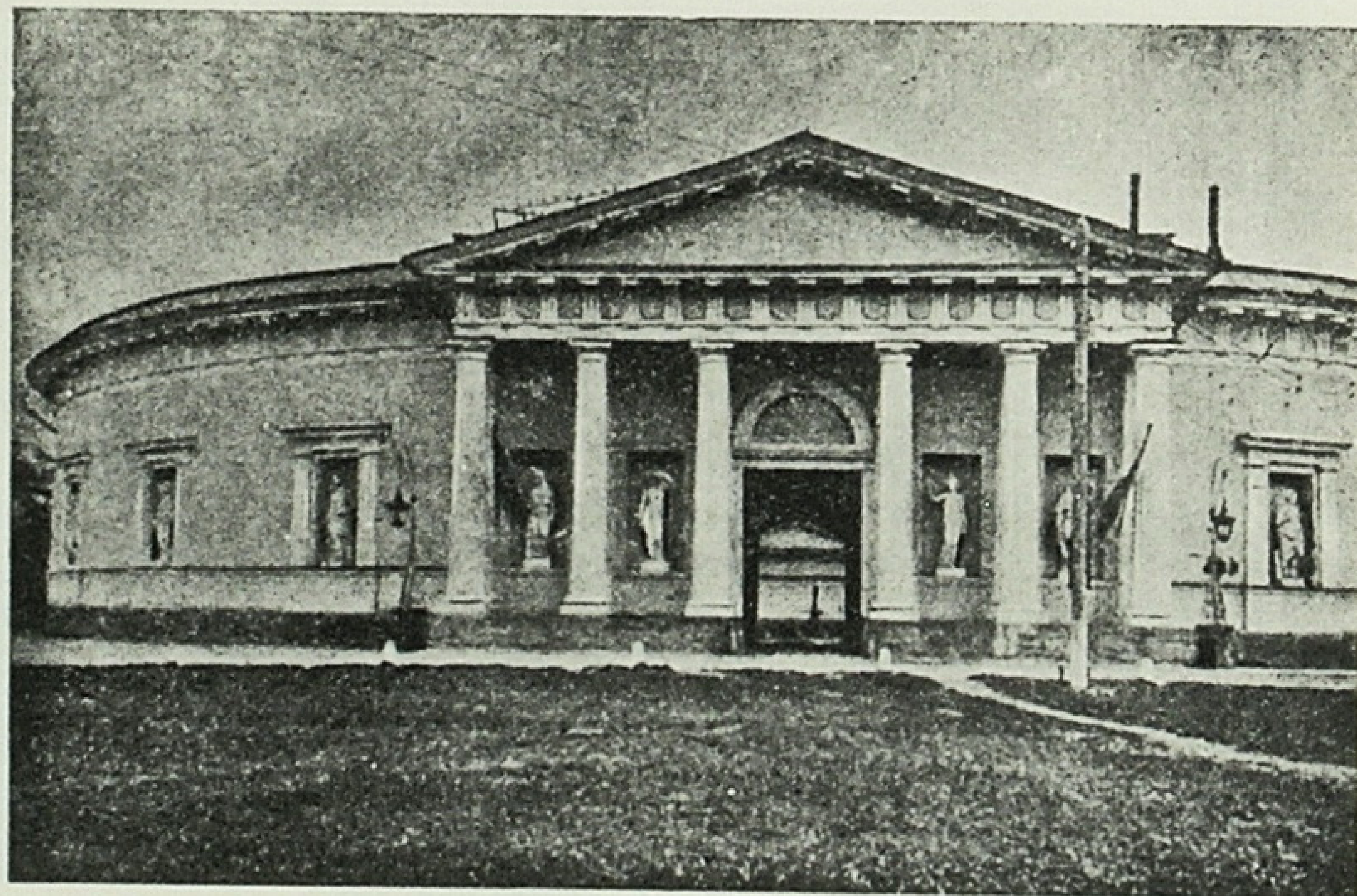
Конструктивний каркас в ампірних меблях завжди чітко вирізняється, членення речі підкреслюється накладною декорацією з матовопозолоченої бронзи, що дає на гладенько полірованій поверхні червоного дерева надзвичайно показний живописний ефект. Міцність, властива цим меблям, підкреслюється організацією несучих частин, наприклад, з'єднанням ніжок столу горизонтальною перемичкою внизу. Дивани, комоди, шафи та інші речі часто зовсім позбавлені ніжок і корпус їх міститься на більш або менш масивному цоколі. В орнаментиці меблів переважають ті самі мотиви, що й в архітектурній декорації. Опорні частини столів, консолі дзеркал, підлокітники кресел часто трактуються у вигляді крилатих сфінксів, гріфонів, каріатид або лебедів з зігнутими шиями, а ніжки закінчуються позолоченими лапами левів. В таких виробах особливо відзначається придворний майстер-столяр Наполеона Жакоб Де-Мальтьє („стиль Жакоб").

Формотворче охоплення ампіру простягається і на речі домашнього вжитку; настільні прикраси, чорнильниці, канделябри, столовий посуд і т. д., і т. п. набувають того ж антикізуючого, сухого і важкого відбитку. Фарфорові вироби втрачають тут невимушеновільну пластику, так властиву цьому матеріалові і так блискучо виявлену в продукції XVIII ст.; жорсткі циліндричні і навіть прямолінійні форми змінюють вигадливі обриси виробів епохи рококо. Паралельно з тим, помічаються тен-

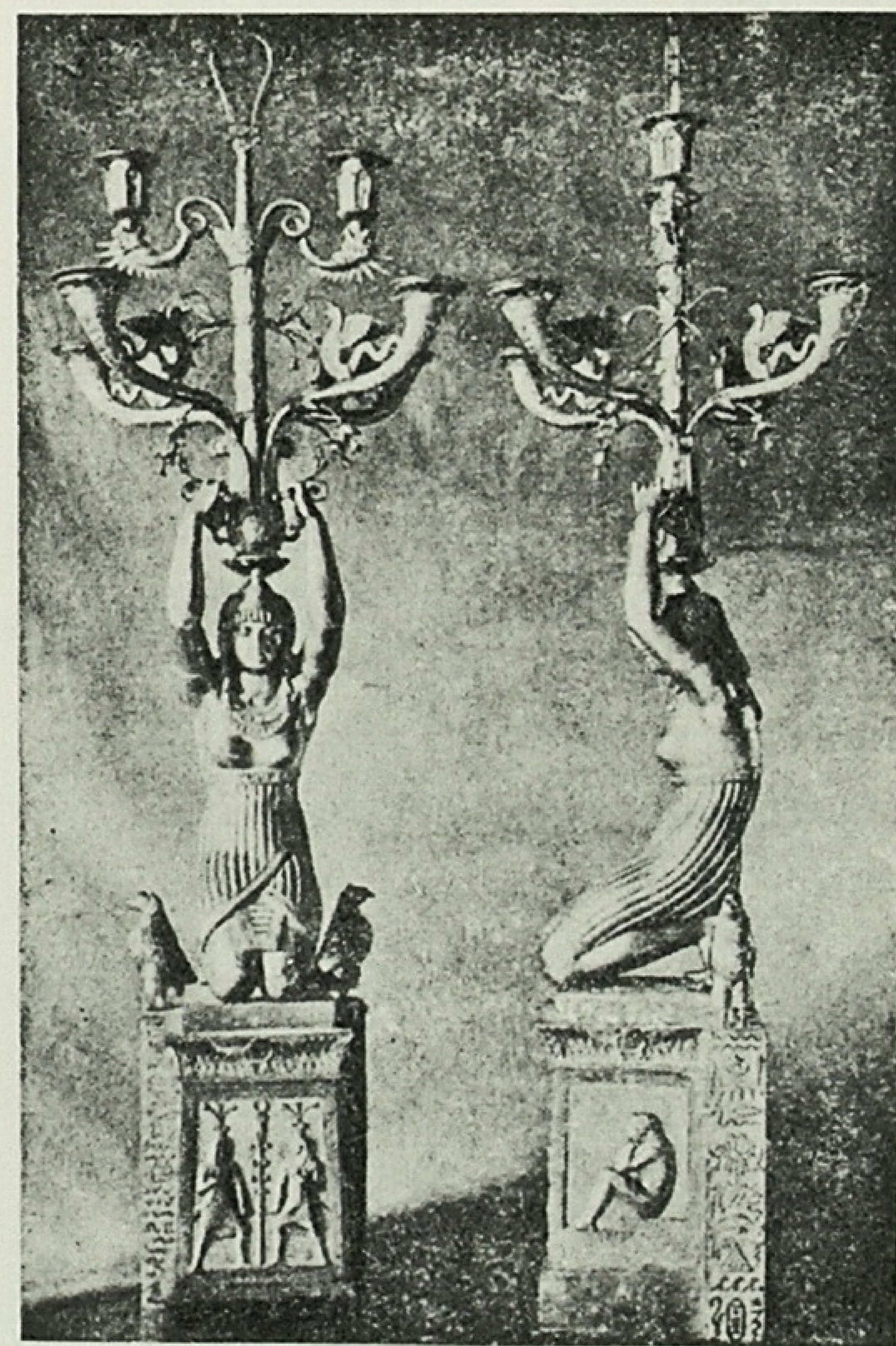
Ленінград. Архіт. Тома де Томон. Біржа.

Léningrade. Thomas de Thomon, architecte. Bourse.

Ленінград. Арх. Россі. Кухня Єлагіна палацу.

Léningrade. Rossi, architecte. Cuisine du Palais Elaguine.

Речі в стилі „ампір". Канделябри.
Objets en style Empire. Candelabres.

Зразок інтер'єру в стилі „ампір“ (Париж).

Intérieur en style Empire (Paris).

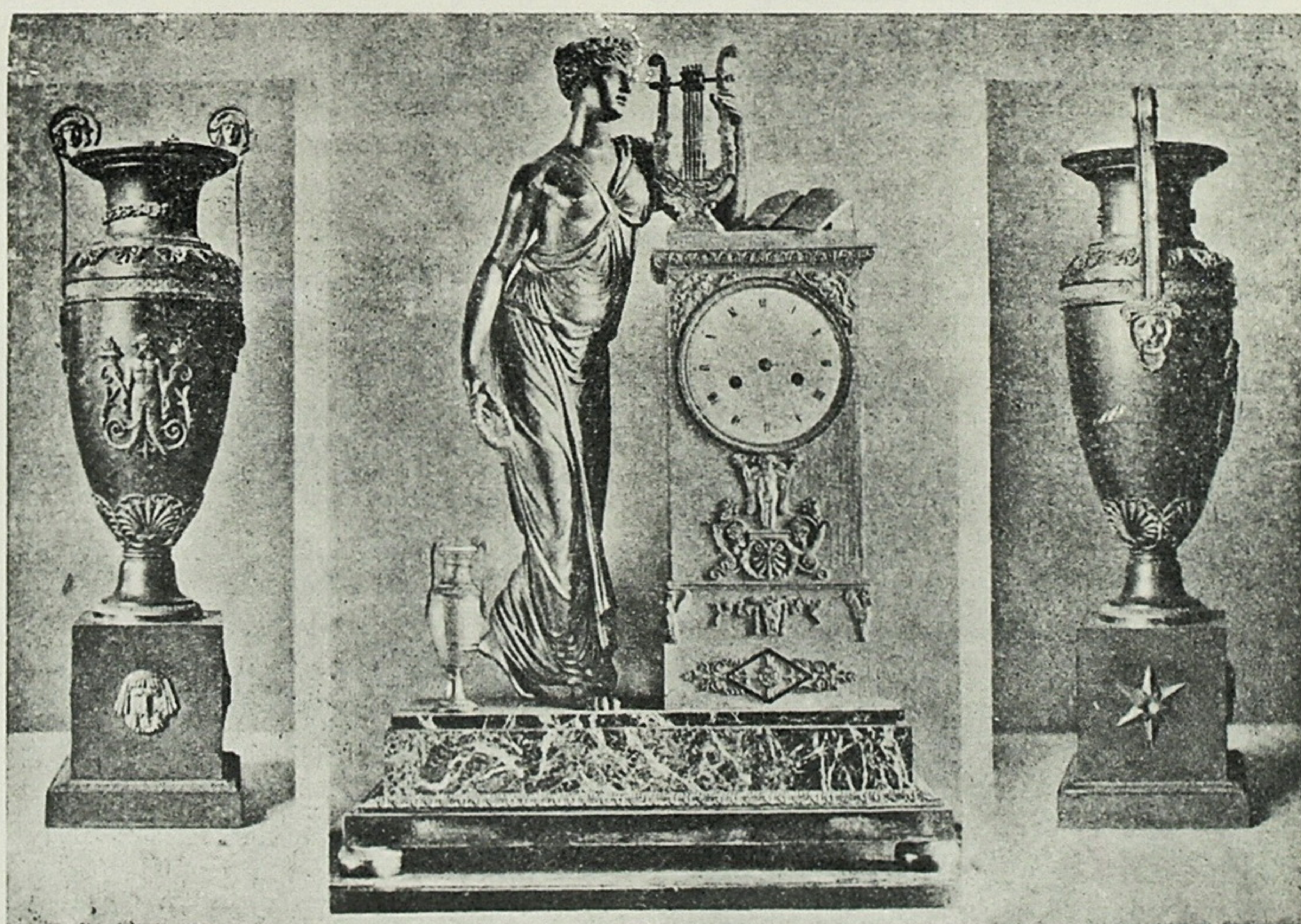
денції приховати прозору легкість матеріалу під багатою позолотою, яка надає чашкам, блюдцям, тарілкам вигляд металічних.

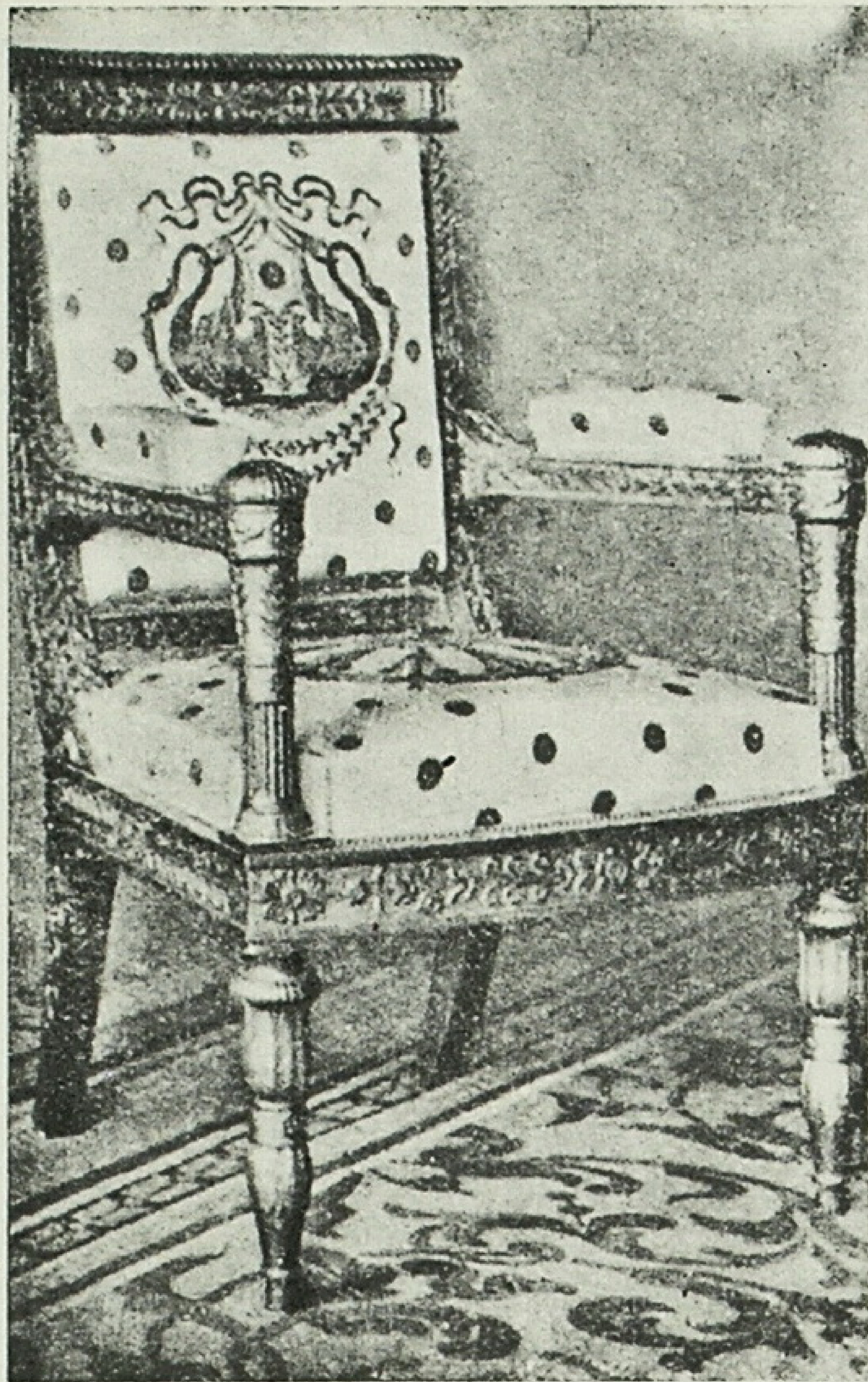
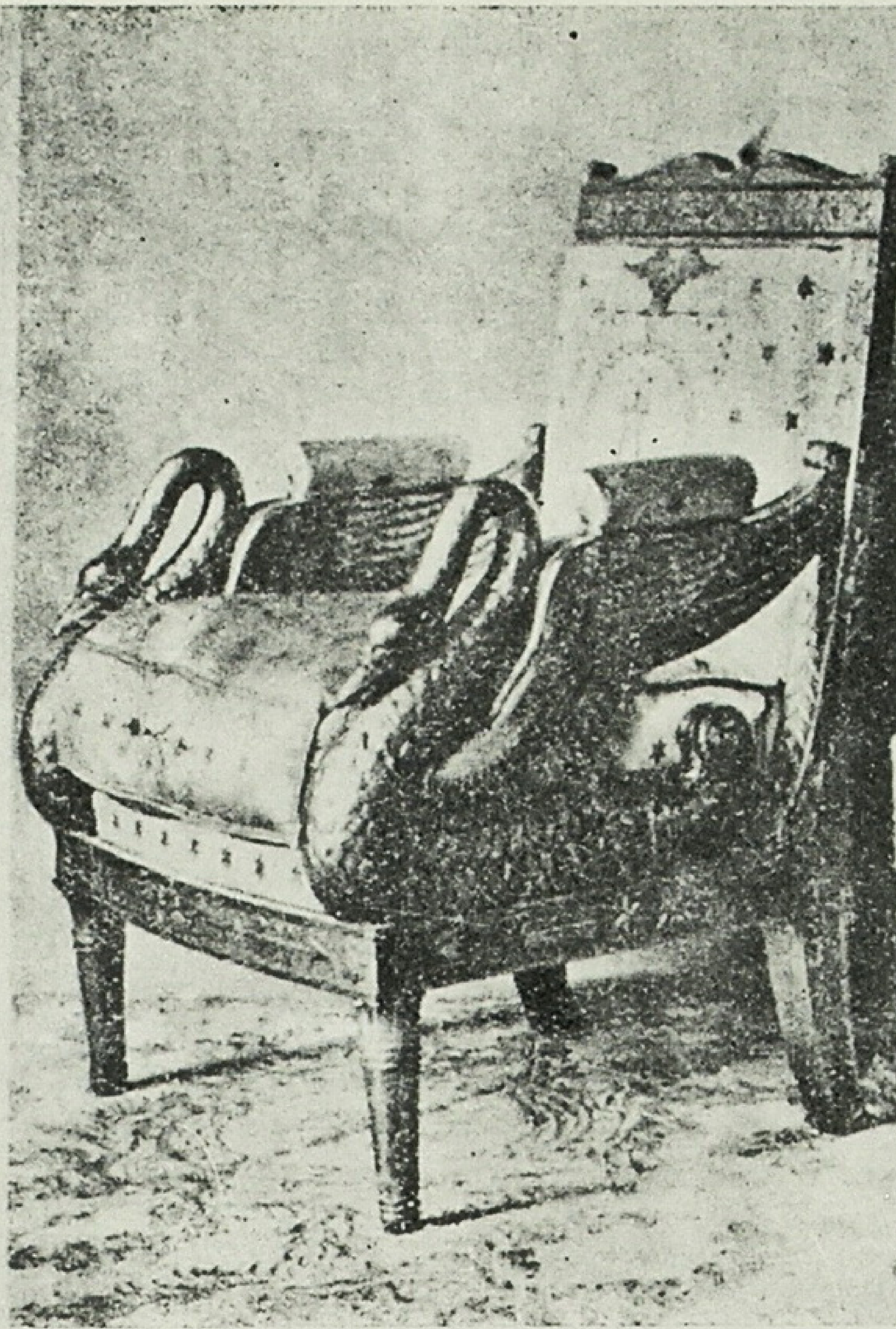
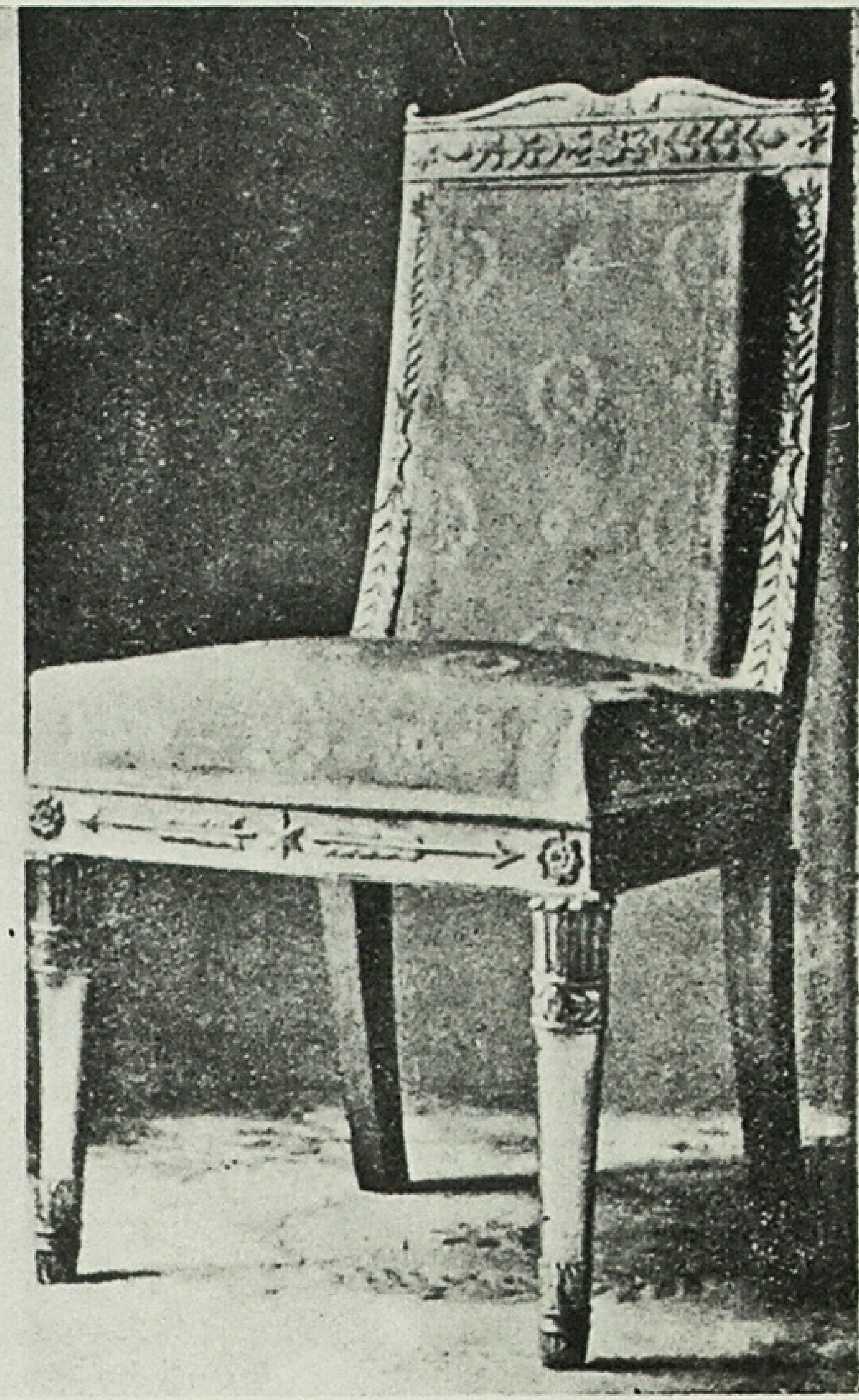
Розповсюдженню ампіру за межами Франції сприяв, з одного боку, політичний авторитет монархії Наполеона, з другого — ідеологічний зміст цього стилю. Стиль „імперської аристократії“ якнайкраще відповідав прагненню феодального юнкерства Німеччини або російського дворянства зміцнити своє класове панування перед зростаючою силою буржуазії. Таке настановлення мав тут класицизм ще в XVIII ст.

Особливо прищепився ампір в Росії. Тут він став, за висловом

Речі в стилі „ампір“. Годинник і вази.

Objets en style Empire. Horloge et vases.

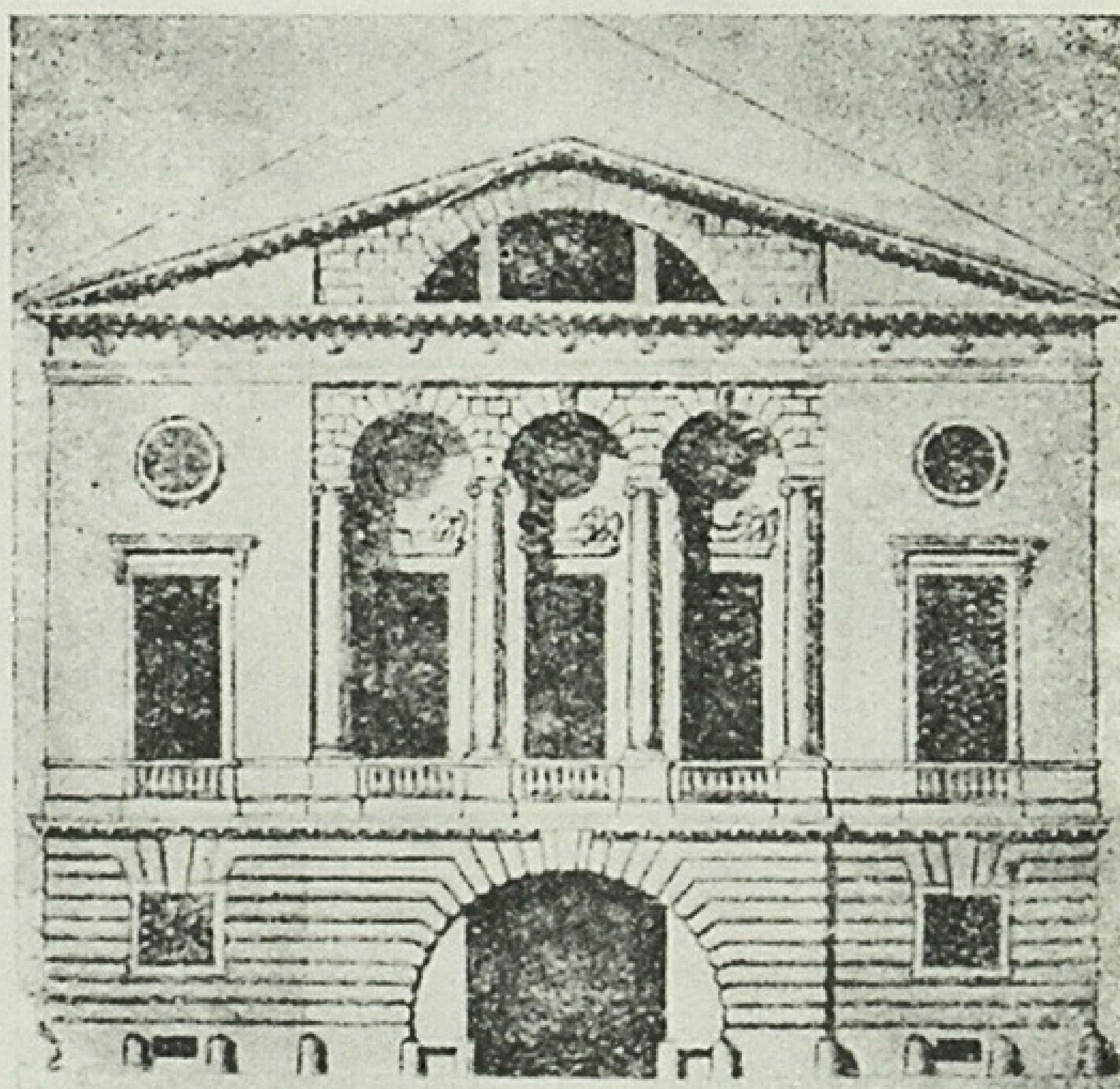

Речі в стилі „ампір". Крісла.

Objets en style Empire. Fauteuils.

проф. Павлуцького, „рідним і милим російському дворянському серцю". Французькі джерела російського ампіру виразно розкриті дослідами І. Є. Грабаря („Старые годы", 1912 р.), але на французькому грунті ніколи не досягав він тієї повноти виразності, як це було в Росії за часів Олександра І. Пишні архітектурні ансамблі Петербурга, особливо будівлі Россі, здійснили те, чому в Парижі перешкодили політичні події, і „Петербург став, замість Парижа, ампірним містом переважно" (L. Réau L'art Russe, т. II).

В Москві і в провінції російський ампір набув навіть деяк ї своєрідної інтимності, чужої французьким і петербургським його зразкам. В московських панських особняках, і особливо в поміщицьких „дворянських гніздах", класичні форми сполучались з традиційними елементами староруської житлової архітектури. Звідси типово російський „будинок з мезоніном", який походить стільки ж від класичного бельведера, скільки і від старовинного терема. Під руками кріпацьких майстрів значно змінені, відійшли від французьких прототипів в бік інтимності і затишку також і форми російських ампірних меблів.

Житловий будинок в стилі ампір в Парижі на вулиці Жубера.

Maison d'habitation en style Empire à rue Joubert (Paris).

Календар архітектора

Мікель Анджело — будівник собору св. Петра

1 січня 1547 року Мікель Анджело був призначений головним будівником собору св. Петра. Геніальному зодчому тоді минуло вже 71 рік, але це не перешкодило йому взятись за роботу з юнацьким запалом. Він розкритикував зроблені до нього плани Рафаеля, Перуцці і Сангало і за 15 днів зробив модель храму.

Він дуже зменшив габарити будівлі і надав храмові яскраво висловлену центрально-купольну організацію.

План Мікель Анджело відрізняється від ренесансного плану Браманте і наближається вже до раннього барокко, хоч Мікель Анджело захоплювався роботою Браманте.

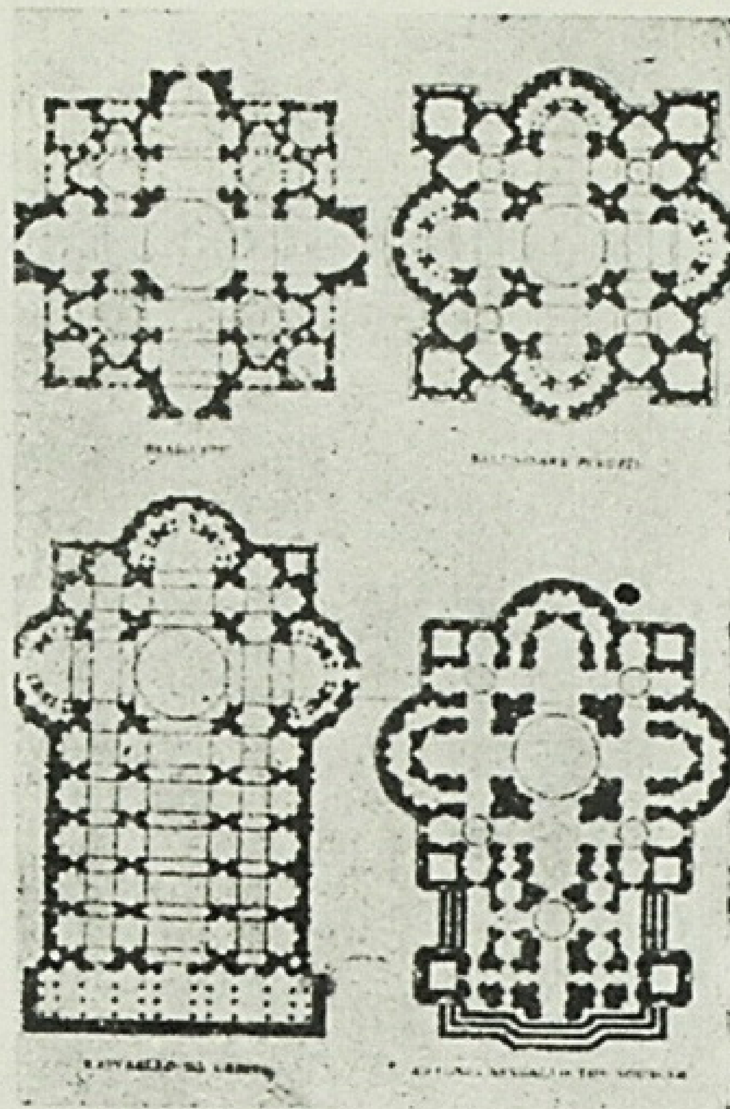
Внутрішній простір він розв'язує зовсім по-новому. Узагальнивши спорудження і відмовившись від принципу східчастої побудови Браманте, він зрівняв усі висоти, і башти, які грали певну роль в попередніх проектах, відпали.

Прообразом купола він взяв купол за проектом Саргало. Великою новиною є барабан, оброблений парними колонами з сильно виступаючим антаблементом — чисто декоративний прийом.

Задум Мікель Анджело, який за 18 років пробив більше, ніж попередні будівники за десятки років, був, однак, спотворений в XVII ст., коли його заступник Карло Модерна подовжив будівлю, що завантажило її центричність,— купол відійшов назад і цілість композиції була порушена.

Мікель Анджело не побачив куполів, які спорудив за його рисунками вже після смерті геніального майстра Джакомо делла Порта (1588—1590 рр.). Не пощастило йому здійснити і ансамбль центричного храму з круглим двором і з великою площею, яка дозволяла оглядати будівлю з усіх боків, тому що проект Карло Модерна диктував підхід до будівлі тільки з фасадного боку.

Основне, що зробив в соборі св. Петра Мікель Анджело,— купол, який походить від купола Брунелески, але виконаний з надзвичайною урівноваженістю в своєрідній і могутній манері. Собор св. Петра, який почав будувати в 1452 році Бернардо Росселіно, був закінчений Берніні в 1663 році. Мікель Анджело працював там з 1547 до 1563 року.

Плани собору св. Петра в Римі: *вгорі, ліворуч* — роботи Браманте, *праворуч* — Джуліано да Сангалло; *внизу, ліворуч* — Рафаеля, *праворуч* — Мікель Аднжело.

Plans de la cathédrale Saint Pierre à Rome.

Ансамбль собору св. Петра в Римі.

Cathédrale Saint Pierre à Rome.

Джотто

15 січня 1337 року у Флоренції помер художник Джотто.

Джотто народився 1266 р. в околицях Веспіньяно, поблизу Флоренції.

Він учився у відомого художника-іконописця готичного мистецтва — Чимабуе.

У восьмидесятих роках коли Джотто, як учень Чимабуе, працював з останнім в Асізі, туди прибули римські мозаісти на чолі з Пьетро Ковалліні.

Їх мистецтво справило на Джотто величезне враження і в 1390 р. він працює у Ковалліні, де одразу ж завойовує право на самостійну працю.

В Асізі в церкві св. Франциско він виконує 28 фресок з життя Франциско. На багатьох з них події розгортаються на фоні архітектурних пейзажей і мотивів, які намальовані в перспективі і з великим розумінням деталей. Хоч фрески його ще плоскі, але декоративні елементи розставлені так, що почувається просторовість і глибина.

В 1298 році Джотто, на пропозицію папи, приїжджав до Рима, де спільно з Пьетро Ковалліні виконав на головному порталі собору св. Петра мозаїчну композицію: корабель на бурхливих хвилях.

В трибуні того ж собору він написав п'ять фресок з життя христа.

Потім Джотто працює у Флоренції. Тут він розписав капеллу в палаццо дель Подеста і написав ряд станкових картин.

9 червня (ст. ст.) 1334 року Джотто почав будувати за своїм проектом дзвіницю церкви Санта Марія дель Фіоре. Йому ж належать моделі цієї дзвіниці і всіх скульптур на ній.

Джотто вписав першу сторінку в історію мистецтва Відродження. Флорентійське мистецтво XIII сторіччя це — ікона, на золотому фоні якої намальовані фігури святих. Ці твори чисто ідеалістичні. Але твори Джотто це — не ікони, а фресковий живопис, виконаний на стінах архітектурних споруд. Середньовічне мистецтво анонімне. Мистецтво ренесансу — яскравий вияв індивідуальності майстра, що почувається, зокрема, в творах Джотто.

Зміст його фресок світський, хоч тематика — релігійна. Фон фрески — пейзаж з деревами і тваринами (вівці, собаки). Обличчя людей індивідуальні і висловлюють людські переживання.

Джотто. Фреска в церкві Санта Марія дель Арена.

Giotto. Fresque de l'église Santa Maria del Arena.

О. Л. Ейнгорн

В ніч на 12 грудня помер у Харкові видатний архітектор, кандидат технічних наук, професор Олександр Львович Ейнгорн.

Олександр Львович народився 1889 р. в м. Маріуполі. В 1907 р. він вступив до Харківського університету, звідки був виключений за участь в студентському революційному русі, а в 1910 р. засланий в Чардим, кол. Пермської губернії.

Олександр Львович був глибоко освіченою людиною. Він учився на математичному відділі Харківського університету (1911 р.), технічному факультеті Львівського університету (1914 р.), в Харківському технологічному інституті (1916 р.) і Харківському будівельному інституті (1932 р.).

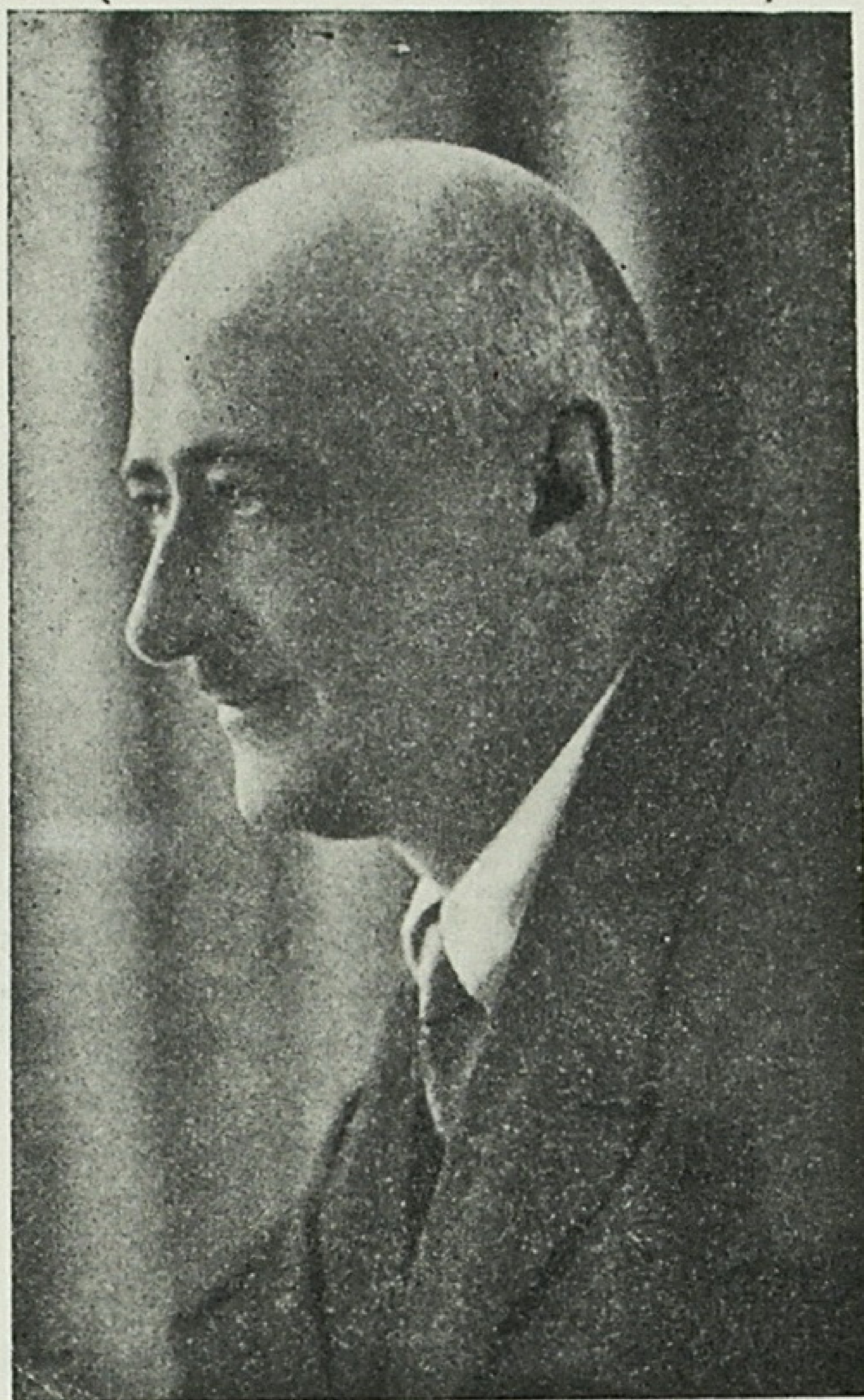
Багато сил і енергії віддав Олександр Львович справі будівництва. Ще до Жовтневої революції він разом з батьком проектує різні промислові і цивільні споруди в Харкові і інших містах України. З 1917 р. працює в Індубуді, Вищій раді народного господарства УРСР, керуючи проектуванням і будівництвом великих промислових споруд (Динасовий завод Краматорський машинобудівний завод ім. Сталіна та ін.).

Останні 10 років Олександр Львович працював на керівній роботі в Українському науководослідному інституті будівництва соціалістичних міст (Діпромiст).

Крім того, він провадив велику наукову і педагогічну роботу в Харківському будівельному інституті і Харківському інституті комунального господарства, в якому з 1935 р. керував кафедрою градобудівництва, працював над створенням першого в СРСР підручника по градобудівництву.

Численні кадри архітекторів і інженерів-планувальників міст, які працюють зараз на України, є безпосередні учні Олександра Львовича, які в своїй практичній роботі завжди користувались його дружніми порадами і вказівками.

Розробляючи ряд теоретичних питань градобудівництва, Олександр Львович разом з тим керував складанням проектів планування таких міст УРСР: Харків, Кременчук, Горлівка, Маріуполь, Полтава та інш. Особливо багато творчого ентузіазму і досвіду він вклав в проект реконструкції Харкова.

Олександр Львович брав активну участь в громадському житті: керував планувальною секцією Харківської обласної організації, був членом ученої ради кабінету градобудівництва Всесоюзної Академії архітектури та інш.

Всі свої сили, всі свої глибокі знання Олександр Львович віддав справі будівництва соціалістичних міст. В його особі архітектурна громадськість України втратила ученого, видатного градобудівника і близького друга архітектурної молоді Харкова.

Колектив Діпроміста, колектив інституту комунального будівництва і вся архітектурна громадськість Харкова втратила в особі покійного видатного майстра градобудівництва.

Спи спокійно, дорогий керівник, учитель і друг.

Акад. Бекетов, проф. Молокін, проф. Колесніков, проф. Лінецький, інженер Новіков, архітектори—Косенко, Хазановський, Ігнаткін, Кас'янов, Резніковський, Іванова, Естрович, Мовшович, Станіславський, Крупко, Капустін, Заков, Лейбфрейд, інж. Шейко, інж. Пашкович.

Хроніка

Пам'ятники Леніну на селі

1939 року в селах Радянської України споруджено багато пам'ятників генію людства, великому вождю Жовтня — В. І. Леніну.

Пам'ятники Леніну спорудили: колгосп „Червоний прапор", Генічеського району, Запоріжської області, зернорадгосп „Шляховий", Одеської області, артіль „Авангард", Синельниківського району, Дніпропетровської області і т. д.

Прекрасний пам'ятник Володимиру Ільїчу спорудили трудящі села Ружична, Кам'янець-Подільської області і колгоспники с. Хмелова, Смілівського району, Сумської області.

Другий з'їзд радянських архітекторів УРСР

Правління Спілки радянських архітекторів УРСР ухвалило скликати черговий 2-й з'їзд радянських архітекторів України в жовтні 1940 року.

В порядку денного з'їзду намічено обговорити такі питання: звіт Правління Спілки радянських архітекторів про діяльність за звітний період (доповідач тов. Головко), планування і реконструкція міст України (доповідають Діпромiст і Наркомкомгосп УРСР) і вибори керівних органів спілки.

Друга доповідь має показати творчі настанови, на яких основане радянське містобудівництво, а також висвітлити величезний творчий досвід, який набули в цій справі градобудівники радянської України.

Організація філій Спілки радянських архітекторів в західних областях України

Беручи на увагу наявність значної кількості архітекторів в західних областях України, Правління Спілки радянських архітекторів УРСР визнало за потрібне створити в цих областях філії Спілки. З цією метою в західні області України виїжджають відповідальні секретарі Спілки т. т. Головко Г. В., Григор'єв С. В. та член Правління Спілки тов. Косенко С. К.

У Львові, Тарнополі, Дрогобичі та інших містах вони проведуть ряд доповідей про завдання радянських архітекторів, про досягнення архітектури в СРСР і умови роботи архітекторів в СРСР.

Забудова Одеси

В березні 1939 р. генеральний план реконструкції Одеси був затверджений Одеською міськрадою і обласним вико-

навчим комітетом, а 16 серпня 1939 р. урядова експертиза, в основному, схвалила цей проект. З того часу забудова міста провадиться за планом.

1939 р. в Одесі було здано в експлуатацію житлові будинки таких заводів: заводу ім. Марті, ім. Січневого повстання, галантерейного та ін., збудовані житлові будинки для працівників міської електросітки, залізничників і Союззаготпостачу, збудовано інститут ім. проф. Філатова, дві ветеринарні лікарні, пожежне депо, дитячі ясла конвертно-білової фабрики та інш.

Готують проекти для будівництва 1940 року такі заводи: кислородний, засолочний і льдозавод.

Провадиться проектування житлових будинків заводу ім. Жовтневої революції, Джутової фабрики, Реммаштресту та інш. Крім того, в Одесі збудовані такі споруди: учбовий комбінат школи плавскладу Чорноморського басейну, комбінат технікуму зв'язку, консервний технікум, великі гуртожитки мукомольного, консервного та сільськогосподарського інститутів і інш.

Широко розгортається індивідуальне і дачне будівництво. 1939 року в районах Червоної Слобідки, Ближніх млинів і Дмитрівки збудовано близько 600 будиночків, в районі Великого і Середнього Фонтану — близько 200 дач.

В 1940 році в районах Жевахової гори і Першої застави між індивідуальними забудівниками буде розподілено 700 ділянок.

В цілому, забудова Одеси провадиться в цілковитій відповідності з генеральним планом реконструкції міста.

Сільські школи-десятирічки

В селах Качанівка і Ладижині (Вінницька область), за бажанням трудящих, були закриті релігійні споруди. Ці споруди зараз реконструйовані в школи-десятирічки. Автори проектів реконструкції архіт. Юрих (с. Качанівка) і архіт. Біндер.

Житловий будинок заводу „Прогрес"

На головній вулиці Бердичева — вул. К. Лібкнехта будується для робітників і технічного персоналу заводу „Прогрес" трьохповерховий будинок. Перший поверх відведено під магазини. Квартири 2 і 3-кімнатні з усіма вигодами. Будинок цегляний з введеннями в окремих місцях фасаду штукатурки.

Бібліографічний покажчик

за травень-вересень 1939 р.

З метою полегшення для читачів користування закордонними журналами, які одержують бібліотеки Будинків архітектора, редакція журналу „Архітектура Радянської України" друкує бібліографічний покажчик статей, вміщених в закордонних журналах 1939 р.

Назви журналів скорочені: A. Rec.— Architectural Record; A. Rev — The Architectural Review; A. Des. & C.,— Architectural Design & Construction; A. d'Auj.— L'Architecture d'Aujourd'hui; T. d. Tr.— Technique des travaux; Con. M.— La Construction Moderne; Penc. P.— Pencil Points.

Планування міст:

Планування кварталів. Вулиці: A. Rev № 5, ст. 229—246; Con. M., № 25—26, ст. 318—324 и № 33—34, ст. 418—424; T. d. Tr., № 7, ст. 347—352. Меморіальні пам'ятники: Con. M., № 28—29, ст. 359—364.

Житлобудівництво:

Багатоповерхові будинки: A. Rev., № 5. ст. 224—225 и 247—256; № 6, ст. 279—282; № 9, ст. 126—127; T. d. Tr., № 5, ст. 242—248; № 6, ст. 289—298 и ст. 299—302. Невеликі будинки: A. Rev., № 7, ст. 10—16; A. Rec., № 5, ст. 107—112; № 6, ст. 50—58; Penc. P., № 6, ст. 342—356. Конкурсні проекти: Pen. P., № 5, ст. 307—327; A. Rec., № 5, ст. 53—58. Фанерні будинки: A. Rec., № 9, ст. 41—45. Дачі: A. Rec., № 9, ст. 87—114. Планування квартир: A. Rec., № 5, ст. 86—106. Устаткування квартир: A. Rec., № 5, ст. 59—66; № 6, ст. 50—66; № 7, ст. 51—58; № 8, ст. 59—66; № 9, ст. 51—58. Архітектурні моделі. Penc. P., № 5, ст. 265—292; № 7, ст. 407—412; 445—448. Конструктивні вимоги: A. Rec., № 7, ст. 80—92.

Готелі: A. Rev., № 5, ст. 226—227.

Культосвітні установи:

Театри: A. Rec., № 6, ст. 38—41.

Концертні зали: Pen. P., № 6, ст. 358—359.

Кіно: T. d. Tr., № 6. ст. 283—288; № 7, ст. 394—400.

Музеї: A. Rev., № 8, ст. 50—52; № 9, ст. 121—124; Pen. P., № 9, ст. 615—624; Con. M., № 25—26, ст. 306—309.

Хатні бібліотеки: A. Rec., № 9, ст. 70—75;

Виставки: у Нью-Йорку: A. Rev., № 8, (спец. номер); A. Rec. № 7, ст. 33—34; № 8, ст. 40—47; Penc. P., № 9., № 605—614; Con. M. № 33—34, ст. 410—414; № 37—38, ст. 455—461; моделі нью-йорської виставки: Penc. P., № 7, ст. 413—420; у Льєжі: T. d. Tr., № 7, ст. 353—370; № 8, ст. 401—416; Con. M., № 37—38, ст, 446—454 У Ліллі: № 31—32, ст. 386—391; № 35—36, ст. 433—438; № 39—40, ст. 477—484; T. d. Tr., № 8, ст. 451—460. У Швейцарії: Con. M., 39—40, ст. 465—476. Салони: № 30, ст. 367—373; № 31—32, ст. 396—404; № 35—36, ст. 439—443.

Радіостанції: A. Rev., № 5, ст. 221—223.

Школи: A. Rec., № 5, ст. 40—42; № 6, ст. 44—48; № 8, ст. 86—118; T. d. Tr.; № 5, ст. 237—241; Con. M., № 28—29, ст. 346—354.

Лекторії: A. Rec., № 5, ст. 44—45;

Лабораторії: A. Rec., № 5, ст. 48; 49; 50—52; T. d. Tr., № 7, ст. 339—346; № 9, ст. 467—477.

Дитячі установи:

Дитячі садки: Con. M., № 27, ст. 334—338.

Установи охорони здоров'я:

Будинки відпочинку: Con. M., № 27, ст. 339—341; A. d'Auj., № 7.

Лікарні: A. Rev., № 6, ст. 275—278. Con. M., № 25—26, ст. 309—314; лікарські кабінети. A. Rec., № 7, ст. 42—44; № 9. ст. 38.

Фізкультурні споруди:

Басейни: T. d. Tr., № 5, ст. 249—252. Спортивні павільйони: A. Rec., № 5, ст. 228.

Урядові і адміністративні установи:

A. d'Auj., № 5 (спец. номер). У Вашінгтоні: Pen. P., № 9, ст. 579—584. В Анкарі: Con. M., № 27, ст. 326—330.

Торгово-конторські установи:

Банки: A. Rec., № 7, ст. 39—40.

Магазини: Con. M., № 27, ст. 330—333. A. Rec., № 5, ст. 36—39 и № 6, ст. 291—298; A. Rev., № 7, ст. 7—9; A. Des & C. № 5 ст. 176—191; Penc. P., № 9, ст. 501—508

Контори: A. d'Auj., № 6, ст. 2—35.

Установи громадського харчування:

Ресторани: Pen. P., № 8, ст. 471—484; 485—500; кухні: Pen. P., № 5, ст. 297—302.

Транспортні спорудження і установи зв'язку:

Вокзали: T. d. Tr., № 8, ст. 461—466; A. Rec., 7, ст. 30—32.

Причали: T. d. Tr., № 8, ст. 421—430;

Автостоянки: A. Rec., № 5, ст. 46, 47,

Пошта, телеграф: Con. M., № 35—36. ст. 426—432; Pen. P., № 9, ст. 70, 72, 74 и ст. 584—589. T. d. Tr., № 5, ст. 226—236.

Мости: A. Rev., № 6, ст. 284—285; T. d Tr., № 5, ст. 253—271; № 6, ст. 303—308; № 7, ст. 371—382; № 8, ст. 417—420; № 9, ст. 478—489.

Санітарно-гігієнічні установи:

Крематорії: Con. M., № 30, ст. 380—384; A. Rev., № 9, ст. 125.

Промислові спорудження:

A. d'Auj., № 6 (спец. номер); шлюзи, доки: T. d. Tr., № 6, ст. 309—320; A. Rec., № 9, ст. 33—37.

Зелене будівництво:

A. Rec., № 5, ст. 70—77; № 8, ст. 68—74; Con. M., № 31—32, ст, 392—396; раковина для оркестра: A. Rec., № 5, ст. 43.

Протиповітряна оборона:

A. Des. & C., № 5, додаток ст. 1—20.

Будівельні і облицьовувальні матеріали:

A. Rec., № 5, ст. 78—83; № 7, ст. 93—106; № 8, ст. 75—80: A. Rev., № 5, ст. 261—268; № 6, ст. 307—318; № 9, ст. 133—142; Pen. P., № 6, ст. 367—372 и ст. 395—402. Проблеми фарбування і кольору: Penc. P., № 7, ст. 462—498; A. Rec., № 6, ст. 75—90.

Історія архітектурного малюнку:

A. Des. & C., № 5, ст. 165—166.

Монографії про сучасних архітекторів:

Про Свена Маркеліуса: Penc. P., № 6, ст. 357—366.

Міста і країни:

Вашингтон: Penc. P., № 9, ст. 540—555; Румунія: A. Rev., № 6, ст, 287—290.

Ціна 3 крб.

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО „МИСТЕЦТВО“

Київ, вул. Воровського, 22

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

на 1940 рік

„НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ“

ОРГАН ІНСТИТУТУ ФОЛЬКЛОРУ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР ТА УПРАВЛІННЯ В СПРАВАХ МИСТЕЦТВ ПРИ РНК УРСР.

Виходить 6 раз на рік. Умови передплати: на рік — 18 крб , на 6 міс — 9 крб. Ціна окремого номера 3 крб.

„Т Е А Т Р“

ОРГАН УПРАВЛІННЯ В СПРАВАХ МИСТЕЦТВ ПРИ РНК УРСР.

Багатоілюстрований журнал, що широко висвітлює питання театрального життя України та братніх національних республік. Виходить щомісяця. Умови передплати: на рік — 24 крб., на 6 міс. — 12 крб., на 3 міс. — 6 крб. Ціна окремого номера 2 крб.

„РАДЯНСЬКА МУЗИКА“

ОРГАН ОРГКОМІТЕТУ СПІЛКИ РАДЯНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ УКРАЇНИ.

Журнал висвітлює теоретичні й практичні питання радянського музикознавства, знайомить читачів з творчістю українських радянських композиторів, творчими досягненнями композиторів братніх радянських республік з народною музичною творчістю.
Виходить 6 раз на рік. Умови передплати: на рік — 12 крб., на 6 міс. — 6 крб. Ціна окремого номера 2 крб.

„ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО“

ОРГАН СПІЛКИ РАДЯНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ УКРАЇНИ.

Журнал висвітлює поточне мистецьке життя СРСР, знайомить читачів з творчістю українських радянських художників і графіків, з класиками українського, російського і світового малярства і скульптури, з матеріалами поточних виставок і з народним мистецтвом.
Умови передплати: на рік — 36 крб., на 6 міс. — 18 крб., на 3 міс. — 9 крб. Ціна окремого номера 3 крб.

„АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ“

ОРГАН СПІЛКИ РАДЯНСЬКИХ АРХІТЕКТОРІВ УКРАЇНИ.

Журнал виходить щомісяця. Висвітлює питання архітектурного будівництва, планування і соціалістичної реконструкції міст УРСР і колгоспної архітектури.
Умови передплати: на рік — 36 крб., на 6 міс. — 18 крб., на 3 міс. — 9 крб. Ціна окремого номера 3 крб.

ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЮТЬ ВСІ РАЙОННІ ТА МІСЬКІ БЮРО „СОЮЗПЕЧАТИ“, ФІЛІЇ КОГІЗ'а, ВСІ ПОШТОВІ ФІЛІЇ І ЛИСТОНОШІ.